

Končna analiza raziskave SSEDAS
Preobrazbena ekonomija: izzivi in omejitve socialne in solidarnostne ekonomije (SSE) na 55 ozemljih Evrope in sveta
(kratka različica)

VSEBINA

Uvod

Kaj je socialna in solidarnostna ekonomija

SSEDAS: raziskovalna aktivnost in mreža

Metodologija raziskave

Nekaj dejstev in števil

Predstavitev raziskave

Iskanje skupne definicije

Najbolj prisotni ekonomski sektorji

Načelo soudeležbe

Proizvodne funkcije in pravne oblike organizacij

Vpliv na okolje

SSE kot pozitivni dejavnik med ekonomsko krizo

Sever in Jug sveta, ki se sooča z globalizacijo

Strukturne šibkosti

Rekapitulacija izzivov in posameznih zadev

Osrednja raziskava

Severna in centralna Evropa

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami; Analiza podatkov; Sektorji; Soudeležba; Vpliv;

Promet; Rešitve proti ekonomski krizi; Izmenjave sever-jug

Kritični vidiki: *Definicija SSE; Komunikacija in zagovorništvo; Strateške ekonomske politike*

Interesna področja: *Inovativno poljedelstvo; Nove urbane perspektive; Spreobrnitev škode nastale z industrijsko predelavo hrane; Politike hrane; Trajnostnost aktivnosti; Samoorganizirane skupnosti; Pravična in solidarnostna trgovina in mednarodne pravice do neodvisnosti zagotavljanja hrane; Mednarodno solidarnostno financiranje (razvojni projekti in projekti varovanja okolja)*

Sredozemlje

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami; Analiza podatkov; Sektorji; Soudeležba; Vpliv;

Promet; Rešitve proti ekonomski krizi; Izmenjave sever-jug

Kritični vidiki: *Definicija SSE; Komunikacija in zagovorništvo; Strateške ekonomske politike;*

Kritični odnos do globalnega Juga

Interesna področja: *Inovativno poljedelstvo; Trajnostnost aktivnosti; Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim; Inovativne pobude za socialno vključevanje; Mreženje v akciji: območja in grozdi*

Vzhodna Evropa

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami; Analiza podatkov; Sektorji; Soudležba; Vpliv; Promet; Rešitve proti ekonomski krizi; Izmenjave sever-jug

Kritični vidiki: *Definicija SSE; Komunikacija in zagovorništvo; Strateške ekonomske politike*

Interesna področja: *Inovativne in eko-prijazne proizvodne dejavnosti; Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim; Trajnostnost aktivnosti; Pravična in solidarnostna trgovina ter socialna vključenost*

Svet

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami; Analiza podatkov; Sektorji; Soudležba; Vpliv; Promet; Rešitve proti ekonomski krizi; Izmenjave sever-jug

Kritični vidiki: *Definicija SSE; Komunikacija in zagovorništvo; Vizije in ekonomske strategije*

Interesna področja: *Politike, ki podpirajo neodvisno zagotavljanje hrane in ekološko poljedelstvo; Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim ter boju zoper revščino; Trajnostnost aktivnosti; Samoupravne in kolektive pobude; Enakost med družbenimi spoli; Lokalni trgi; Ohranjanje dediščin in kultur; Pravična in solidarnostna trgovina in mednarodne pravice do neodvisnosti zagotavljanja hrane*

Zaključki

Nastajajoči modeli, ki delujejo; Inovativno poljedelstvo; Energetska trajnostnost; Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža; Samoupravljane skupnosti; Upravljanje in kakovost zaposlovanja; Etično financiranje; Inovativna socialna vključenost; Mreženje v akciji: območja in grozdi; Enakost med družbenimi spoli; Lokalni trgi; Ohranjanje dediščin in kultur

Izzivi bližnje prihodnosti

SSE in skupna vizija za vse

Uporabljene okrajšave

OTS = organizacija temelječa na skupnosti

SPP = skupnostno podprto poljedelstvo

OCD = organizacija civilne družbe

NVO = nevladna organizacija

SNS = solidarnostna nakupovalna skupina

MSP = malo in srednje podjetje

SSE = socialna in solidarnostna ekonomija

To končno poročilo je pripravila Koordinacijska raziskovalna skupina **FairWatch**:

Ricardo Troisi

Monica di Sisto

Alberto Castagnola

Uvod

Kaj je socialna in solidarnostna ekonomija

Po navedbi RIPESS, najrelevantnejše globalne mreže SSE, je »socialna in solidarnostna ekonomija gibanje, ki si prizadeva spremeniti ves socialni in ekonomski sistem ter v ospredje postaviti drugačno paradigmo razvoja, ki bi temeljila na načelih solidarnostne ekonomije. SSE je specifična dinamika recipročnosti in solidarnosti, ki povezuje individualne interese s kolektivnimi«. Luis Razeto, eden izmed ustanoviteljev mreže, navaja, da »osnovno načelo ali temelj solidarnostne ekonomije pravi, da uvedba kvantitativno in kvalitativno odličnih ravni solidarnosti znotraj ekonomskih dejavnosti, organizacij in institucij, ki zajemajo poslovne, tržne in javne politike, dviguje tako mikro- kot tudi makroekonomsko učinkovitost, ob generiranju niza družbenih in kulturnih koristi, ki prispevajo k razvoju celotne družbe«. ¹

»Termin socialna in solidarnostna ekonomija se vedno bolj uporablja za sklicevanje na širok razpon organizacij, ki jih od običajnih dobičkonosno naravnanih podjetij, podjetništva in neformalne ekonomije razlikujemo na podlagi dveh ključnih značilnosti. Prvič, imajo eksplicitno ekonomske IN družbene (pogosto tudi okoljske) namene. Drugič, vključujejo spremenljive oblike kooperativnih, združevalnih in solidarnostnih odnosov. Vključujejo npr. kooperative, vzajemne združbe, NVO-je, ki ustvarjajo prihodke, ženske skupine za samopomoč, skupnostne gozdarske in druge organizacije, društva neformalnih sektorskih delavcev, socialna podjetja in organizacije za pravično trgovino ter mreže(nje)«. ²

Vidni so znaki širjenja področja.

Kot je bilo ugotovljeno v poročilu ILO za leto 2011, »kaže, da SSE prehaja čez status neke niše, obrobja ali zamejene skupnosti in postaja vidnejša z vidika makroekonomskih, komercialnih in socioekonomskih kazalcev: v Evropi je 2 milijona organizacij SSE, kar je 10 odstotkov vseh podjetij; v Indiji je več kot 30 milijonov ljudi (pretežno žensk) organiziranih v več kot 2,2 milijonih skupinah za samopomoč; kooperativa Amul, največja marketinška družba na področju živil v tej državi, ima 3,1 milijon članov proizvajalcev in letne prihodke v višini 2,5 bilijonov USD; v Nepalju je 5 milijonov uporabnikov gozdov združeno v največjo OTS v državi; globalni trg pravične trgovine je zrasel na 4,9 bilijonov EUR (6,4 bilijonov USD) in vključuje približno 1,2 milijona delavcev in poljedelcev, ki proizvajajo certificirane izdelke; združenja za vzajemne koristi zagotavljajo zdravstveno in socialno oskrbo za 170 milijonov ljudi po svetu. ³

Koncept solidarnosti v smislu aktivne vzajemnosti (recipročnosti) je strateški, saj daje pozitiven odgovor na skrbi Evropske unije glede rastoče moči »vzhajajočih« držav v scenariju globalnih politik. Evropska komisija v svoji publikaciji *Dostojno življenje za vse* ⁴ poroča, da »medtem ko razvita in vznikajoča gospodarstva zagotavljajo večino globalnega bruto domačega proizvoda, so slednja že postala ključno gonilo globalne rasti in imajo že viden vpliv na svetovno gospodarstvo. Trendi kažejo, da se bo ravnotežje še naprej premikalo; do leta 2025 bi naj bila globalna gospodarska rast ustvarjena predvsem v vznikajočih gospodarstvih, med katerimi bodo gospodarstva šestih držav zagotovila skupaj več kot polovico vse globalne rasti«. Vendar je v istem dokumentu poudarjeno, da so se »neenakosti med državami istočasno povečale v večini sveta. Kljub hitri rasti v državah s srednjimi prihodki živi večina revnih prav tam. Doseči odpravo revščine v teh državah se izkaže za en izmed glavnih izzivov. Dolgoročnejše projekcije pa kažejo, da bi do

1 <http://www.luisrazeto.net/content/what-solidarity-economics>

2 <http://www.unrisd.org/80256B3C005BE6B5/search/B880F260D1BE1FB5C1257B5E002F6F65?OpenDocument&cntxt=95F2A&cookielang=fr#top>

3 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/instructionalmaterial/wcms_166301.pdf

4 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-143_en.htm

leta 2050 znala biti revščina spet zgoščena v najrevnejših in najšibkejših državah«.

»Proces solidarnostne ekonomije teži k doseganju:

- kolektivnega samoorganiziranja za vzdrževanje življenja (človeškega in nečloveškega);
- demokratične koordinacije običajnih in socialnih podjetij;
- samoupravljanja podjetij;
- delavske in kolektivne lastnine;
- participatorne civilne in socialne akcije;
- stalnega izobraževanja in učenja za napredek;
- socialne preobrazbe osredotočene na človekove potrebe in okolje.«⁵

»Proces solidarnostne ekonomije ima potencial, da postane osrednji način soočanja s trajnostnimi potrebami družbe in narave. Država in trg bi bila lahko podrejena logiki solidarnostne ekonomije. To je ključna vizija za aktivizem, gradnjo gibanja in vse aktivnosti, ki prispevajo k širjenju informacij o procesu solidarnostne ekonomije.«⁶

Raziskava SSEDAS analizira globalne soodvisnosti z veliko različnih vidikov, poudarja pa dejstvo, da sta skrajna revščina in slabo okoljsko upravljanje lahko posledica napačnega ali slabega izvajanja evropskih politik, ter išče načine, kako bi evropski državljani neposredno ali posredno vplivali na te politike. Ponovno je treba evropskim državljanom ponuditi pozitiven model kot je SSE, primeren tako za Globalni jug kot za Evropo, ki jim omogoča, da se zavežejo k aktivnostim, ki spreminjajo vedenje, da bi dosegli izkoreninjenje revščine in trajnostni razvoj. Posebni poudarek bo na nujni po krepitvi državljanskega razumevanja globalnih skupnih dober in skupnih izzivov.

5 <http://womin.org.za/images/the-alternatives/solidarity-economy-and-the-commons/Rosa%20Luxemburg%20Foundation%20-%20Conference%20Beyond%20the%20Social%20Economy%20-%20Report.pdf>

6 <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-An-introduction-to-G4.pdf>

SSEDAS: raziskovalna aktivnost in mreža

Metodologija raziskave

Namen projekta »Socialna in solidarnostna ekonomija kot razvojni pristop k trajnosti v Evropskem letu za razvoj 2015 in naprej« (SSEDAS), ki ga podpira Evropska unija, je okrepiti kompetence razvojnih in socialnoekonomskih mrež na 55 ozemljih (46 v Evropi in 9 izven Evrope) glede na vlogo, ki jo lahko SSE igra v globalnem boju proti revščini, ter promovirati trajnostni življenjski slog. Eno izmed orodij za doseg tega namena je bila raziskovalna aktivnost, ki je omogočila identifikacijo in analizo značilnih praks SSE na obravnavanih ozemljih – tistih praks, ki uveljavljajo inovacijo in so usmerjene h gradnji alternativnega razvojnega modela, a upoštevajoč prevladujoči. Zavaljo te dejavnosti je bilo mogoče prispevati k:

- osvetlitvi različnih izkušenj in specifik njihovega konteksta;
- primerjavi med izkušnjami SSE v Evropi in na drugih celinah, ki omogoča izmenjavo modelov, vizij in praks;
- zmanjševanju prepada med različnimi načrti in oblikami subjektov na obravnavanih ozemljih, kot so NVO, SSE, kooperative, socialna podjetja, skupnosti in neformalne mreže, ter hkratnem ustvarjanju dodatnih oblik medsebojnih povezav in kolaboracij;
- spodbujanju pridobivanja znanja med akterji SSE, tako na svetovnem Severu kot Jugu, za potrebe horizontalnega preverjanja njihovih izkušenj (primerjava dobrih praks svetovnega Severa in Juga);
- premostitvi prepada med razvojnim sodelovanjem in SSE ter osvetlitvi skupnega globalnega okvira za alternativne ekonomske opcije;
- spodbujanju sposobnosti akterjev SSE, da ustvarijo dinamiko vzajemnosti in solidarnosti, ki povezuje individualne interese s kolektivnimi.

Raziskava je bila izvedena v 32 državah, od teh jih je 23 članic EU (46 ozemelj) in 9 držav Afrike, Azije in Latinske Amerike:

Severna in Centralna Evropa

4 ozemlja v Združenem kraljestvu: Severovzhod, Severozahod, Jugovzhod in Širše območje Londona; 4 v Nemčiji: Severno Porenje-Vestfalija, Bavarska, Berlin in Hamburg; 2 v Avstriji: Vzhod in Zahod; 2 na Poljskem: Jugozahodna regija ter Osrednja in Južna regija; 1 v Latviji; 1 na Irskem; 1 na Finskem; 1 v Belgiji; 1 v Estoniji.

Sredozemlje

4 ozemlja v Italiji: Toskana, Marche, Puglia in Emilia Romagna; 4 v Franciji: Midi Pireneji, Aquitaine, Languedoc Roussillon in Pariz; 3 v Španiji: Valencija, Aragon, Andaluzija; 2 na Portugalskem: Lizbona in Alentejo; 2 v Grčiji: Atene in Solun; 1 na Cipru; 1 na Malti.

Vzhodna Evropa

2 ozemlja na Madžarskem: Baranaya in Pest; 2 v Bolgariji: Sever Osrednje Bolgarije in Jugozahodna Bolgarija; 2 na Češkem: Praga in Osrednja Bohemia; 2 v Romuniji: Južni Muntenian in Bukarešta-Illovo; 1 na Slovaškem; 1 v Sloveniji.

Svet

Latinska Amerika: Brazilija, Bolivija, Urugvaj; **Afrika:** Tunizija, Mavricij, Mozambik; **Azija:** Indija, Malezija, Palestina.

Nekaj dejstev in števil

Raziskava SSEDAS je zagotovo ena izmed najrelevantnejših raziskav na temo SSE.

Podajamo nekaj dejstev in števil:

- več partnerjev povezanih v sodelovanju: COSPE in Fairwatch (Italija), Südwind (Avstrija), INKOTA (Nemčija), DEŠA-Dubrovnik (Hrvaška), KOPIN (Malta), CERAI (Španija), Fundacija koalicije za pravično trgovino (Poljska), Ekumenska akademija Praga Evropa (Češka), Pravična trgovina Hellas (Grčija), NGO Mondo (Estonija), Balkanski inštitut za delo in socialno politiko (Bolgarija), CARDET (Ciper), Pro-etična trgovina Finska (Finska), Ressources Humaines Sans Frontières (Francija), The Co-operative College in Think Global (Združeno kraljestvo), Fundacija Cromo in Fundacija za razvoj demokratičnih pravic - DemNet (Madžarska), Instituto Marquês de Valle Flôr (Portugalska), Fundacija TERRA Mileniul III (Romunija), Slovaški center za komunikacijo in razvoj (Slovaška), Mirovni inštitut - Inštitut za sodobne družbene in politične študije (Slovenija), Action pour le Développement ASBL - SOS FAIM (Belgija), Green Liberty (Latvija), Waterford One World Centre (Irska);
- 80 raziskovalcev v partnerskih organizacijah;
- več kot 1100 mapiranih praks;
- več kot 550 izvedenih intervjujev, ki vključujejo mreže NVO-jev, okrožja in subjekte SSE, institucije, lokalne oblasti, člane parlamentov, OTS-je in prostovoljce;
- vključenih več kot 100 predstavnikov lokalnih oblasti;
- produciranih 55 videov značilnih praks z obravnavanih ozemelj.

Raziskovalna aktivnost je prinesla poglobljeno raziskavo, ki sloni na skupni metodologiji, potekala pa je po 4 fazah:

1. mapiranje najmanj 20 deležnikov v vsaki državi;
2. identifikacija 5 zainteresiranih strani iz različnih sektorjev (aktivisti, prostovoljci, upravljalci NVO-jev, potrošniki, lokalne ali državne oblasti, univerze itd.) za potrebe intervjuja za analizo konteksta in podajanja prispevkov oziroma uporabnih indikacij za izbiro dobre prakse na posamičnem ozemlju;
3. po opravljenem izboru dobre prakse je bilo opravljenih še 5 intervjujev z deležniki, ki so vključeni v to prakso (člani, pridruženi člani ali upravljalci), da bi utrdili prispevek izbrane prakse v kontekstu raziskave;
4. izdelava osnutka končnega poročila s poglobljeno analizo dobrih praks oziroma značilnih izkušenj, ki lahko prispevajo k projektnim ciljem.

Predstavitev raziskave

Iskanje skupne definicije

Prvi zelo pomemben vidik so definicije, ki so jih sprejeli raziskovalci na vseh 55 preiskovanih ozemljih. Lokalne razmere, tako glede virov podatkov in informacij kot tudi glede vsebine številnih zaznanih in izbranih dobrih praks, narekujejo definicije, ki za iste prakse nujno ne sovpadajo. Čeprav je solidarnostna ekonomija v evropskih dokumentih opisana natančno, se v večini primerov izkaže, da je razumljena kot socialna ali kooperativna ekonomija. Četudi ne manjka izkušenj poročanja na tem področju, prevladuje znotraj sektorskih institucij, zakonov in regulacij neka širša

vizija, ki osvetljuje družbene vrednote vključno s solidarnostjo. Še več, na nekaj ozemljih, kjer je uradni institucionalni kontekst jasno definiran, se je raje posvojila široka definicija, ki pokriva vznikajoče izkušnje, kot pa da bi se držalo ožje, ki bi morda ne bila ustrezno sprejeta na lokalni ravni. Večinoma zelo visoka kakovost izkušenj zagotovi lahko potrebno informacijo iz ozadja, najprej za potrebe primerjave med izkušnjami in potem med ozemlji. Domnevamo lahko, da je bila v raziskavi najširše sprejeta definicija »socialne ekonomije«, ki pa jo najbolj opišejo prakse preiskane v severnih in vzhodnih evropskih državah, kar v nekaterih primerih nedvomno zahteva daljše obdobje regulacije, kot na primer v primeru Združenega kraljestva. Koncept SSE s socialnim poudarkom in večjo avtonomijo med obravnavanimi modeli se pojavlja v jasnejši obliki v Sredozemlju, zlasti v Franciji, Italiji in Španiji. V preostanku sveta, vključno s tremi latinskoameriški državami (kjer so se zgodovinsko, v zgodnjih sedemdesetih, razširile najzgodnejše oblike ekonomije vezane na načelo solidarnosti), ga lahko spet zaznamo v najnovšem obdobju; medtem ko se evropska paradigma formalizira prek poskusov organiziranja različnih oblik SSE (kooperative, vzajemne družbe, društva), se te v Latinski Ameriki bolj osredotočajo na bistvo vključevanja različnih akterjev v gospodarstvo. Solidarnostna ekonomija je v tej perspektivi neka alternativna oblika ekonomije, ki je v teoriji in praksi močno povezana z družbeno in ekonomsko menjavo. Vsi subjekti (ali realnosti), ki so bili analizirani v prvi fazi raziskave, in tisti, ki so bili izbrani kot dobre prakse, sodijo v eden izmed treh glavnih sektorjev vključenih v RIPESS-ovo definicijo SSE. Gre za tri različne pristope, ki delijo nekaj skupnih značilnosti in imajo družbeno vlogo, katere pomembnost je bila dolgo podcenjevana, zlasti upoštevajoč ustvarjanje zaposlitev v zgodovinskem obdobju, ko dominantni sistemi redko kažejo zmožnost pomnoževanja dolgotrajnih zaposlitvenih priložnosti.

A. Socialna ekonomija: Socialna ekonomija je pogosto razumljena kot »tretji sektor« ekonomije, ki dopolnjuje »prvi sektor« (zasebni/pridobitno usmerjen) in »drugi sektor« (javni/planski). Tretji sektor vključuje kooperative, vzajemne družbe, društva in ustanove (označujemo jih s kratico CMAFs). V vseh primerih gre za kolektivne organizacije, ki se dajejo socialnim ciljem prednost pred dobičkom ali povračilom delničarjem. Osnovna skrb CMAFs kot ljudskih združenj ni maksimiranje dobičkov, temveč dosega socialnih ciljev (ki pa ne izključujejo ustvarjanje dobička, potrebnega za ponovno vlaganje). Nekateri menijo, da je socialna ekonomija, ob javnem in zasebnem sektorju, »tretja noga« kapitalizma. Ti si tudi želijo, da dobi socialna ekonomija isto legitimnost kot jo imata javni in zasebni sektor, ter ustrezno raven podpore z javnimi viri in politiko. Drugi – radikalnejši zagovorniki – pa gledajo na socialno ekonomijo kot na stopnico k bolj temeljiti preobrazbi ekonomskega sistema.

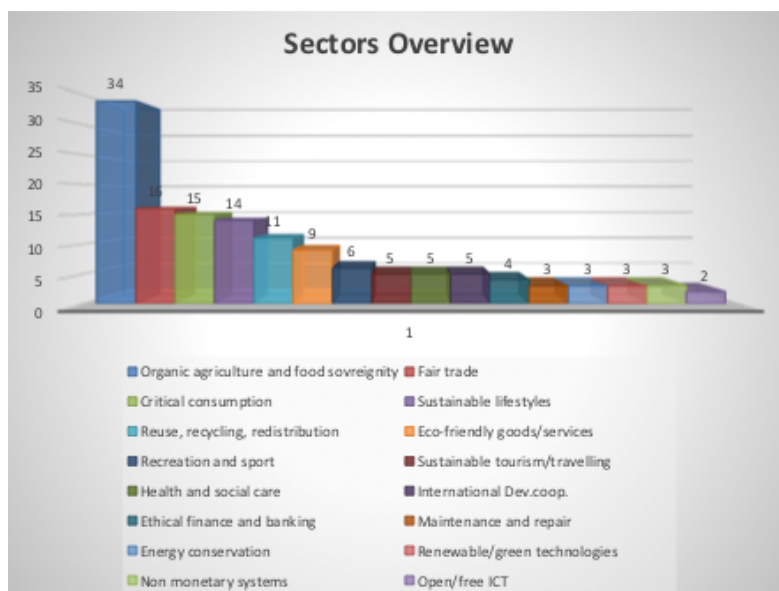
B. Solidarnostna ekonomija: Solidarnostna ekonomija teži k spremembam celotnega socialnega in ekonomskega sistema ter pri tem izpostavlja neko drugačno paradigmo razvoja, takšno, ki podpira načela solidarnostne ekonomije. Navezuje se na preobrazbo neoliberalnega kapitalističnega ekonomskega sistema iz obstoječega, ki daje prednost maksimiranju zasebnega dobička in slepe rasti, v takšnega, ki v svoje jedro postavlja ljudi in planet. Alternativni ekonomski sistem solidarnostne ekonomije tako vključuje vse tri sektorje – zasebni, javni in tretji sektor. Solidarnostna ekonomija išče načine preusmerjanja in krotenja države, politik, trgovine, proizvodnje, distribucije, porabe, vlaganja, denarja, financ in lastninskih struktur v prid podpori ljudem in okolju. Kar razlikuje gibanje za solidarnostno ekonomijo od mnogih drugih revolucionarnih gibanj in gibanja za družbene spremembe iz preteklosti je njen pluralistični pristop – izogibanje rigidni načrtom in veri v eno samo pravilno pot. Solidarnostna ekonomija prav tako spoštuje in gradi na konkretnih praksah, med katerimi so mnoge precej stare. Raje kot ustvarjanju utopije iz neoprijemljivega in teorije se posveča trenutno obstoječi konkretni utopiji, utopiji v akciji. Ukoreninjena je v praksah participatorne demokracije in promovira novo vizijo ekonomije, ekonomije, ki postavlja ljudi v središče sistema in so ji pri tem dragocenejšje (medsebojne)

povezave kot blago. Solidarnostna ekonomija ima torej sistemsko, preobrazbeno, postkapitalistično agendo. Socialna ekonomija se, po drugi strani, nanaša na ekonomski sektor, ki je ali pa ni del transformativne, postkapitalistične agende, odvisno od sogovornikov.

C. Socialno podjetje: Primerjava definicij socialnega podjetja, ki jih uporabljajo združenja socialnih podjetij v ZK, ZDA, Evropi in Kanadi pokaže, da so mu skupne naslednje lastnosti: 1) podjetje služi socialnem namenu kot je boj proti revščini ali socialni izključenosti; 2) ustvarja predvsem prihodek na podlagi prodaje blaga in storitev ter ni odvisno od razpisnega financiranja; 3) dobički se vlagajo v družbeno poslanstvo namesto v povečevanje delničarske vrednosti. Posamezne definicije se razlikujejo v smislu opredelitve lastništva in nadzora. Pri delničarski obliki je nadzor vezan na lastnike, bodisi na individualne ali skupinske vlagatelje, ki kupijo deleže podjetja. V tem primeru je nadzor odvisen od kapitala – denarnega zneska, ki je bil vložen v podjetje. Interesna oblika omogoča nadzor kolektivu tistih, ki so vložili obresti ali delež – ne nujno denarni – v podjetje. To so lahko delavci, skupnost, različni upravičenci ali neprofitna organizacija. Medtem ko združenja v ZK in ZDA vključujejo tako delničarske kot interesne oblike lastništva/nadzora, evropska in kanadska združenja krčijo definicije na zgolj interesno obliko.⁷

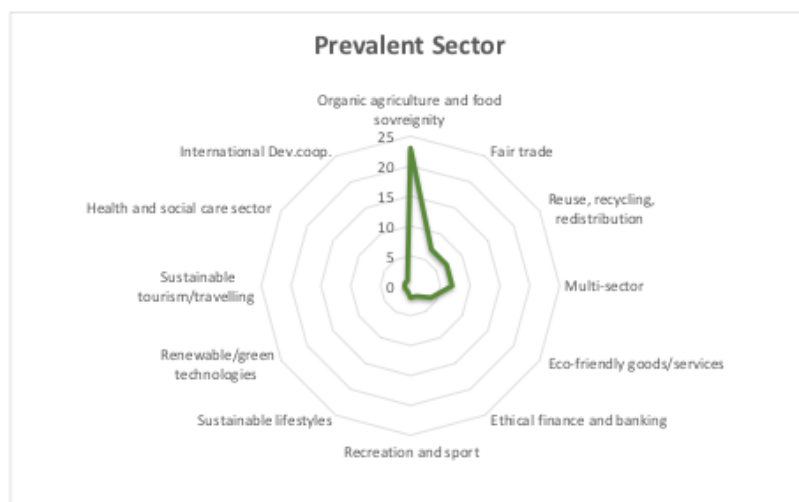
Najbolj prisotni ekonomski sektorji

55 izbranih praks so deli različnih sektorjev ali področij pristojnosti SSE. Glavni referenčni sektorji so: poljedelska in ekološka poljedelska veriga, pravična trgovina, kritično potrošništvo, etične finance, odgovorni turizem, ponovna uporaba in reciklaža, obnovljiva energija, okolju prijazna obrt, lokalne storitve dobrega počutja, nemonetarni menjalni sistemi, alternativne komunikacijske storitve, brezplačno programje. Med njimi so proizvodni sektorji (za blago in storitve), kulturne dejavnosti in aktivnosti kampanj. Ta kategorizacija je jasno zamejena in sintetična ter upošteva, da posamezne prakse delujejo na več navedenih področjih oziroma da obstajajo sistemske/območne praske multisektorskih mrež, ki se ne ujemajo v klasifikacijo, saj so vpete v procese integracije in reorganizacije in se osredotočajo bolj na tisto, kar je proizvedeno in izmenjano kot pa na procese.

⁷ http://www.riposs.org/wp-content/uploads/2015/05/RIPESS_Global-Vision_EN.pdf

Ekonomski in socialni sektorji, v katerih delujejo dobre prakse zelo variirajo v različnih preiskovanih državah, ponekod zaradi zgodovinskih ali kulturnih razlogov. Smernice, ki sledijo je tako treba razumeti kot nabor obsežnih sektorjev, v katerih delujejo prakse, medtem ko so razdelki, v katerih govorimo o praksah ustrezni za nadaljnje preučevanje (v analitskem ali izobraževalnem smislu) s strani različnih skupin. Večina obravnavanih subjektov deluje na področju poljedelstva in proizvodnje hrane (34 od 55) in se ukvarja s predelavo hrane majhnega obsega, npr. v obliki pekarn ali prirejanja »kuharskih doživetij«, z mehanizmi distribucije izdelkov, ki raje sledijo družbeno relevantnim namenom kot potrebam trga. Z vidika proizvodnih metod je opazna močna prisotnost ekološkega poljedelstva. Naslednja štiri področja – pravična trgovina, kritično potrošništvo, trajnostni življenjski slog ter ponovna uporaba, reciklaža in redistribucij (vsako med njimi vsebuje 11 do 16 subjektov) – zaznamuje posvečanje posebne pozornosti okoljski vzdržnosti. Kot razvidno iz spodnje ilustracije, bilo bi zelo težko vzporejati različne sektorje z uporabo tradicionalnih parametrov (kot so prihodek od prodaje, proizvedene količine ali letna distribucija), saj aktivnosti znotraj vsake prakse temeljijo na logiki socialne solidarnosti. Med drugimi sektorji je dober delež praks pravične trgovine, nekaj se jih ukvarja s **kritičnim potrošništvom** in promocijo **trajnostnih življenjskih slogov**, mnoge pa se delujejo v polju **ponovne uporabe in reciklaže**.

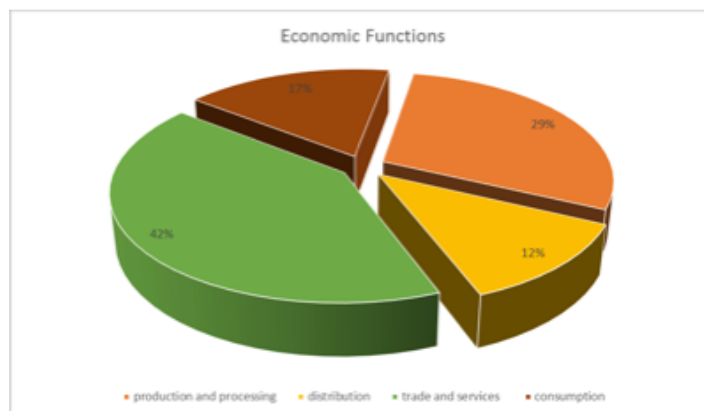
Načelo soudeležbe

Eden izmed pomembnih ključev za preverjanje učinkovitosti in posebnosti SSE je razsežnost udeležbe znotraj 55 raziskanih izkušenj. Izračun ni lahek, a so končne številke precej impresivne. Skupno število registriranih oseb, ki so vpletene na različne načine znaša 13000, medtem ko je več kot 1500 oseb neposredno ali posredno zaposlenih pri obravnavanih subjektih. Vendar ta metoda izračuna prikriva mnogo kompleksnejšo realnost kvantitativnih razsežnosti področja. V resnici bi bilo primerno vzpostaviti povezavo med posamezno realnostjo in populacijo ozemlja ali države, kjer deluje dobra praksa, saj njena stopnja vpliva na zunanje okolje lahko precej variira, kar je tudi posledica tega, ali njene akterji delujejo v obrobem/marginalnem območju države ali pa v urbanih območjih. Nadalje, določene lastnosti prakse, kot so zmožnost ustvarjanja delovnih mest, so lahko pomembne, če je pobuda nastala na območju z visoko brezposelnostjo ali pa je bila

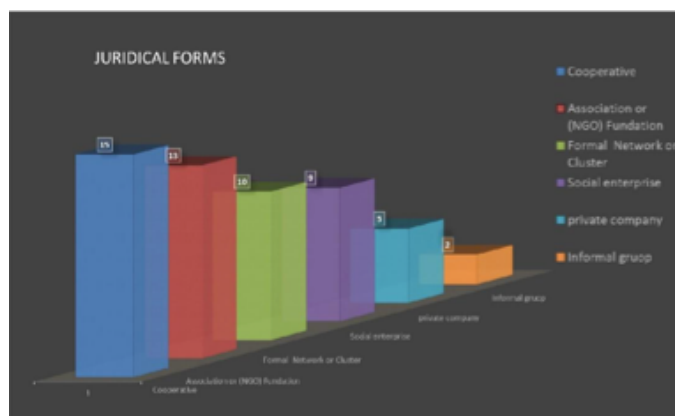
razvita na območju šibke socializacije. Mnoge pobude v vsakem primeru zaznamuje sposobnost širitve ali pomnoževanja glede na najgloblje potrebe družbene solidarnosti. Nazadnje, treba je poudariti navzočnost nekaterih izkušenj, kot je Mozambiška nacionalna kmečka zveza, ki združuje več kot 2500 kooperativ ali poljedelskih društev, ki imajo več kot 100000 članov, kot tudi organizacije kot je Shared Interest, ki ima 9000 članov podpornikov. Podobna obravnava se nanaša na ocene prejetih ali za aktivnosti uporabljenih sredstev. Enostavni seštevek po dostopnih podatkih s 55 ozemelj pokaže precejšen znesek ocenjen na 90.000.000 EUR, a je zelo pomembno ločevati med pobudami kot so Shared Interest, ki prijavlja promet v višini 42.500.000 EUR, Manchesterska domača oskrba, ki ima 14.200.000 EUR bruto prihodka, in drugimi subjekti, ki izkazujejo zneske v višini nekaj milijonov na letni ravni. Dejansko je pomembneje upoštevati višino povprečnega prometa vseh subjektov, ki znaša okoli 300.000 EUR.

Proizvodne funkcije in pravne oblike organizacij

Ko preučujemo tradicionalne ekonomske funkcije izbranih praks opazimo prevlado funkcij, ki se nanašajo na trgovino in storitve (42%), sledijo pa jim proizvodnja in predelava (29%), poraba (17%) in distribucija (12%).

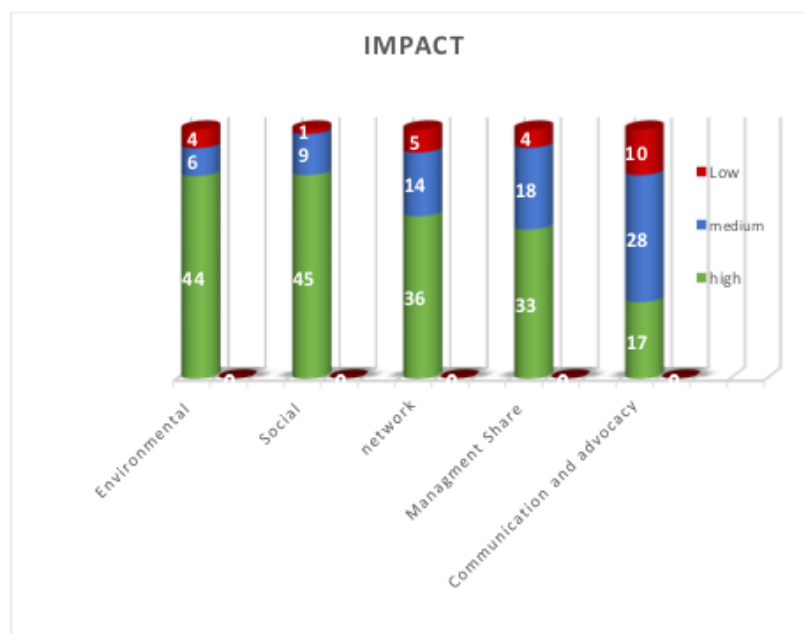
Zanimiva je ugotovitev, glede na pravno obliko teh organizacij, da sodi večina praks v eno izmed štirih glavnih kategorij: **kooperativa** (15) ali **društvo, NVO ali ustanova** (13), v manjši meri pa **socialno podjetje** (9) in **zasebno podjetje** (5). K temu je treba dodati območja ali mreže (10, v različnih oblikah) in dve izkušnji, ki nimajo določene pravne oblike (neformalne skupine).

Vpliv na okolje

V zelo generalnem smislu je precej jasno, da so preučene prakse SSE usmerjene k doseganju namenov javne politike, promoviranju odnosov med različnimi subjekti, upravljanju ustrezne rabe virov in zaščiti ter spodbujanju spoštovanja do okolja. Homogenost vodilnih načel je pri tem ključna, saj na splošno navdihuje mnoge prakse – tudi če se same opisujejo na različne načine, ponavadi poudarjajo določene (skupne) vidike. Najpogosteje uporabljeni termini so kooperacija, recipročnost (vzajemnost), odgovornost, subsidiarnost, vzdržnost (trajnost) in energetska ter okoljska kompatibilnost. Bolj specifično, pri večini analiziranih praks opazimo velik poudarek na **družbeni in okoljski razsežnosti**. Še en omemba vreden dejavnik je tisi, ki se nanaša na **samoupravljanje in soudeležbo**, sposobnost dela v **mrežah** in gradnjo odnosov z drugimi realnostmi na območju in onkraj njega, kar je med nekaj analiziranimi praksami bilo zaznano kot pozitivno. Najšibkejši med dejavnostmi obravnavanih subjektov pa sta **komunikacija in zagovorništvo**. Lahko tudi zapišemo, da obravnavani primeri v mnogih situacijah sebe razumejo kot nenehno spreminjajoče se realnosti, ki si zadajajo cilje, utirajo poti in ne zavračajo nobenega napora, ki prispeva k uresničitvi namena njihovih dejavnosti. Pomembno je ovrednotiti dosežene rezultate v samem teku preobrazbe in znotraj obstoječega potenciala, namesto opisovanja situacije v času izvedbe raziskave.

Zgornje navedbe so podana v spodnjem grafu, iz katerega je razviden vpliv nekaterih vrednot znotraj obravnavanih praks.

SSE kot pozitivni dejavnik med ekonomsko krizo

V raziskovalnem procesu je bilo pogosto omenjeno, da so mnoge med identificiranimi izkušnjami relevantni igralci v spoprijemanju s socialno škodo, ki jo povzroča globalna ekonomska kriza. Seveda je njihov obseg pogosto omejen, zato jih trenutno ne moremo smatrati za ključni dejavnik reševanja ali izhoda iz krize. SSE se nedvomno kaže kot nosilec vrednot in metod, ki so opazno nasprotne strategijam navdihnjenimi z varčevalnimi ukrepi, ki zavirajo poskuse krepitve ustvarjanja novih delovnih mest, zlasti v državah Zahoda in v tistih, ki so od njih izvozno odvisne. Ne glede na svoj obseg, SSE igra opazno vlogo pri reševanju globalne ekonomske, finančne in okoljske krize. SSE v mnogih državah, ne glede na vladne ekonomske strategije, odpira pomemben socialni prostor oziroma možnost promocije, spodbude in podpore pobudam in aktivnostim, ki jih navdihujejo načela socialne ekonomije in solidarnosti, kar na kratki rok pomeni sprostitev in podporo za populacijo, ki trpi negativne posledice krize. Vse analizirane izkušnje imajo ta potencial, njegovi učinki so se že pokazali v prejšnjih letih, nekateri primeri pa so uporabni za utemeljitev zgornjih navedb. Prakse SPP v Avstriji, na Finskem, Irskem in v Nemčiji so posebej zanimive, saj ustanavljajo nove modele usmerjene k prehranski neodvisnosti, z željo, da bi pokazale, da je mogoče hkrati podpreti prihodke in kakovost življenja različnih posameznikov, z lokalnimi rešitvami manjšega obsega. Ravno te so zelo pomembne za spopad z vplivi tekoče sistemske krize. Tudi v Sredozemlju je opazen rast – četudi počasnejši kot v preteklosti – različnih oblik SSE: ekološkega kmetijstva, skupin solidarnih potrošnikov, proizvodnje obnovljive energije, kooperativ, pravične trgovine. Iz krize niso izvzete, kvečjemu jih lahko pogoltne (še posebej, če posnemajo tekmovalni model), vendar so veliko bolj živahne. Pri tem je najpomembnejša lekcija, da skupno mreženje in sodelovanje na bolj celosten način lahko sredi krize pomeni priložnost za vključitev več ljudi ter udeležbo v (ponovnem) ustvarjanju drugačne ekonomije, ki odgovarja na potrebe posameznikov in skupnosti, ne pa na pohlep ustvarjalcev dobička ali ozke zasebne interese. V Grčiji je na primer opazna organizacija **Solidarnost za vse**, ker nudi koordinacijo in praktično pomoč vsem vrstam iniciativ, od socialnih klinik in lekarn, do skupnostnih kuhinj in distribucij hrane. Solidarnost za vse je »otrok« krize. Ustanovljena je, da naslavlja potrebe medsebojnega povezovanja, komunikacije, podpore in koordinacije vseh različnih struktur, gibanj in pobud, ki so vzniknile zaradi krize in njenih učinkov na ljudi v tej državi.

Število delavcev v SSE se je v zadnjih desetih letih povzpelo iz 11. milijonov v letih 2002-2003 do 15. milijonov, kar je okoli 6,5% delovne populacije EU. Število ne vključuje vseh neformalnih načinov in mešanih oblik praks in aktivnosti SSE (od lastne proizvodnje, prek so-gradnje, do menjave, socialnih valut, časovnih bank itd.). Skupine SPP in skupine solidarnih potrošnikov in proizvajalcev se množijo v mnogih oblikah: na koncu 1990-ih jih je bilo nekaj sto v le dveh ali treh državah, v letu 2015 pa več deset tisoč.

Pojavlja se tudi nova dimenzija: SSE lahko pomaga pri naslavljanju rastočega števila migrantov, ki se selijo ali prehajajo čez evropske države, medtem pa pogosto prejemajo slabo podporo oziroma pomoč. Tako je ena izmed praks SSE v Sloveniji – Skuhna ali Svetovna kuhinja po Slovensko – inovativen projekt socialnega podjetja, ki vključuje migrante in begunce. Ideja temelji na povezovanju ljudi okoli osnovne potrebe po hrani in prehranjevanju. Druga pomembna iniciativa, ki se ukvarja z migranti in begunci je Bolgarska fundacija Banka hrane. Ob zagotavljanju skrbi in prehranske podpore za migrante, ustvarja povezavo med prehransko industrijo in organizacijami, ki s hrano oskrbujejo v prebežniških zavetiščih ali izven njih. V letu 2014 je pomagala več kot 3480 beguncem, vključno z več kot 150 družinami. V obeh primerih vidimo, da je konkretni prispevek k bolj humanim migracijam nedvomno skromen, oblike izvedbe pa so nedvomno lahko predmet posnemanja vladnih posegov v vseh državah, ki sprejemajo migrante.

Sever in Jug sveta, ki se sooča z globalizacijo

Najboljše prakse SSE so pogosto dobro vpete v prostoru držav globalnega Juga, čeprav vsa območja ne beležijo velikega obsega mednarodne kooperativne aktivnosti. V severnem in osrednjem območju je 8 subjektov, ki izkazujejo velik interes za mednarodno sodelovanje, v ostalih geografskih območjih pa se izmenjavi z globalnim Jugom posveča manj pozornosti (3 prakse v Sredozemlju, 3 na svetovni ravni in še manj v vzhodni Evropi). Med projekti, ki trenutno potekajo so mnogi povezani z aktivnostmi pravične trgovine, pogosto v navezi s pobudo Global Education in etičnim potrošništvom.

Po navedbi Svetovne organizacije za pravično trgovino je »pravična trgovina trgovsko partnerstvo, ki temelji na dialogu, transparentnosti in spoštovanju ter si prizadeva za več enakosti znotraj mednarodne trgovine. K trajnostnem razvoju prispeva tako, da zagotavlja boljše pogoje trgovanja in varuje pravice marginaliziranih proizvajalcev in delavcev, zlasti na Jugu. /.../ Organizacije za pravično trgovino (upoštevajoč tudi njihove potrošnike) z aktivnim angažmajem podpirajo proizvajalce, ozaveščanje in kampanje za spremembe pravil in prakse konvencionalne mednarodne trgovine.«⁸ Poleg pravične trgovine obstajajo tudi pobude, ki sodijo v sklop mednarodnega sodelovanja za razvoj. Nekateri tovrstni projekti organizacij SSE dejansko potekajo v Belgiji, Avstriji, Angliji in Nemčiji (severna in osrednja Evropa), v Španiji in Franciji (Sredozemlje), na Češkem in Slovaškem (vzhodna Evropa) ter v Mozambiku in Boliviji (preostanek sveta).

Strukturne šibkosti

Na podlagi nadaljnje analize identificiranih dobrih praks, so se na nekaj ozemljih postopoma razkrile skupne pomanjkljivosti. Za te »strukturne šibkosti« se je izkazalo, da upočasnjujejo ali ovirajo nastanek in širitev praks. Ta del raziskave in analize je posebej pomemben, ne toliko zaradi natančnosti in celovitosti projekta, temveč zaradi tega, ker pametna vizija, ki izhaja iz opravljenega raziskovalnega dela, lahko prispeva k spodbujanju novih in širjenju obstoječih iniciativ SSE. V poročilih, ki so jih predstavili raziskovalci, je pogosta ugotovitev, da si pobude prizadevajo voditi aktivnosti na področju **komunikacije in zagovorništva**, vendar kaže, da premalo pozornosti posvečajo potrebi po stalni in konsistentni komunikaciji; celo na ravni države se srečujejo s težavami med prizadevanjem za krepitvijo in širjenjem praks SSE. Stopnja uspešnosti pobud na tem področju govori v prid potrebi po dodatnih naporih za doseg ustrežnejših učinkov v krajšem časovnem obdobju.

V **severni Evropi** ostaja javnost še vedno premalo informirana o priložnostih, ki jih odpira socialna ekonomija, predvsem zaradi dejstva, da javni mediji spregledujejo tematiko ter tudi zaradi majhnega vpliva vodenih kampanj. Nova socialna podjetja se borijo za obstoj na trgu, medtem ko informacijske in izobraževalne aktivnosti niso zadostno podprte s strani javne administracije. Kot smo že prej opazili med kvalitativnimi podatki o vplivu praks v različnih kontekstih, se tiste aktivnosti, ki naj bi podpirale praktične dejavnosti izkažejo za preveč omejene, zato – celo v primeru najboljših praks – ne igrajo potrebne vloge pri promociji in multiplikaciji učinkov. Komunikacija in zagovorništvo, ki jih izvajajo nekatere med izbranimi praksami bi morala biti veliko bolj pospešena, da bi v prispevala k rasti solidarnostne ekonomije v meri, ki bi vplivala na spremembo nacionalne ekonomije. V tem polju aktivnosti je kritična interakcija med lokalnimi oblastmi, univerzami in javnimi organizacijami za MSP in SSE.

V **Sredozemlju** je veliko iniciativ za komunikacijo in zagovorništvo implementirano v nekaterih najaktivnejših organizacijah, tako da zaznavamo očitno izboljšanje javnih odzivov, na primer v smislu prisotnosti nekaterih izmed praks v časopisih in družbenih omrežjih. Vseeno obstaja potreba po čimprejšnjem vključevanju večjega števila ljudi, saj so zaznane težave glede komunikacije in zagovorništva iste kot v drugih območjih. V drugih dveh območjih so razmere videti slabše.

Druga pogosto omenjena zadeva se nanaša na kritiko ekonomskih strategij v zvezi s SSE, zlasti

8 <http://wfto.com/fair-trade/definition-fair-trade>

zato, ker si aktivnosti, ki potekajo v fazi njenega širjenja zaslužijo podporo javnih oblasti, oziroma podporo znotraj mer ekonomske politike, glede na njihovo družbeno relevantnost. Po drugi strani ne smemo podcenjevati nekaterih tveganj: vlade jim pogosto prepuščajo nekatere naloge, ki bi jih morale izvajati javne strukture; ponekod je financiranje ali stimulacija povezana z omejitvami ali pa preveč birokratskim nadzorom; javne institucije pogosto pričakujejo povračilo v smislu publicitete iz naslova aktivnosti, ki pa sledijo neki povsem drugačni logiki od prevladujoče.

Glede na stanje v severnoevropskem območju bi bilo treba narediti določene evalvacije, glede na nacionalne in regionalne mere ekonomske politike. Na ravni posameznih območij, na katerih so dobre prakse nedvomno ključnega pomena, se javne institucije zavedajo, da je njihova naloga ustvarjanje in omogočanje okolja za nastanek in multiplikacijo SSE. Zato je pomembno razviti skupno strateško vizijo območij z veliko koncentracijo iniciativ SSE, bodisi v obliki okrajev, posebnih območij ali sektorjev z visoko specializirano proizvodnjo. Pravzaprav je na nekaterih območjih dejansko sprejeto dejstvo pomembnosti teh dejavnikov oziroma javno dostopnih smernic, vendar so tudi številni primeri dobrih praks, ki že delujejo znotraj javnih servisov, a so vključeni v logiko nuje, posledično pa manjka namenska podpora in sistemsko sodelovanje. Na nekaterih območjih raziskava poudarja nekatere izkušnje odličnega sodelovanja, ki bi lahko bile posnemanje v vseh državah, saj so preverjeno učinkovite in plodne.

V **vzhodni Evropi**, če posplošimo, se ne moremo sklicevati na javno politiko, ki bi bila artikilirana glede na potrebe različnih sektorjev SSE. V nekaterih državah so nedavno začeli z izvajanjem posebnih regulacijskih in podpornih mer v podporo sektorjem SSE oziroma specifičnim aktivnostim. Prvo priporočilo za bližnjo prihodnost je, da bi za vlade in lokalne oblasti bilo zelo koristno, da začrtajo in uvedejo javno regulacijo, ki bi spodbudila vznik novih poslov SSE, po drugi strani pa bi morale podpreti in opogumiti obstoječe aktivnosti; te so pogosto tako zelo izvirne in zanimive, da se jih lahko nemudoma aplicira na drugih področjih in v drugih državah. Nekaj analiziranih praks že zdaj zagotavlja tehtne rešitve socialnih težav posameznih območij. Priporočilo, ki izhaja iz raziskave je, da je treba pripraviti regulacijski okvir za SSE, ki bi upošteval obstoječe in potencialne aktivnosti, s pazljivim vpogledom v aktualne prakse v drugih evropskih državah s podobno kulturno tradicijo. Smiselni ukrepi bi bili ustvarjanje delovnih mest za deprivilegirane ljudi znotraj aktivnosti na področju okoljske vzdržnosti in migracij. Ti ukrepi bi lahko neposredno povezali evropske države z državami, ki si še vedno prizadevajo iznajti lastne strategije vzdržnega razvoja. Takšen pravni okvir bi lahko ponudil neposredno podporo v zgodnjih fazah mreženja in ustvarjanja oskrbnih verig za potrebe podjetij SSE. Na ta način bi se obstoječe dobre prakse povezale, kar bi spodbudilo njihovo multiplikacijo in horizontalno integracijo.

Nazadnje, očitno je, da bodo tovrstne regulacije sprejete le v primeru, da bodo organizacije SSE izvedle določeni pritisk v nekaterih sektorjih, ki jih že danes vidimo kot nujno potrebne za planet kot celoto, oziroma kot tiste prakse, ki so pozorne na okoljske probleme in socialno vključevanje.

Nenazadnje, nekatere kritične situacije, ki jih opažamo v Sredozemlju, so vidne tudi v odnosih med Severom in Jugom. Kljub dejstvu, da je mednarodno sodelovanje precej razvito in v večini držav ustaljeno, opažamo, da so redke izkušnje resničnih partnerstev in izmenjave med Severom in Jugom. Mnoge prakse SSE, ki nastajajo na Jugu bi bile lahko posnemanje in razširjene tako na svetovni Sever kot na Jug, vendar je premalo zavedanja o potencialu transformacije, ki bi jo tovrstna širitev prinesla in omogočila multiplikacijo učinkov glede na realne potrebe potencialnih partnerjev. Te prakse prav tako podpirajo različne lokalne organizacije in projekte, promovirajo ustvarjanje novih delovnih mest, podjetniški duh in okrevanje lokalnih aktivnosti, kot so poljedelstvo v kombinaciji s turizmom, ali pa lokalnih obrti. Osnovni socialni zunanji učinki (eksternalije) so vsekakor nova delovna mesta ter vlaganja v ruralna območja, ki tudi preprečujejo izseljevanje mladih.

Eden izmed najbolj omembe vrednih učinkov je izboljšanje rabe lokalnih virov in okrevanje tradicionalnih ekonomskih dejavnosti posamičnih območij, kot sta poljedelstvo ali ribištvo.

Združevanje pri tem pomeni pospešek procesov, koncept lokalne identitete pa se promovira v prid

pospeševanja odnosov med pridelovalci in potrošniki, a tudi med samimi pridelovalci. To rezultira v podjetniško okolje, ki je podobno delitveni ekonomiji: pridelovalci delijo materiale, delajo v manjših skupinah, zagotavljajo poštene cene in promovirajo drug drugega. Okrevanje poljedelstva v primestnih območjih je zelo relevantno, saj ima takojšen učinek na ustvarjanje delovnih mest, prihodke in preprečevanje brezposelnosti, potrošniki pa so bolj povezani s svojo skupnostjo in se bolj zavedajo lastnega vpliva.

Rekapitulacija izzivov in posameznih zadev

Zbrani podatki o 55 praksah jasno kažejo, da je med njimi 41 samostojno delujočih in le nekaj, ki so del mrež ali drugih oblik povezovanja (konzorcij, federacija idr.). Očitno je, da sta samovzdržnost in osredotočenost na poslanstvo nedvomno pozitivna dejavnika pri vseh praksah, medtem ko je participacija v federalnih telesih ali mrežah element, ki naj bi bil uporaben za širitev po območjih in izmenjavo izkušenj ter razvoj operativnega sodelovanja. K temu naj dodamo, da bi večje koordinacijske skupine omogočile zastopanje skupnih interesov in oblikovanje zahtev vseh sektorjev SSE, usmerjenih k javnim institucijam in vladam. Te predstavniške oblike bi prišle prav že pred evropskimi ali mednarodnimi organizacijami. Bilo bi zanimivo poseči v prihodnost (čez življenjski cikel projekta) in preveriti, ali bo imela ekspertiza, ki izhaja iz raziskave, kakšen vpliv s tega vidika. Kako generirati alternativne območne ekonomske modele? Kako omogočiti lokalni razvoj, ki bi bil usmerjen na SSE? V kontekstu raziskave so že ugledale luč nekatere prakse bolj ali manj intenzivne kolaboracije med udeleženi organizacijami. Omenimo lahko skupna usposabljanja, recipročna povabila k udeležbi v pobudah v nekaterih državah, nekatere primere deljene udeležbe v drugih projektih ter druge povezovalne aktivnosti, ki so še v razvoju. Druga potencialna raven sodelovanja na posameznih območjih in s cilji, ki ne morejo biti zastavljeni vnaprej, upošteva možnost oblikovanja in implementacije integriranih sistemov ekonomskega sodelovanja ter medosebnih odnosov znotraj skupin, ki imajo isti cilj. Ob neposrednem pogledu na kontekst območij obravnavanih v raziskavi je več raziskovalcev pogosto izpostavilo možnosti za organiziranje produkcijskih verig med mesti in bližnjo okolico (podeželje), ali pa možnost povečanja prodajnih območij za pravične in organske izdelke, ki povezujejo pridelovalce s potrošniki, organiziranimi v skupine.

Zlasti na tistih območjih, kjer najdemo veliko alternativnih in dobrih praks, temelječih na večjih izkušnjah, se občasno pojavlja možnost ustvarjanja celostnih območnih ekonomskih načrtov, usmerjenih k resnično alternativnim modelom, pa četudi na eksperimentalen način – začenši z naborom organizacij, ki imajo primerljiva znanja in specifične skupne cilje (okraji solidarnostne ekonomije, lokalni načrti za razvoj poljedelstva itd.). Te razsežnosti so onkraj fokusa trenutne raziskave, a med njimi lahko najdemo izhodišče za kompleksnejše in zahtevnejše procese, pa tudi možnost vznika temeljitejših preobrazb, ki so izrazito v interesu lokalnega prebivalstva in so tudi primeri, ki jih lahko ponovimo drugod po svetu.

Osrednja raziskava

Severna in centralna Evropa

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami

V Severni in Centralni Evropi sektor solidarnostne ekonomije še vedno ni dobro definiran, glede na svojo relevantnost in vsebino.

V analizi avstrijskih praks je denimo navedba, da med njimi ni specifičnega akcijskega polja SSE; med vsemi dobrimi praksami začenja analiza iz opisa tako imenovanega »tretjega sektorja«, v katerega je vključena solidarnostna ekonomija. »Trenutno je za diskusijo o solidarnosti ekonomiji značilno pomanjkanje znanja. Znanje o dejavnih uspeha podjetij SSE bi moralo biti širše dosegljivo. Prav tako znanje o ustreznih zakonskih oblikah solidarnostne ekonomije.« Treba je poudariti, da je »pomen podjetij solidarnostne ekonomije v perspektivi celostne družbene preobrazbe. Preobrazba se začne v nišah, kjer si ljudje prizadevajo za medsebojne odnose, ki temeljijo na enakosti, demokraciji in solidarnosti, ob zavedanju o svetu kot celoti in o prihajajočih generacijah. Takšne niše so denimo prehranske kooperative, pravične trgovine, ljudske kuhinje in sobivanske soseske. Gibanje za prehransko neodvisnost, tj. za pravico do odločanja o proizvodnji hrane na način, ki ljudem ustreza, je dober primer solidarnostne ekonomije kot gibanja za spremembe. Te niše so prisotne znotraj sistema socialne dominacije: kapitalizma, seksizma, rasizma in drugih oblik neenakosti in nemilosrčnosti. Niše so v sebi protislovne, a edine zmožne izvajanja delnih sprememb družbenih odnosov v specifičnem kontekstu. Gonilo preobrazbe je razvozlanje protislovij solidarnostne ekonomije.«

Mnoge organizacije se zavedajo nekaterih izrazitih in pomembnih značilnosti SSE tudi takrat, ko jim ne pripisujejo večjega pomena kot ga sicer tistim praksam, ki potekajo v njihovih državah. V raziskavi o **Združenem kraljestvu** so nekatera področja solidarnostne ekonomije opisana kot relevantna (pravična trgovina, rast ekološke proizvodnje znotraj gibanja za kooperative itd.), medtem ko so na širšem območju Londona pomembne številne skupnostne iniciative za usposabljanje mladih in lokalni projekti oziroma organizacije, ki si prizadevajo za vzajemne ali kolektivne mikrokredite za trajnostni razvoj. Analiza kot celota je vodena upoštevajoč celotno polje SSE, ki vključuje čez 70000 pobud⁹, kar pomeni polje možnosti za potencialno širjenje povezanih ekonomskih aktivnosti. En izmed fokusov je gibanje za kooperative, ki se širi. Skupna definicija SSE vseeno ni povsem skupna. V raziskavi Think Global je na primer poudarjeno, da ima termin »socialna in solidarnostna ekonomija« majhno težo ali pa jo celo nima. Termini kot so »socialna ekonomija«, »lokalna ekonomija«, »kooperativa« in »socialno podjetje« so prepoznavni, relevantni in razumljivi. Ne glede na uporabljen termin alternativna kolaborativna ekonomija pomeni širok nabor poslov in podjetij v Združenem kraljestvu, kot so kooperative, vzajemne institucije in socialna podjetja, ki imajo zelo bogato zgodovino. Kot poudarjeno v uvodnem delu poročila, v zadnjih letih je britanska vlada vpeljala množične privatizacijske ukrepe in *outsourcing* javnih servisov, ki jih predaja zasebnim podjetjem. Po eni strani je to izzvalo veliko nezadovoljstva med mnogimi državljani, ki so zaskrbljeni zaradi zmanjševanja kakovosti storitev in poslabšanja odnosa do zaposlenih in uporabnikov storitev, po drugi strani pa je sprememba odprla priložnosti za ustanavljanje vzajemnih institucij, kooperativ in socialnih podjetij kot alternativ tradicionalnemu dobičkonosnemu zasebnemu biznisu. Med varčevalnimi ukrepi in privatizacijo so mnoge lokalne oblasti in javne institucije raje *outsorcale* kooperative ali vzajemne institucije zaradi njihovega demokratičnega pristopa, ki postavlja človeka v ospredje, kot pa naslavlja tradicionalna podjetja osredotočena na ustvarjanje dobička.

9 Raziskava BMG, Small Business Survey (2012): SME employers, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/193555/bis-13-p74-small-business-survey-2012-sme-employers.pdf

V drugih državah, posebej v **Belgiji** in na **Finskem**, se raziskava v celoti nanaša na celotno polje SSE, brez izjem. Belgija je sicer edina država med 18 območji Severne Evrope, kjer je zaznati povezavo s poljem razvojnega sodelovanja, s poudarkom na dejstvu, da že od leta 1994 poskuša izboljšati svoje globalno /overseas/ navzočnost v projektih solidarnostne ekonomije.

Na Finskem, kjer je bilo nekoč opravljeno veliko prostovoljnega dela, so vzniknile nove iniciative, ki jih je mogoče pripisati aktivnostim SSE. V tem kontekstu so koncepti kot je ekonomija delitve ali kroženja razumljivejši in bolj sprejeti v splošni javnosti. Ekonomske razmere na Finskem niso tako dobre, vendar je javni sektor še vedno močan, oziroma tradicija države blaginje, kar pomeni močno državno podporo aktivnostim tretjega sektorja. Drugod, na primer v **Nemčiji**, je postal javni sektor šibkejši, kar bi lahko odprlo nove priložnosti za SSE. Raziskava je tako pozorna na projekte povezane s poljedelstvom in pridelavo hrane, na vlogo modela SPP, urbanih vrtov in lokalnih svetov za hrano.

V Berlinu je aktiven prvi Regijski svet za hrano, s fokusom na pravičnejši in vzdržnejši organizaciji in upravljanju proizvodnje in porabe hrane.

Na **Poljskem** je več kot 100000 sorodnih pobud, od teh jih ima najmanj 17000 status kooperative, večinoma s sedežem v prestolnici in večjih urbanih središčih, medtem ko razsežnosti SSE na **Irskem** v **Latviji** in **Estoniji** ne moremo primerjati z njenimi razsežnostmi v drugih državah območja. SSE je v teh treh državah relativno malo znana.

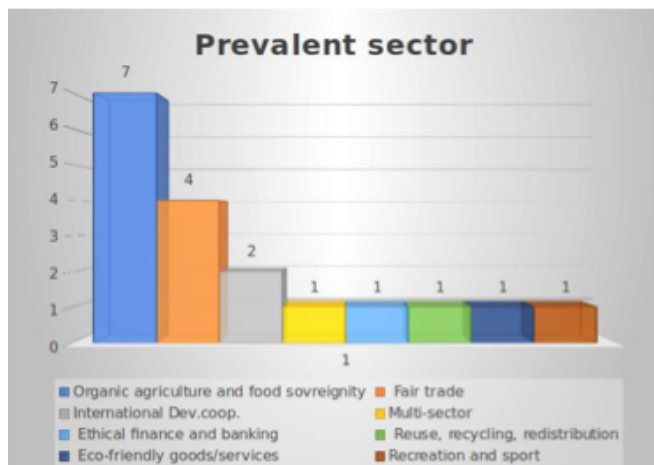
Analiza podatkov

V tem razdelku predstavljamo nekaj kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov, ki smo jih izluščili iz informacij zbranih v poročilih, da bi bralcu postregli s primerljivimi podatki o identificiranih dobrih praksah. Kvalitativni kazalniki temeljijo na skupnih kriterijih SSE, ki so: okoljski vpliv, socialni vpliv, sodelovanje (udeležba), samoupravni/upravni delež, možnost mreženja in pozornost namenjena komunikaciji in zagovorništvu. Ko gre za kvantitativne kazalnike, analiza zajema sektorje in aktivnost SSE, upošteva število ljudi, ki so posredno ali neposredno udeleženi v praksah (zaposleni, člani, prostovoljci), promet ustvarjen iz izvajanih aktivnostih in pravno obliko oziroma neformalno strukturo praks.

Prek teh kazalnikov je možno vzpostaviti učinkovit opazovalni in ocenjevalni sistem za obravnavane prakse, z namenom ne le narediti vzorec iz aktualnih podatkov, temveč tudi poiskati načine krepitve procesa, ki bi pripeljal k večji učinkovitosti analiziranih komponent.

Sektorji

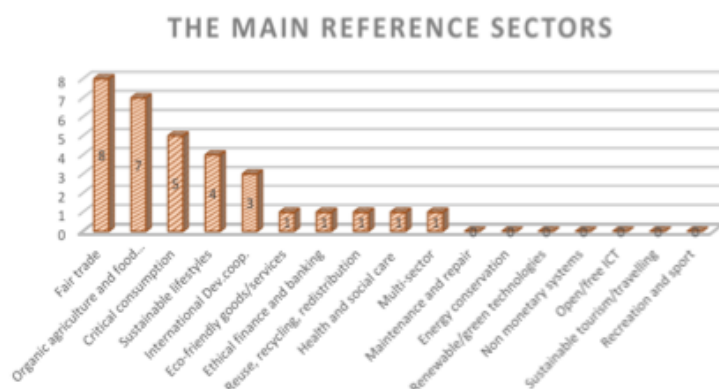
18 izbranih dobrih praks je aktivno v različnih sektorjih ali območjih pristojnosti SSE. Prvi rezultat analize je prevlada praks **poljedeljskega/prehranskega sektorja** (7 praks) in **sektorja pravične trgovine** (4 prakse). Ostale dobre prakse delujejo na področjih mednarodnega sodelovanja (2 praksi) in etičnih financ, ponovne uporabe in reciklaže, ekološko prijazne obrti, lokalnih storitev za dobro počutje in večsektorskih storitev (1 praksa v posamičnem sektorju).

Skrb za hrano je še naprej na vrhu prioritet splošne javnosti: eno izmed najmočnejših gibanj je osredotočeno na spremembo prehranskih navad v smeri večje potrošnje bolj ekološke hrane in izdelkov pravične trgovine. To ni nov trend, kot se morda zdi, temveč ima že dolgo zgodovino. Dobrobit človeštva in okolja je prednostna naloga gibanja za ekološko in pravično trgovino, ki si prizadeva okrepiti trajnostni razvoj vseh deležnikov vključenih v proces. Ekološko poljedelstvo in pravična trgovina ima ta holistični pristop za standard, ki se odraža v kriterijih kot so pozornost do delovnih pogojev pod katerimi člani delujejo. Rastoče število potrošnikov jih združuje in pri tem postavlja pod vprašaj delovne standarde.

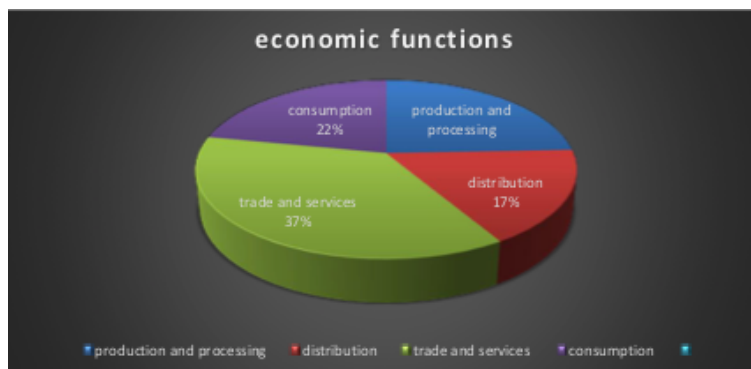
Mednarodno gibanje za ekološko poljedelstvo in pravično trgovino predstavlja pomembne pobude za izboljšanje okoljske vzdržnosti in socialne pravičnosti po svetu. Gibanje kritizira destruktivne proizvodne in potrošniške prakse ter si prizadeva ustvariti bolj trajnostni in pravični globalni prehranski sistem. Mednarodno ekološko gibanje se osredotoča na uvedbo »naravnih procesov« (npr. upoštevanje sezone žetve) v kmetijski proizvodnji in istočasno poskuša krepiti ekološko kmetijstvo in trgovino s certificiranimi ekološki izdelki. Gibanje za pravično trgovino se osredotoča na uvedbo »socialnih odnosov enakosti« v proizvodnih in distribucijskih mehanizmi ter razvija egalitarnejšo trgovino socialno in okoljsko trajnostnih izdelkov. Tovrstni projekti se pogosto med seboj križajo in dopolnjujejo: ekološko gibanje naslavlja okoljske prakse, gibanje za pravično trgovino pa socialne prakse, a tudi obratno. Četudi so certificirani ekološki izdelki in izdelki pravične trgovine le majhen delež svetovne trgovine, njihova proizvodnja in potrošnja vključuje veliko in hitro rastoče število ljudi, podjetij in komercialnih *outletov*. Gibanja za ekološko hrano in pravično trgovino so naredila pomembne korake v smeri izboljšanje globalne okoljske vzdržnosti in socialne pravičnosti, vendar jih njihov tržni uspeh in širjenje dosega soočata z izzivom: ostati privržen svojim temeljnim načelom.

Analiza različnih dejavnosti, ki jih izvajajo prakse kaže, da v mnogih primerih vključujejo več kot en sam sektor. Ko polja delovanja povežemo v skupine je možno poudariti glavne referenčne sektorje in jih razvrstiti glede na vpliv: **pravična trgovina in veriga poljedelske in ekološke oskrbe, kritično potrošništvo**, etične finance, ponovna uporaba in recikliranje, obnovljiva energija, ekološko prijazna obrt, lokalne stritve dobrega počutja, multi-sektor. So tudi prakse v proizvodnih sektorjih (blago in storitve), kulturi in zagovorništvi. Ta kategorizacija je jasno zamejena in sintetična, upošteva pa, da so tudi prakse, ki izvajajo aktivnosti na več različnih področjih.

Nismo zaznali modelov, ki bi povezovali te prakse na neki sistemski ravni po območjih. Prakse kot so verige solidarnostne oskrbe med pridelovalci s podeželja in potrošniki iz mest, mreže za družbeno komuniciranje in zagovorništvo ali inovativne prakse, kot so okraji solidarnostne ekonomije, niso razširjene kot so sicer v Latinski Ameriki ali južni Evropi. Edine poskuse ustvarjanja sistemskih povezav najdemo delno med praksami, ki so povezane s SPP in urbanim vrtničarstvom.

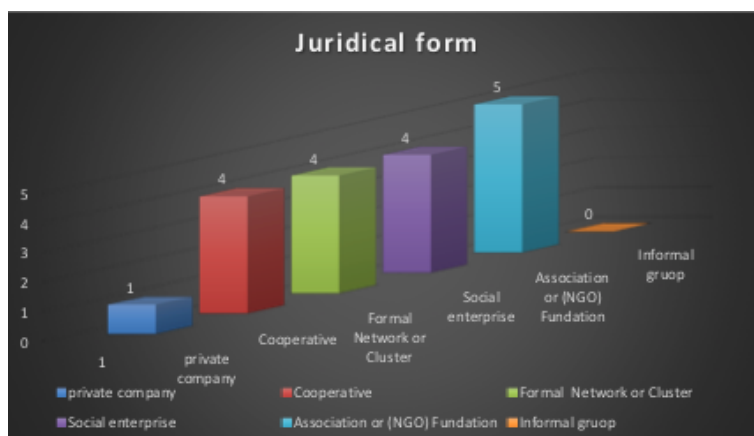
Analiza tradicionalnih ekonomskih funkcij znotraj izbranih praks nedvomno pokaže velik delež funkcij v zvezi s **trgovino in storitvami** (37%), ki jih spremljajo proizvodnja in predelava (24%), poraba (22%) in distribucija (17%).

Soudeležba

Analizirane prakse iz severne in osrednje Evrope na različne načine vključujejo tisoče posameznikov, kar kaže na velike zmožnosti angažmaja, a tudi na moč, potrebno za gradnjo resnično alternativne ekonomije, za ustvarjanje delovnih mest, zagotavljanje pravic, širjenje individualnega in kolektivnega zavedanja o tekočih socialnih ter ekonomskih procesih, razmišljanje o skupnosti ljudi in ne le potrošnikov, strank in proizvajalcev. Na tem geografskem območju je v subjektih SSE na različne načine vključeno več kot 10000 ljudi, ocenjeno pa je, da je jih več kot 1000 posredno ali neposredno zaposleno pri teh subjektih. Gre za eno izmed območij z najvišjim številom vključenih deležnikov, čeprav so zmogljivosti za ustvarjanje delovnih mest relativne: so subjekti z le nekaj zaposlenimi in drugi, kot npr. Cooperative Manchester Home Care (ZK), z 800 zaposlenimi. Organizacija Shared Interest (ZK) ima med tem 9000 članov podpornikov.

Glede pravnega statusa je zanimiva ugotovitev, da sodi večina praks med **društva, nevladne organizacije ali fundacije** (5), **kooperative** (4) in socialna podjetja (4), le ena pa je zasebno podjetje. K temu je treba dodati skupine in mreže (4) v različnih oblikah.

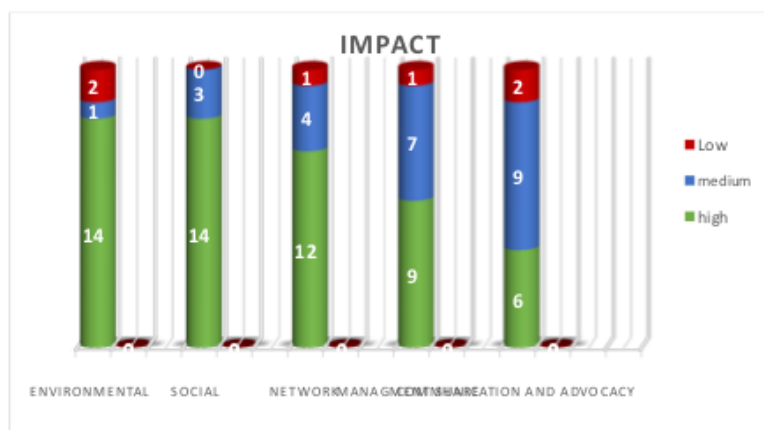

Vpliv

Vemo, da so prakse SSE usmerjene k ciljem v skupnem interesu. Promocija partnerstva in mreženja, pravična razdelitev virov, spoštovanje in varovanje okolja ter sledenje socialnim ciljem so značilnosti vseh obravnavanih praks. Vse prakse težijo k ustvarjanju in rasti pobud zavezanih k produkciji in izmenjavi blaga in storitev, delujejo pa v skladu z načeli sodelovanja, vzajemnosti, odgovorne podrejenosti, trajnosti in energetske-okoljske kompatibilnosti. Če pogledamo posamične prakse, lahko kvalitativno ocenimo nekatere kazalnike vpliva po posameznih kriterijih.

Naslednja preglednica pokaže vpliv nekaterih vrednost znotraj praks. Vidimo na primer stopnjo relevantnosti družbene in okoljske razsežnosti večine analiziranih praks, ne le v tem geografskem območju. Drugi pozitivni faktor, ki ga je treba poudariti, se nanaša na vidno prisotnost tematskih mrež in skupnih (deljenih) kampanj na tem območju. Obstoj rigidnih upravljavskih struktur, pogosto kot posledica samih pravnih oblik organizacij, pa po drugi strani ne dovoljuje vedno horizontalne sodelave v procesih odločanja.

Nazadnje, ob ocenjevanju vpliva dobrih praks je bistveno omeniti obstoječo šibkost zmožnosti zagovorništva in komunikacije; ta kompetenca je sicer prisotna, vsekakor pa so tudi dobri razlogi za prihodnji angažma in izobraževanje, zlasti na področjih kooperacij in pravične trgovine.

Promet

Promet, ki ga ustvarjajo prakse SSE na tem območju, lahko le približno ocenjujemo, saj podatki niso popolni niti ustrezno sistematizirani za vsa ozemlja in entitete. Govorimo pa o ekonomski vrednosti v višini dobrih 60 milijonov evrov na leto (velja za navedene organizacije). Velikost prometa subjektov SSE je najvišja v primerjavi s tistimi z drugih območij. Pomembno je poudariti, da nekatere med izbranimi dobrimi praksami dosegajo najvišjo raven prometa: Shared Interest s približno 42500000 EUR letno in Manchester Home Car z okoli 14200000 EUR letno.

Rešitve proti ekonomski krizi

Če govorimo posplošeno, vloga in razvoj SSE v teh državah postaja ključni dejavnik v boju proti gentrifikaciji, visoki brezposelnosti in slabim okoljskim učinkom krize. Mnoge prakse dejansko neposredno intervenirajo v lokalni kontekst, da preprečijo rast revščine in mehanizme marginalizacije, ustvarijo priložnosti za nove posle, predvsem pa zato, da ponudijo strokovno usposabljanje, ki bi mladim omogočilo, da vstopijo na trg dela. Na vseh področjih vznikajo vzajemne, kooperative in socialna podjetja kot alternative tradicionalnemu dobičkonosno naravnemu zasebnemu biznisu.

Praksa Home Care (**Združeno kraljestvo**) gre na primer v to smer tako, da gradi lokalno sosedsko blaginjo, ki ne le prinaša koristi skupnosti, temveč hkrati prispeva k ustvarjanju novih delovnih mest in inovativnim načinom poslovanja.

Prakse SPP v **Avstriji**, na **Finskem**, **Irskem** in v **Nemčiji** so posebej zanimive kot nove sheme usmerjene k prehranski neodvisnosti, saj želijo pokazati, da je možno podpreti tako zaslužek kot kakovost bivanja različnih posameznikov, z rešitvami manjših razsežnosti na lokalni ravni. To je tudi glavni razlog, da te prakse predstavljajo pomembne instrumente zoperstavljanja slabim učinkom aktualne sistemske krize.

Tovrstni primeri pomenijo tudi opolnomočenje holističnih pristopov – pristopov od spodaj – k težavam skupnosti. V času, ko vlade uveljavljajo varčevalne ukrepe, ki najbolj prizadevajo najranljivejše, lokalne skupnosti se vedno bolj združujejo v prizadevanju, da zapolnijo luknjo, ki nastaja namesto socialne podpore, prek usposabljanj, delovnih mest in zelenih ter etičnih poslovnih idej.

Takšen primer je Foodsharing.de, ki je nemška spletna platforma, znana tudi v Avstriji in Švici. Ljudi povezuje na lokalni ravni, da prepreči odmetavanje hrane, saj v Nemčiji letno odvržejo 18 milijonov ton hrane, od tega 10 milijonov ton užitne.¹⁰ V **Latviji** pa dobrodelna trgovina, ki smo jo zaznali kot dobro prakso, poskuša doseči svoj cilj s tem, da izboljšuje bivanjske pogoje ranljivih družbenih skupin; pri tem angažira mladino, posega pa predvsem po metodi ponovne uporabe. Vse to so učinkoviti odgovori na različne vidike krize.

Izmenjave sever-jug

Severna in osrednja Evropa sta še posebej osredotočeni na odnose med globalnim Severom in Jugom. Nekatere med obravnavanimi praksami imajo neposredni stik s severno »poloblo« skozi mednarodne projekte sodelovanja. Gibanje za pravično trgovino igra nedvomno značilno vlogo pri naslavljanju različnih razvojnih težav v mnogih državah Juga; prisotno je pri 8 analiziranih praksah. Prakse na **Poljskem**, v **ZK**, **Estoniji** in **Avstriji** so dobri primeri, kako lahko pravična trgovina in globalno izobraževanje premostijo prepad med SSE in sodelovanjem za razvoj. Pravično trgovino je uvedlo nekaj NVO-jev, ki so izpostavili pomen tovrstne trgovine za boj proti globalni revščini, saj igrajo potrošniki pomembno vlogo v globalni trgovini. Njihove odločitve o tem, kaj kupiti imajo lahko neposreden vpliv na delovne in življenjske razmere ljudi globalnega Juga. Pravična trgovina lahko tudi prispeva k združevanju proizvajalcev s certifikati, ki se povezujejo v lokalnih organizacijah in izvajajo trajnostne načine proizvodnje, upoštevajoč potrebo po izboljšavi lastnih življenjskih in delovnih razmer.

Pravična trgovina teži h krepitvi vzdržnega povezovanja med majhnimi proizvajalci in delavci, pri tem pa omogoča izboljšave, ko gre za zaslužek, boljše pogoje dela in trajnostne ekosisteme. Pravična trgovina kot sistem dokazuje, da je trgovina lahko temeljno gonilo zmanjševanja revščine in bolj trajnostnega razvoja, a le v primeru, če se jo upravlja za te namene, z veliko transparentnosti. »Pravična trgovina je trgovinsko partnerstvo temelječe na dialogu, transparentnosti in spoštovanju, teži pa k večji enakopravnosti akterjev mednarodne trgovine. Prispeva k trajnostnem razvoju tako, da ponuja boljše pogoje trgovanja in varovanje pravic marginaliziranim proizvajalcem in delavcem, zlasti na Jugu. Organizacije pravične trgovine (s potrošniki v ozadju) aktivno podpirajo proizvajalce, ozaveščanje in zagovorništvo za spremembe pravil in prakse konvencionalne mednarodne trgovine.«¹¹

K temu dodajamo, da tudi druge različne prakse (v **Belgiji**, **Avstriji** in **Nemčiji**), ki se ukvarjajo z mednarodnim sodelovanjem, prav tako združuje podpora trajnostnim poljedelskim projektom na Severu in Jugu. Z vidika krepitve finančnega pretoka v smeri Juga ima zasluge tudi Shared

¹⁰ WWF, Das große Wegschmeißen (2014).

¹¹ Definicijo, ki jo je zasnovala Svetovna organizacija za pravično trgovino, je leta 2001 povzela tudi FINE – neformalna krovna skupina štirih glavnih mednarodnih mrež pravične trgovine.

Interes, ki podpira veliko projektov po načelu etičnih financ. Nekatere med temi praksami, ki sicer niso v neposrednem odnosu z Jugom, na primer prakse SPP, so nedvomno dobri primeri, ki bi se jih dalo posvojiti v različnih kontekstih oziroma aplicirati drugod.

Kritični vidiki

Definicija SSE

Kot že uvodoma poudarjeno, »socialna in solidarnostna ekonomija« kot koncept ni preveč relevantna, saj so med splošno javnostjo bolj prepoznani in razumljeni termini kot so »socialna ekonomija«, »kooperative« in »socialna podjetja«. Intervjuvani predstavniki organizacij SSE le to razumejo v smislu drugačnega poslovnega modela, ki naslavlja socialne potrebe in vlaga v lokalne skupnosti. Profesor Francis Davis, ustanovitelj ene izmed izbranih dobrih praks – Cathedral Innovation Centre – verjame, da SSE kliče k vlaganju in ustvarjalnosti med naslavljanjem socialnih potreb ter jo treba upoštevati kot močno orodje za nadomeščanje primanjkljajev, nastalih med demontažo države blaginje. Koncept spodbujajo predstavniki organizacij socialnega gibanja, ki poudarjajo, da SSE lahko krepi ustvarjanje lokalnih trajnostnih in inovativnih pobud. Gibanje, podjetje ali organizacija so posvečeni rasti v sklopu trajnostnega modela, ki se lahko izide v ustvarjanje številnih malih poslov, vendar nevarnost pogosto tiči v pomanjkanju mreže, ki bi jih povezovala. Zato je ključno, da se uspešne iniciative med seboj povezujejo, da delijo svoje dobre prakse in uporabljajo nove tehnologije, tudi za premostitev ovir, izhajajočih iz njihovega globalnega položaja.

Komunikacija in zagovorništvo

Splošna javnost je še vedno premalo obveščena o priložnostih, ki jih ustvarja socialna ekonomija, predvsem zaradi dejstva, da javni mediji pogosto spregledajo pripadajoče tematike, kampanje pa posledično ne morejo doseči pričakovanega vpliva. Nova socialna podjetja se borijo za obstoj na trgu, njihovih informacijskih in izobraževalnih aktivnosti javna uprava ne podpira v zadostni meri. Kot smo že zaznali na podlagi vrednosti, ki odražajo kvalitativni vpliv praks v različnih kontekstih, so podporne aktivnosti dejansko omejene oziroma še vedno ne igrajo potrebne vloge pri promociji in multiplikaciji učinka, celo v primerih najboljših praks. Komunikacija in zagovorništvo bi morali biti veliko bolj poudarjeni, da bi lahko zares promovirali logiko solidarnostne ekonomije v službi spremembe nacionalne ekonomske slike. Pri tem je ključna interakcija med lokalnimi oblastmi, univerzami in javnimi organizacijami za MSP, ter specifičnimi subjekti SSE.

Strateške ekonomske politike

Enaka vrednotenja bi bilo treba opraviti glede na nacionalne in regionalne mere ekonomske politike. Na ravni posamičnih ozemelj, kjer so dobre prakse absolutno ključne, se javne institucije na splošno zavedajo, da je njihova naloga kreiranje dobrega okolja za ustvarjanje in multiplikacijo SSE. Zato je ključno razviti skupno strateško vizijo ozemelj z visoko zgoščenostjo iniciativ SSE, bodisi v obliki okrajev, posebnih območij ali sektorjev z visoko specializirano proizvodnjo. Ponekod je že prepoznan pomen teh ugodnih dejavnikov in javnih smernic, vendar so tudi številni primeri dobrih praks SSE znotraj javnih storitev, ki pa so vključeni v logiko nuje, manjka namreč ciljna podpora in dejansko sodelovanje. Prakse, ki so tovrstnega sodelovanja deležne bi morale biti posnemane v vseh državah, saj so dokazano učinkovite in uspešne. Primeri so Svet za hrano v Nemčiji in inkubatorji v ZK.

Interesna področja

Na tem mestu povzemamo različne ideje in premisleke iz raziskave, za katere menimo, da jih je treba poudariti.

Inovativno poljedelstvo

Prevlada zadev povezanih s hrano in pozornost, ki se jim posveča nam omogoča, da razvijemo inovativne predloge in vizije, ki gredo čez trenutno prakso. Tako na primer prakse SPP in mnoge predlogi za urbano vrtničarstvo v **Avstriji**, na **Finskem**, **Irskem** in v **Nemčiji** lahko razumemo kot modele SSE praks.

Prakse SPP v **Nemčiji** težijo k ustvarjanju alternativnega razvojnega modela v poljedelstvu, v harmoniji s proizvajalci, potrošniki in naravo. SPP je partnerstvo med poljedelci in potrošniki, ki delijo odgovornosti, tveganja in nagrade za vloženo delo. SPP pomaga pri naslavljanju rastočih skrbi zaradi pomanjkanja transparentnosti, trajnosti in prožnosti naših prehranskih sistemov. Hrano se ne distribuira na trgu, temveč v posebnem transparentnem ekonomskem ciklu, ki ga organizirajo in financirajo sami udeleženci. Načela SPP so solidarnost, skupnost, pravičnost in demokracija od spodaj. Vse to lahko dosežejo kmetije manjšega obsega, ki pa so sicer ravno v procesu izganjanja. Pogoji namreč narekujejo bodisi izkoriščanje narave ali pa samih pridelovalcev. Ti so življenjsko odvisni od subvencij, cen na (svetovnem) trgu in od vremenskih razmer – vse je torej izven polja njihovega vpliva. Stalni pritisk na cene izdelkov jih pogosto sili, da gredo čez stresno mejo, izkoriščajo tla in živali; v mnogih primerih morajo povsem opustiti svojo dejavnost. Tudi ekološko poljedelstvo se ne more izogniti tem vsiljenim mehanizmom.

Nove urbane perspektive

Urbani vrtovi, deljeni vrtovi in kolektivno kmetijstvo, ki se jih lotevajo sosedska združenja na malih kosih zemlje, ki jih zagotavlja mesto ali so pa zasedeni /occupied/, so delčki narave v mestu, katerih vloga ni le v tem, da dajo možnost občanom, da si »umažejo roke z zemljo«. Med ustvarjanjem prostorov deljenja postaja urbano vrtničarstvo resnični prostor generiranja in promocije socialnih in kulturnih vezi, neko orodje, ki lahko prispeva k mentalnem, fizičnem in socialnem vidiku bivanja, hkrati pa je lahko priložnost za vzgojo zdrave zelenjave (**Finska**, **Irski**, **Nemčija**).

Spreobrnitev škode nastale z industrijsko predelavo hrane

V poljedelskem sektorju delujejo določene prakse, ki intervenirajo v škodo – nastalo pri ljudeh, živalih in v okolju –, ki jo povzroča globalni prehranski sistem temelječ na ekonomskih interesih globalnih družb. Koncentracija tržnih deležev in moči v poljedelskem sektorju prispeva k nadaljnje poglobitvi prepada med bogatimi in revnimi, med globalnim Severom in Jugom. Da bi dosegli spremembo prehranskih in poljedelskih politik, se moramo soočiti z izzivom: zagotoviti, da bo proizvodnja, distribucija in odlaganje odvržene hrane okoljsko vzdržno in socialno pravično. Na delu so številni nepravilni in škodljivi mehanizmi, predvsem tisti, ki žetve usmerjajo v industrijsko predelavo in uporabljajo kemična gnojila ter so posledično nezdravi za potrebe prehranjevanja ljudi in živali. Odpadne hrane je samo v Evropi za 88 milijonov ton,¹² ne le iz naslova verig supermarketov in restavracij, temveč tudi iz domačih ali skupnostnih (npr. bolnišnice) naslovov. Zanimiva je ugotovitev, da nekatere prakse poskušajo zmanjšati količino tovrstnih odpadkov (platforma proti odpadkom v **Nemčiji**); treba jih je kot dobre primere posnemati v vseh državah.

Politike hrane

Sveti za politiko hrane so inovativno orodje, ki lahko pomaga narediti naše prehranske sisteme bolj demokratične in trajnostne, za sedanje in prihodnje generacije. Ljudi različnih interesov se zberejo okrog mize, da bi zasnovali politiko prehranjevanja neke regije. Sveti za politiko hrane so lahko

12 Evropska komisija, »Stop food waste«, http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/stop_en.

prožno prilagojeni potrebam mest oziroma skupnosti in jih že najdemo v mnogih delih sveta. Ustvarili so infrastrukturo in projekte, ki promovirajo sodelovanje in horizontalnost pri odločevanju o politiki hrane v svojih regijah.

Sveti za politiko hrane so organizacije, ki združujejo različne deležnike vključene v poljedelstvo in proizvodnjo hrane v urbanih območjih (poljedelec, SNS, mala distribucija, lokalni trg, urbani sadovnjak, lokalna oblast) z namenom, da začnejo re-teritorializacijo prehranskega sistema. Njihova naloga je, da urbano poljedelstvo postane integralni del načrtovanja mesta in podpora dostopu do zemlje in vode. Sveti se ukvarjajo tudi s prehransko varnostjo in neodvisnostjo in, bolj splošno, s politikami, ki se nanašajo na hrano. Svete za politiko hrane najdemo v različnih mestih vzdolž Severne Amerike, v **ZK**, **Nemčiji** in na **Nizozemskem**. V Amsterdamu je hrana na agendi že nekaj zadnjih let, po mestu cvetijo povezane pobude, mestna uprava pa pripravlja novo politiko hrane.

Trenutno tudi po **Nemčiji** nastajajo sveti za politiko hrane. Prostovoljci v Berlinu in Kölnu si prizadevajo za ustanovitev svetov v svojih okoljih, poskušajo tudi z mreženjem urbanih in ruralnih področij, promovirajo regionalno vzgojeno in sezonsko hrano ter postavljajo hrano in poljedelstvo na politično agendo. Berlinski svet za politiko hrane je dobro povezan z različnimi odločevalci v procesu, ki poteka prek delavnic in srečanj. Raziskovalci ugotavljajo, da so odločevalci na vseh štirih območjih v Nemčiji prepoznali svete za politiko hrane kot inovativno orodje, ki ga želijo uvesti v svojih mestih.

Trajnostnost aktivnosti

Vse obravnavane prakse pomembno pozitivno vplivajo na trajnost. Večinoma so okoljsko, socialno in ekonomsko vzdržne, izogibajo se uporabi kemičnih sredstev, gentsko spremenjenim organizmom, so manjšega obsega in niso usmerjeni k maksimiranju dobička, temveč k zadovoljitvi potreb ljudi in narave. Same določajo način vodenja in dela glede na dejanske veščine in zmožnosti udeležencev.

Samoorganizirane skupnosti

Kot pojasnjeno v uvodnem delu poročila, poteka v zadnjih letih v Evropi množična privatizacija in outsourcing zasebnih družb za opravljanje javnih servisov, tudi zaradi varčevalnih ukrepov. Praksa Manchester Home Care je zelo zanimiva: socialno podjetje v lasti zaposlenih je specializirano za nudenje nege in podpore ljudem na njihovih domovih. Zaposleni lahko sodelujejo pri odločanju, ki zadeva njihovo delo; po šestih mesecih članstva v podjetju prejmejo lahko delež dobička iz posla, odvisno od rezultatov oziroma skupnega dobička. Unikatna struktura organizacije omogoča članom udeležbo v rednih dvomesečnih sestankih, kjer prispevajo k urejanju proračuna podjetja, se dogovarjajo o plačilih in drugih pogojih. Lahko tudi volijo in na generalni skupščini predlagajo člane izvršnega sveta, ki pa predlaga ključne odločitve o načinu vodenja posla.

To je le še en primer samoorganizirane in samoupravljanje iniciative, ki prispeva h krepitvi socialne vključenosti. Seveda, primeri nedvomno pokažejo, da tovrstne iniciative terjajo visoko raven političnega in javnega angažmaja za razvoj SSE.

Pravična in solidarnostna trgovina in mednarodne pravice do neodvisnosti zagotavljanja hrane

Pravična trgovina kot vzorec preobrazbe je posebej vidna v praksah v **ZK**, na **Poljskem**, v **Estoniji** in **Avstriji**. Termin pravična trgovina prihaja iz severne Evrope in pomeni poskus uvedbe pravičnosti in solidarnosti med severnimi in južnimi državami. Za tisoče proizvajalcev v južnih državah pomeni odlično priložnost za doseganje boljše kvalitete izdelkov, boljših cen, delovnih pogojev in kakovosti življenja. Napačno je reducirati pravično trgovino na preprosto strategijo prodaje, saj lahko poganja trajnostno lokalno proizvodnjo, spodobne zaposlitve, enakopravnost med spoli itd.. S promocijo ustvarjanja mrež in organizacij med majhnimi lokalnimi proizvajalci, z

uveljavljanjem višje vrednosti dela in varovanja okolja ter naslavljanja potrošnikov v smeri odgovornega nakupovanja pomeni podporno osnovo vsem odnosom, ki zadevajo proizvodnjo, prodajo in porabo. Pomembno je omeniti, da se ta okvir, po štiridesetih letih od prve tovrstne izkušnje, še vedno širi v različnih državah in se vedno znova pojavlja kot formula sodelovanja z južno poloblo; je torej pomemben način vzpostavljanja odnosov med državami, ki vključuje elemente solidarnosti znotraj mednarodnih trgovskih tokov.

Afirmacija pravične trgovine v trgovini »jug-jug« in »sever-sever« pomeni, da je zdaj vključena tudi lokalna razsežnost, saj prihaja do ponovnega osredotočanja na lokalni trg in vključevanja principov prehranske neodvisnosti, varnosti, človekovih pravic in varovanja okolja. Toda ne pravična trgovina, ne solidarnostne finance, niti lokalne valute ne morejo same po sebi razvozlati vseh razvojnih težav. Vsak člen vrednostne verige mora biti vključen. Proizvajalci pravične trgovine bi lahko postali povezovalci v proizvodni verigi temelječi na solidarnosti med partnerskimi institucijami, mrežami, ki promovirajo SSE, socialnimi podjetji, skupinami organiziranih potrošnikov in, v nekaterih primerih, podpornimi javnimi politikami. Pri tem naj bi bile upoštevane akcije kot so preoblikovanje proizvodnih verig temelječih na solidarnosti tako, da dobijo prednost tisti dobavitelji, ki spoštujejo kriterije solidarnosti in okolja; ustanavljanje podjetij pa naj bi izhajalo iz sredstev zbranih prek pobud za solidarnostne finance, s čimer se izogne nadvladi velikih korporacij na poti do končnih potrošnikov.

Mednarodno solidarnostno financiranje (razvojni projekti in projekti varovanja okolja)

Eno izmed relevantnih praks etičnih financ najdemo pri britanskemu Shared Interest, organizaciji, ki zagotavlja finančni servis in poslovno podporo v prid izboljšanja življenjskih razmer in standardov deprivilegiranih skupnosti v nekaterih najrevnejših državah. Raziskovalci poudarjajo, da ta organizacija promovira pravičen, kooperativen pristop k financiranju in si prizadeva za uveljavitev trajnostne strategije investiranja, ki zagotavlja pozitivni izkupiček za kmetovalce in vlagatelje. Osredotoča se na dolgoročno posojila in podporo proizvajalcem ter zagotavlja, da se posojen denar izide v nekaj oprijemljivega, kar bo pomagalo proizvajalcem, da zgradijo trajnostno in uspešno poslovanje. Ekonomski in socialni učinek pri kmetovalcih je bil zaznan tudi prek delovanja sestrške dobrodelne organizacije Shared Interest Foundation. Ta organizacija prinaša osnovno usposabljanje za kooperative v zametku, v glavnem v Afriki, jim pomaga zgraditi znanje in veščine, kot na primer računovodske ali v zvezi z mreženjem.

Transformativni vpliv v državah globalnega Juga je opazen kot izboljšanje življenjskih razmer proizvajalcev, ki jih podpira Shared Interest, in dvig zaupanja oziroma dostojanstva kmetovalcev, ki so deležni kreditiranja. Ponosni so lahko na dejstvo, da so oni sami tisti, ki prinašajo denar svojim družinam in niso več odvisni od dobrodelnih prispevkov ali donacij.

V bližnji prihodnosti bi naj podobne prakse posnemali na globalnem Jugu, kot tudi v drugih delih sveta prizadetega s krizo. Obstaja veliko odličnih projektov, ki jim ne uspeva najti zadostne vire financiranja, zato bo dosegljivost finančnih shem, krojenih v skladu s potrebami SSE, ključna za njihov razvoj in širjenje – kot učinkovit odgovor na stranske učinke globalne krize in varčevalnih ukrepov.

Sredozemlje

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami

V osmih državah sredozemskega območja je sedemnajst dobrih praks. Mnoga ozemlja in države preferirajo termin »solidarnostna ekonomija«, ponekod pa je bolj uveljavljen izraz »socialna ekonomija«. V Italiji je denimo socialna ekonomija eden izmed sektorjev z najvišjo dodano vrednostjo. Igrala je in še vedno igra glavno vlogo na lokalni ravni, tako v smislu socialne kohezije, kot tudi sprožilke lokalnega razvoja. Organizacije socialne ekonomije so tam primeri odličnosti: navzočnost in aktivnost združenj, socialnih kooperativ in prostovoljnih organizacij pomaga pri ustvarjanju in krepitvi socioekonomskega čuta. Rast tovrstnih organizacij in povečanje njihovega pomena poudarja potrebo po meritvi specifičnega prispevka skupnosti, ki ji služijo – v pomenu socialne kohezije in inovacije. Potrebno bi bilo identificirati ta specifični prispevek (dodano vrednost), ki ga vnašajo v sistem blaginje in tudi opisati glavne značilnosti njihovega delovanja v posamičnih poljih (socialna kohezija, sodelovanje z lokalnimi oblastmi, socialna inovacija, sprememba pravil konkurenčnosti, reševanje krize).

Nacionalni vprašalnik združenja kmetovalcev Coldiretti navaja, da je 18% Italijanov (okoli 7 milijonov oseb) vključeno v različne forme kolektivne proizvodnje ali nabavnih verig. Okoli 150000 ljudi je povezano z kolektivnimi oblikami proizvodnje, ki temeljijo na solidarnosti, ali nabavnimi verigami kot so SNS. SNS so mreže »od spodaj«, ki kolektivno organizirajo neposredno oskrbo, predvsem hrane in drugih vsakdanjih potrebščin, a vedno več tudi tekstilij in »alternativnih« storitev, kot so obnovljiva energija, trajnostni turizem in celo zobozdravstvene storitve. Retegas.org je italijanska SNS mreža, ki razume »solidarnost« kot kooperacijo in razumevanje med pridelovalci, okoljem in drugimi člani mreže. Tovrstne mreže so prisotne kot modeli, ki jih opisujejo kot Districts of Solidarity Economy (DES). Gre za mreže združenj, oskrbovalcev in potrošnikov, ki izmenjujejo blago in storitve tako, da se držijo načel solidarnosti. Retecosol.org je spletni portal DES v Italiji. Tavolo RES pa je nacionalna delovna skupina, ki promovira, podpira in povezuje projekte DES. V državi je realizirano 32 projektov znotraj DES.

V Franciji je vključeno v SSE 200000 podjetij, ki zaposlujejo dobrih 2 milijona ljudi, kar je vsak osmi zaposlen v zasebnem sektorju. Aktivnosti sektorja prinašajo skoraj 10% v BDP.

V zadnjih desetih letih je SSE ustvarila 440000 novih zaposlitev, kar je porast v višini 23%, tradicionalna ekonomija pa beleži ta čas 7% porast. Sprejet je bil temeljni dokument o SSE (št. 2014-856 z dne 31. 7. 2014), ki definira SSE, ustanavlja Visoki svet za SSE, nacionalno in regionalne zbornice. Dokument ureja številne smernice za ustanovitev podjetij SSE, prenos lastništva podjetij na zaposlene, preoblikuje sektor kooperativ in zakon o društvih itd. Zakonska podlaga zagotavlja, da je »SSE način preoblikovanja in širjenja gospodarstva s fokusom na vsa področja človekovih aktivnosti, v skladu s kumulativnimi smernicami, ki jih spoštujejo pravne osebe zasebnega prava: cilj ni zgolj delitev dobička; demokratično upravljanje; odgovorni menedžment«. V državah kot je Francija so še dodatne zaveze znotraj polja SSE, kot so omejevanje dobička posamezne organizacije, zmožnost mobilizacije ljudi tam, kjer organizacija deluje, in dosega pozitivnih eksternalij v skupnem interesu. Ustanovljene so bile tudi kompetentne institucije za regulacijo solidarnostnih iniciativ, kot sta francoska Zbornica za SSE in Denarni depozit, ki financira relevantne projekte.

V Španiji se SSE pojavlja kot možna in aktualna realnost za neko drugačno ekonomijo.

Prepoznana kot nadaljevanje in artikulacija tradicije socialne ekonomije (ki jo tvorijo kooperative, vzajemne in društva/združenja), se v zadnjih desetletjih uveljavlja kot preporod preteklih socioekonomskih izkušenj. Država je marca leta 2011 sprejela Zakon o socialni ekonomiji z osnovnim ciljem vzpostavitve zakonskega okvira, ki bi zagotovil vidnost in prepoznavnost socialne ekonomije ter večjo gotovost za izvajanje njenih dejavnosti. Španska poslovna konfederacija za socialno ekonomijo (CEPES) izjavlja, da je »socialna ekonomija ključni socioekonomski dejavnik z več kot 45000 družbami, ki ustvarjajo 10% BDP in 12% zaposlitev v državi«.

Tam je gibanje za SSE bogato in dobro podprto, ob tem pa tudi močno reprezentirano skozi delovanje ene najpomembnejših nacionalnih mrež SSE, Red de redes de economía alternativa y solidaria (REAS), ki je konfederalno partnerstvo 18 mrež (14 od teh so vezana ozemeljska ali sektorska), ki združuje več kot 500 subjektov in podjetij, v njemu pa sodeluje več kot 38000 članov – ob tem še 8300 zaposlenih za potrebe specifičnih nalog –, ki naredijo 335 milijonov evrov letnega prometa. Prednostna naloga partnerstva je ustanavljanje mrež SSE, s to dejavnostjo se partnerstvo identificira in je po njej tudi širše prepoznavno. V Španiji sektor zaznamuje velika razširjenost poljedelskih dejavnosti, trajnostnih nabavnih verig in raznolikih ekoloških ali alternativnih pobud, ki so predvsem posvečene mreženju, da bi skoznje ustvarile močnejše vezi, četudi neformalne, z drugimi delujočimi praksami.

V državah kot je **Grčija** se solidarnostna ekonomija naglo postavlja na noge v času krize (od leta 2008), vendar jo večinoma razumejo kot zelo mlado področje. Zlasti njene neformalne aktivnosti zelo živijo, čeprav nekatere ne sodijo povsem v opis SSE. Iniciative SSE imajo težko, a pomembno vlogo za prihodnost države: morajo pokriti vitalne socialne potrebe, a biti tudi gonilo socialne spremembe tudi takrat, ko naletijo na izzive v neprijaznem okolju. V vsakem primeru se je treba zavedati, da je večina iniciativ – ne glede na to, ali so legalizirane – mlajša od treh let, zato je prezgodaj, da bi lahko predvideli, ali bodo obstale kot trajnostne znotraj ekosistema SSE.

Na **Cipru** se SSE pospešeno razvija, kljub nedavnim težavam s kreditnimi kooperativami. Poleg gibanja za kooperative se je zgodil preboj aktivnosti socialne ekonomije, ki vključujejo zagovornišтво, podporo ranljivim skupinam, okoljske in druge skupnostne iniciative. Pri tem pogosto prihaja do ad hoc ustanavljanja pobud, ki potem, ko poneha začetni elan, hitro ugasnejo, kar je posledica pomanjkanja okvira, tako v smislu systemskega podpore, kot tudi ozaveščenosti javnosti o načelih solidarnostne in socialne ekonomije. Tiste iniciative, ki so do leta 2015 obstale so tako boljše načrtovane in se, bolj kot v času pred krizo, zavedajo svojega deleža v socialni ekonomiji, solidarnost pa je vedno pomembnejši del njihove identitete.

Na **Malti** ni moč ugotoviti primerljivo mrežo organizacij SSE, četudi tudi tam najdemo določeno število subjektov SSE. Žal zaradi pomanjkanja ustrezne regulacije in koordinacije med subjekti razmere še niso takšne, da bi bila prisotna zadostna državna podpora, kar omejuje poln potencial sektorja. V zadnjih letih se SSE udomačuje in privlači več pozornosti države, posebej po včlanitvi države v EU. Malta trenutno poskuša racionalizirati delovanje sektorja z dajanjem prostora zasebnemu sektorju v sklopu sistema države blaginje. Medtem ko socialna podjetja niso regulirana, so njihove potencialne naloge del delovanja neprofitnih ali profitnih organizacij, ki zaposlujejo veliko ljudi, a se pri tem pogosto poslužujejo prostovoljskega načina zaposlovanja. Za malteški kontekst je značilen živahen in raznolik sektor NVO, dobro razvit prostovoljski sektor in relativno široka razprostranjenost kooperativ. Slika, ki jo analiza malteške SSE sestavlja je, da različni deležniki delujejo individualno, z malo priložnosti za izmenjavo dobrih praks in ekspertiz. Posledica tega je pogosto podvajanje iniciativ in splošno pomanjkanje koordinacije.

V zadnjih tridesetih letih se je sektor SSE na **Portugalskem** razvijal z izjemno hitrostjo, danes tako združuje več kot 200000 aktivnih podpornikov in nekaj koordinacijskih iniciativ, zlasti v glavnih sektorjih. Več kot 94% aktivnih organizacij deluje v solidarnostni ekonomije, sebe pa opisuje kot društva/združenja, kar izključuje strukturo kooperacije. Od 2010 je sektor vključen v načrtovanje državnega proračuna in BDP-ja. Novonastala Mreža solidarnostne ekonomije Portugalske (RPES) vključuje okoli 45 strokovnjakov, organizacij in neformalnih skupin, ki želijo promovirati alternativno ekonomijo, v skladu z manifestom mreže. RPES namerava združiti organizacije, institucije, neformalne skupine in posameznike, ki se identificirajo z vizijo in praksami solidarnostne ekonomije, v prid boljšemu razumevanju proizvodnih procesov, trgovanja, porabe, distribucije, ustvarjanja prihodka, prihrankov in vlaganja, ki združuje gospodarstvo s solidarnostjo, okoljsko perspektivo, kulturno raznolikostjo, kritično refleksijo, participatorno demokracijo in lokalnim razvojem.

Analiza podatkov

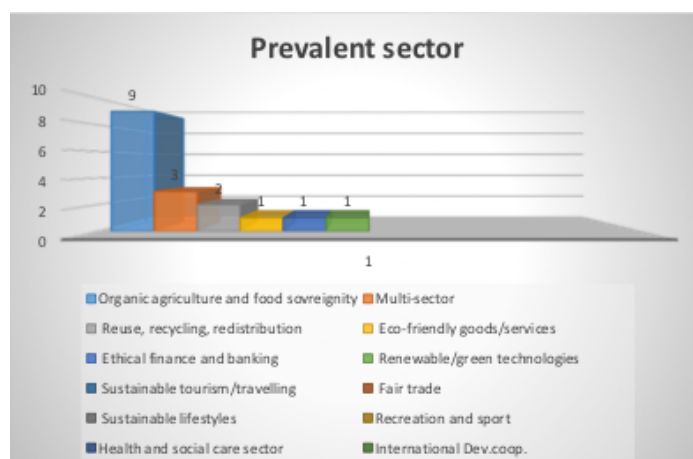
V tem razdelku so na voljo nekateri kvantitativni in kvalitativni kazalniki, ki izhajajo iz zbranih podatkov. Bralec se lahko seznani s primerjalnimi podatki o identificiranih dobrih praksah.

Kvalitativni kazalniki temeljijo na nekaterih sprejetih kriterijev SSE, kot so okoljski vpliv, socialni vpliv, soudeležba, samoupravljanje/deljeno upravljanje, sposobnost mreženja in pozornost, ki se posveča komunikaciji in zagovorništvu. Upoštevani kvantitativni kazalniki so sektorji in aktivnosti SSE, okvirno število oseb, ki so posredno ali neposreden vključeni v prakse (zaposleni, člani, prostovoljci), ustvarjeni promet in legalne/neformalne strukturne oblike praks.

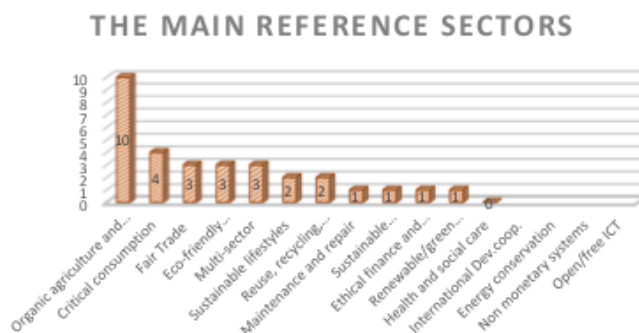
Prek teh kazalnikov je možno učinkovito spremljati in ocenjevati posamezno prakso, ne le zato, da dobimo vpogled v aktualne podatke, temveč tudi, da bi okrepili proces v smeri večje učinkovitosti analiziranih komponent.

Sektorji

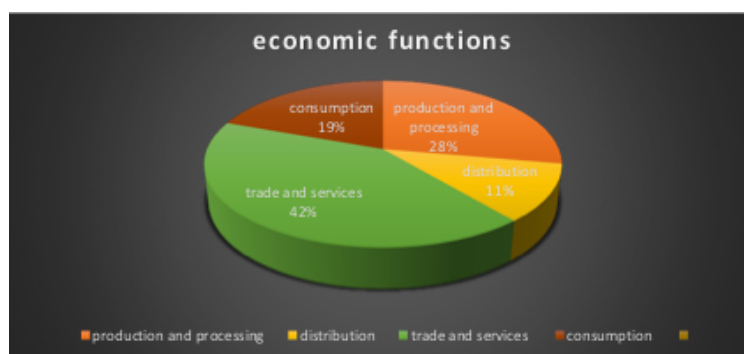
17 izbranih dobrih praks so del različnih kompetenčnih sektorjev SSE. Analiza pokaže prevlado praks v **poljedelskem/prehranskem sektorju** (9 praks) in **multi-sektorskih storitev** (3 prakse). Sledijo jim ponovna raba, reciklaža in redistribucija (2 praksi), etične finance, eko-prijazna obrt in zelene tehnologije (po 1 praksa).

Graf odraža lokalno razsežnost svetovnega trenda: porast dejavnosti v zvezi z ekološko hrano in poljedelstvom. V Sredozemlju se povečuje vpliv mednarodnega ekološkega gibanja, kar vpliva na spremembo prehranjevalnih navad in ozaveščenosti potrošnikov, ki, glede na svoje nakupovalne navade, igrajo pomembno vlogo na trgu. Z analizo različnih aktivnosti izbranih praks smo ugotovili, da so glavni referenčni sektorji **poljedelska in ekološka oskrbna veriga**, kritično potrošništvo, pravična trgovina, etične finance, ponovna raba in reciklaža, obnovljiva energija, eko-prijazni izdelki in večsektorske storitve. K temu dodajamo proizvodne sektorje (blaga in storitev), kulturne aktivnosti in zagovorništvo. Kategorizacija je jasno omejena in sintetična, upoštevati pa je treba, da so tudi prakse, ki hkrati izvajajo aktivnosti v več različnih poljih.

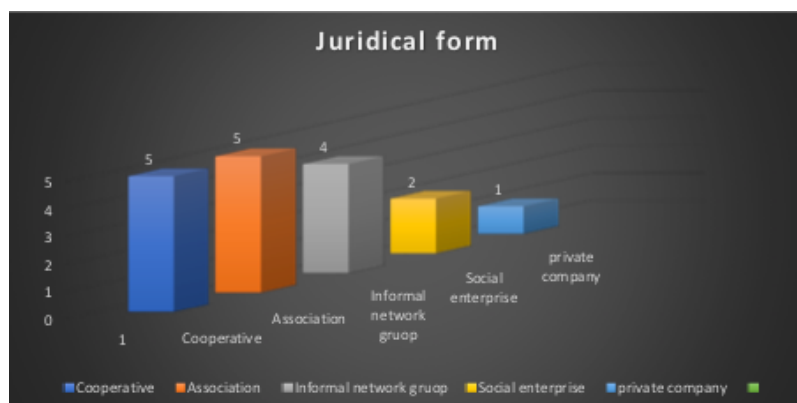
Mnoge prakse torej kombinirajo različne aktivnosti, ki sodijo v različne sektorje. Praksa kot je solidarnostna oskrbna veriga, ki povezuje proizvajalce s potrošniki (deželo in mesto), ali mreža, ki deluje na področju družbene komunikacije in zagovorništva, sta inovativni izkušnji v različnih okrajih solidarnostne ekonomije znotraj obravnavane regije. Poskuse sistemskega povezovanja praks najdemo v **Italiji**, **Španiji** in na **Portugalskem**, še posebej v prehranskem in poljedelskem sektorju. Sicer pa med tradicionalnimi ekonomskimi funkcijami, ki se jih te prakse poslužujejo, prevladujejo **trgovina in storitve** (42%), ki jima sledijo proizvodnja in predelava (28%), potrošnja (19%) in distribucija (11%).

Soudeležba

Ena osnovnih značilnosti subjektov SSE, ki so zlasti vidni, ko jih primerjamo s tradicionalnejšimi oblikami organizacij konvencionalnega gospodarstva, je dajanje prednosti človeku pred dobičkom (»people before profit«). Ta vidik govori o tem, kako veliko vlogo v SSE igra družbena angažiranost, da so socialni cilji in vrednote v ospredju, kot tudi načela vključevnosti, demokracije in posvečenosti deprivilegiranim delom populacije. Za prakse v Sredozemlju, ki sicer vključujejo več kot 3500 ljudi in več kot 300 neposredno ali posredno zaposlenih, je značilno, da se držijo teh postulatov.

Zanimivo je, da je zakonski status organizacij večinoma kooperativa (5) ali neprofitno društvo (5), le nekaj pa je socialnih (2) ali zasebnih podjetij (1). Ob tem je še nekaj aktivnih mrež (4, v različnih oblikah).

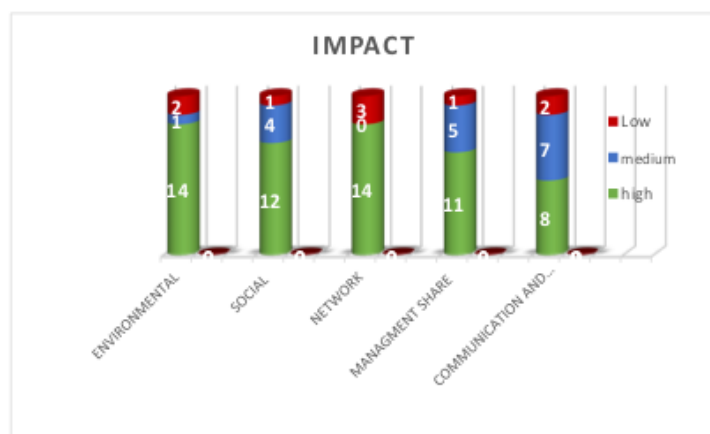

Vpliv

Kot vemo, prakse SSE so usmerjene k ciljem v skupnem interesu. Promocija odnosov med različnimi subjekti, poštena razporeditev virov, spoštovanje in varovanje okolja in sledenje socialnim ciljem so značilnosti, ki jih najdemo pri prav vseh analiziranih praksah. Te dobre praks torej usmerjene k ustvarjanju in rasti iniciativ, ki so posvečene proizvodnji in izmenjavi blaga in storitev ter delujejo v skladu z načeli sodelovanja, vzajemnosti, odgovorne nadrejenosti, trajnosti in energetske okoljske kompatibilnosti. Pri posameznih praksah je možen kvalitativen vpogled v nekatere kazalnike vpliva.

Naslednji graf pokaže vpliv nekaterih vrednot znotraj praks. Vidimo na primer, da je pri večini preučenihih praks velik pomen pripisan okoljskim in socialnim vidikom. Na tem območju je, bolj kot drugje, upoštevana dimenzija mreženja, ki je enako relevantna kot okoljska. Veliko bolj je tudi upoštevano načelo horizontalnosti deljenega upravljanja praks, čeprav sta bila zaznana, podobno kot drugod, šibka komunikacija in zagovorništvo.

Glede na vpliv praks je vidna relativna šibkost zmožnosti zagovorništva in komunikacije, čeprav je v primerjavi z drugimi območji ta kompetenca še vedno prisotna, še posebej na področju kooperativ in pravične trgovine.

Promet

Možno je le približno predvideti promet, saj podatki niso popolni niti ustrezno definirani, govorimo pa vsekakor o več kot 23 milijonih evrov. To območje ima najvišji ekonomski obseg, čeprav obseg prometa posameznih praks precej variira.

Rešitve proti ekonomski krizi

Razvoj in vloga SSE državah območja sta ključna dejavnika varovanja pred gentrifikacijo. Visoko brezposelnostjo in slabih vplivov splošne krize. Različne splošne krize (gospodarska, finančna, okoljska, politična, kulturna in kriza vednosti) povzročajo mnoge težave in negotovost (socialno, okoljsko, kulturno, ekonomsko in politično), kar se kaže skozi naraščajoče šibkosti in napake prevladujočega ekonomskega in političnega modela. Kriza je na tem območju drastično vplivala na življenje ljudi. Ljudje se zdaj veliko bolj zavedajo, kaj kupujejo, kako je bil izdelek narejen in kakšna je cena oziroma vpliv delokalizacije ter »tekmovalnosti«² mednarodne trgovine velikega obsega. Ljudje sebe vedno bolj doživljajo kot občane, ne le kot potrošnike, in razumejo svojo moč pri preklopu iz nezdrave in netrajnostne potrošnje v so-proizvodnjo, pri kateri imajo aktivno vlogo in vzpostavljen odnos s pridelovalci. Njihovo opolnomočenje izhaja iz odkrivanja možnosti za organiziranje ekonomije na drugačen način.

Vse oblike SSE – ekološko poljedelstvo, potrošniške skupine, proizvodnja obnovljive energije, kooperative in pravična trgovina – izkazujejo rast, čeprav počasneje kot v preteklosti; ne morejo namreč ubežati pred ekonomsko krizo, ta jih lahko tudi pogoltne (zlasti v primeru, da posnemajo tekmovalni model), a so vendarle vedno bolj živahne. Osnovna lekcija, ki so se je naučili je, da bolj holistično mreženje in sodelovanje lahko spreobrne krizo v priložnost za vključitev več ljudi v procese vzpostavljanja drugačne ekonomije, takšne, ki odgovarja potrebam posameznikov in skupnosti namesto pohlepu kovačev dobička in izključujoči zasebnim interesom. V tem smislu lahko različne prakse, ko se združijo, ne le preživijo krizni pretres, temveč tudi potegnejo koristi iz aktivne vzajemne iniciative kot je solidarnostna ekonomija.

Mnoge prakse se osredotočajo na lokalno okolje, kar jim omogoča poseben fokus na mikroekonomsko dimenzijo, ki spodbuja sposobnost organizacije v smeri identificiranja potreb in intervencije v kontekstu revščine in marginalizacije. Tovrstne aktivnosti so sicer naravnane na ustvarjanje novih zaposlitev in izboljšanje delovnih pogojev, hkrati pa posvečajo posebno pozornost socialno inovativni razsežnosti svojega delovanja. Kooperative in socialna podjetja, kot tudi drugi subjekti SSE, kažejo večjo učinkovitost od konvencionalnih profitnih organizacij. V zadnjih desetih letih se je število delavcev v subjektih SSE povečalo z 11 (med letoma 2002 in 2003) na 15 milijonov, kar je trenutno 6,5% delovno aktivne populacije EU. Ta številka ne vključuje vseh neformalnih in mešanih oblik praks in pobud SSE (samo-proizvodnja, kooperativna gradnja, menjava, socialne valute, časovne banke itd.). SPP, solidarni potrošniki in skupine pridelovalcev se množijo v mnogih oblikah; na koncu devetdesetih let jih je bilo le nekaj sto, danes pa jih je več deset tisoč.

V **Grčiji** še posebej izstopa praksa Solidarnost za vse. Organizacija je aktivna na nacionalni ravni. Nudi koordinacijo in praktično podporo različnim iniciativam na različnih področjih, od socialnih klinik in lekarn do skupnostnih kuhinj in distribucije hrane, od socialnih trgovin s hrano do brezplačne menjave dobrin. Solidarnost za vse je »otrok krize«. Ustanovljena je, da bi naslovila potrebo po povezovanju, komunikaciji, pospeševanju in koordinaciji različnih struktur, gibanj in iniciativ, ki so vzniknile zaradi krize in njenih učinkov na ljudi. Druga pomembna praksa je BioMe, prva in edina samoupravljana industrijska obrt v Grčiji. Pobudo so sprožili delavci nekdanjega uspešnega podjetja, ki je bilo specializirano za vezja in posebna čistila. Trud neplačanih delavcev, da vzamejo svojo prihodnost v svoje in tudi zahtevajo sredstva za proizvodnjo ter objekte tovarne, se je izšel v solidarnostno gibanje, ki je seglo tudi čez državne meje. Že štiri leta se BioMe razvija skupaj z iniciativami, ki ga tako ali drugače podpirajo: kot podporna mreža za zaposlene, kot solidarnostno gibanje nekdanjih industrijskih delavcev, kot distribucijska mreža BioMe izdelkov in kot zagovorniki ter podporniki znotraj širše skupščine zainteresiranih. Ta praksa nudi veliko za naučiti se. BioMe je pokazal, da vključevanje zainteresiranih v delovanje iniciative prinaša zelo dobre rezultate. BioMe si prizadeva dokazati, da samoupravljana proizvodnja lahko obstaja. Praksa je pokazala, da je tudi neki drugačen način, kako se lotevati zadev. V tem smislu je BioMe posegel po vseh možnih virih, ki si jih je lahko privoščil. Solidarnost, samoupravljanje in tehnična znanja so zaposlenim in tistim, ki zaposlujejo v tem primeru zagotovili uspeh.

Initiatives pour une économie Solidaire (IÉS) iz **Francije** ima na agendi povezovanje financ z lokalnim gospodarstvom na način, ki občanom nudi vključitev v lokalni projekt prek individualnega lastništva delnic podjetja. Iniciativa pokaže, kako pomemben in uspešen je lahko kratek finančni cikel. Skozi projekte postopoma gradi zavedanje o dejstvu, da posamezniki lahko postanejo pomemben del procesa. Vsi projekti, ki jih financira IÉS imajo viden okoljski vpliv na ozemlje. Od leta 1998 je bilo financirano 87 podjetij (vključno s 14 novonastalimi). Trenutno iniciativa podpira 53 podjetij. Ta podjetja načeloma računajo na terciarne aktivnosti v sektorjih za okolje, obnovljivo energijo, ekološko in pravično trgovino, gradbeništvo, kulturo in sprostitve, socialne storitve, proizvodnjo hrane, transport in catering. V 17 letih je bilo ustvarjeno več kot 800 delovnih mest. IÉS trenutno podpira več kot 600 zaposlitev. Njen cilj je revitalizacija celotnega področja, kjer deluje, prek intenzivne podpore lokalnemu zaposlovanju. Do zdaj je bil fokus na vzdržnost podprtih

podjetij, kar je prineslo pomembne dosežke. Vložen je tudi napor v analizo težav, ki se pojavljajo, da bi se te konsolidirale že v pripravljalni fazi, to je pred odločitvijo o financiranju.

Izmenjave sever-jug

Odnosi med severom in jugom sredozemske regije niso preveč razviti. Dejansko je le nekaj praks, ki imajo neposreden stik z globalnim Jugom prek projektov sodelovanja za razvoj. So pa različne prakse mednarodnega sodelovanja (v **Španiji** in na **Portugalskem**), ki jim je skupna podpora trajnostnim poljedelskim projektom tako na severu kot na jugu. Dober primer je Almocafre v Španiji, neprofitna kooperativa potrošnikov z okoli 2500 povezavami s pravično trgovino, od teh jih je 80% lokalnih ali regionalnih, ostale pa prihajajo iz širšega območja ali iz tujine. Zanimiva je kampanja podpore palestinskim izdelkom znotraj programa ARCA. ADREPES deluje v kooperaciji z Encurtar Distâncias (Cape Verde) pod protokolom, ki sta ga sklenili občini Palmela in Santa Antão. NVO Monte deluje v portugalsko govorečih afriških državah kot sta Gvineja ali Cape Verde.

Kritični vidiki

Definicija SSE

»Socialna in solidarnostna ekonomija« je načeloma sprejet izraz, ob njem so relevantni in med splošno javnostjo prepoznani tudi izrazi »socialna ekonomija«, »lokalna ekonomija«, »kooperativa« in »socialno podjetje«.

SSE ima predvsem lokalno razsežnost, fokusira se na potrebe skupnosti s ciljem, da jih tudi okrepi. IZ tega izhaja potreba po mreženju, deljenju in kolaboraciji, saj prakse edino tako lahko postanejo trajnostni modeli, ki so vzdržni in produktivni.

Komunikacija in zagovorništvo

Kot že omenjeno v opisu analize drugih geografskih območij, komunikacija in zagovorništvo v Sredozemlju nista sistematični in nimata velikega vpliva. Mnoge dobre prakse sicer eksperimentirajo z inovativnimi komunikacijskimi prijemi prek medijskih platform, ki pa niso povsod (povsem) zaživele. Vseeno je zanimivo, da tiste prakse, ki so sprejele metodo mreženja pri organizaciji svojih aktivnosti imajo tudi večje zmogljivosti za komunikacijo in zagovorništvo. Pomen teh aktivnosti je predvsem v njihovem potencialnem učinku ozaveščanja splošne javnosti, čeprav so lahko zanemarjene zaradi odsotnosti možnosti financiranja.

Strateške ekonomske politike

Soočena s finančno, ekonomsko, socialno in okoljsko krizo, mnoga območja podpirajo prakse, ki naj bi pomenile alternativno pot za ustvarjanje zaposlitev, zagotovitev pravic ter individualnega in kolektivnega zavedanja o trenutnih ekonomskih in socialnih procesih. Pomembno je, da pri tem lokalne institucije in javni sektor zgradijo skupno strategijo v podporo novim in obstoječim iniciativam SSE. Raziskava ponekod osvetljuje prakse izvrstnega sodelovanja, ki bi morale biti posnemane v vseh državah, saj so se že izkazale za učinkovite.

Kritični odnos do globalnega Juga

Glede odnosa do globalnega Juga rečemo lahko, da kljub dejstvu, da je mednarodno sodelovanje v večini držav precej razvito in običajno, ni veliko izkušenj resničnega partnerstva in sodelovanja med Severom in Jugom. Mnoge prakse prihajajo z Juga in se jih lahko prenese tako na Sever kot na Jug, vendar manjka zavedanje o potencialu preobrazbe, ki bi izhajal iz deljenja on pomnoževanja teh praks med partnerji. Prakse sicer v praksi pomenijo podporo različnim lokalnim organizacijam in projektom, promovirajo ustvarjanje delovnih mest, podjetniški duh in krepitev lokalnih aktivnosti, kot sta kmečki turizem in lokalna obrt. Osnovne socialne eksternalije so omogočanje zaposlitev in vlaganje v podeželje, kar preprečuje izseljevanje mladih.

Eden najočitnejših vplivov tovrstnih praks je izboljšanje rabe lokalnih virov in rehabilitacija tradicionalnih ekonomskih aktivnosti, vezanih na območje, kot npr. poljedelstva ali ribištva. Pomembna je njihova vloga pri usmerjanju procesa in promociji koncepta lokalne identitete, kar podpira odnose med proizvajalci in potrošniki, a tudi med samimi proizvajalci. Vse to soustvarja okolje, ki je podobno ekonomiji delitve: proizvajalci delijo materiale in delajo v malih skupinah, da zagotovijo pravične cene. Pri tem poleg lastnih izdelkov promovirajo tudi izdelke svojih koleg. Krepitev poljedelstva suburbanega območja je zelo pomembna, saj ima takojšen učinek na nove zaposlitve, ustvarjanje prihodka in preprečevanje brezposelnosti. Potrošniki se identificirajo s svojo skupnostjo in zavedajo vpliva svojih dejanj.

Interesna področja

Izpostavljamo nekaj idej in premišljevanj, nastalih v času raziskave.

Inovativno poljedelstvo

Velika pozornost, ki se jo posveča zadevam v zvezi s hrano kličejo k razvoju inovativnih predlogov, ki lahko uveljavijo določene vizije in s tem stopijo korak pred sedanjo prakso. Izkušnja SPP ali na primer različni predlogi s strani Farmer Marketa v **Italiji**, **Španiji** in na **Portugalskem** so lahko modeli, ki jih označujemo kot dobre prakse SSE.

Model SPP v **Italiji** in **Španiji** teži k harmoničnem sodelovanju med proizvajalci, potrošniki in okoljem (naravo). SPP je partnerstvo med poljedelci in potrošniki, v katerem sta tveganje in nagrajevanje stvar delitve. Arvaia v **Italiji** je ena izmed najzanimivejših dobrih praks. To je poljedelska kooperativa, ki so jo ustanovili občani in ekološki kmetovalci. Je prva praksa SPP v državi. Za razliko od podobnih kooperativ Arvaia eksperimentira na občinskem (javnem) zamljišču. Njeni glavni cilji so: zaposlovanje, rast družbene participacije, monitoring in varovanje območja. Širjenje ekološkega/biodinamičnega poljedelstva, vrnitev tradicionalnih pridelkov, zmanjševanje trga in denarne menjave, uveljavljanje certificirane proizvodnje, ki temelji na participaciji, in razvoj mreže odnosov z oblastmi, združenji in posamezniki (v Italiji in tujini), ki imajo iste cilje.

Nekatere izmed najzanimivejših praks so tudi subjekti, ki soustvarjajo in soorganizirajo mrežo lokalne proizvodnje, temelječo na okolju prijaznih poljedelskih praksah.

Tržnice poljedelcev /farmers' markets/ so javni prostori, kjer se poljedelci zbirajo, da bi svoje izdelke prodali neposredno potrošnikom. Tržnice lahko upravljajo javni ali zasebni subjekti. Lahko so sezonskega ali celoletnega značaja. V **Italiji** v Salntu deluje mreža Oltre mercato, v **Španiji** pa MAZ, sejem ekološkega poljedelstva. Tovrstne prakse zagotavljajo kratke distribucijske kanale prek direktnega odnosa med proizvajalcem in potrošnikom. Ob tem potekajo še mnoge druge aktivnosti: delavnice, preizkušanje hrane in informiranje o lokalnih produktih in regijski biološki raznolikosti. Te prakse prav tako generirajo inovativni pristop k lokalnim javnim prostorom (reapropriacija).

V vmesnem času je bil kontekstualiziran trajnostni model, ki malim lokalnim in regijskim pridelovalcem omogoča samozaposlitev; ti že vlagajo v ekološko poljedelstvo. Trajnostna in etična proizvodnja je dokazano uspešna. Opazen je tudi porast priljubljenosti ekoloških in naravnih proizvodnih modelov, ki spreminjajo mainstreamovsko proizvodnjo in tudi načine prodaje.

Vse te prakse sedaj vzpostavljajo neke nove ekonomske odnose, temelječe na zaupanju in neposredni menjavi. Opazen je njihov pozitiven vpliv na zavedanje posameznikov o varovanju okolja in proaktivnosti v službi lokalnega razvoja. To pomeni tudi povečanje pomena socialnega kapitala in rast procesov družbene inovacije. Ljudje so čedalje bolj ozaveščeni o razlikah med agroekologijo in agrobiznisom ter o pomenu zavzetja lastnega stališča o tej problematiki, pa četudi se odraža zgolj v zavestnem nakupovanju določenih izdelkov.

Trajnostnost aktivnosti

Ena izmed osrednjih značilnosti analiziranih dobrih praks je posvečanje posebne pozornosti trajnosti, ne le v ekonomskem, temveč tudi v družbenem, okoljskem in skupnostnem pomenu. Mnogi proizvodni procesi so ubrali poti ekološke in socialne spremembe, pri čemer je poudarjena potreba po zadovoljevanju osnovnih potreb namesto po kopičenju dobička.

V **Franciji** je tak primer Enercoop, kooperativa in participatorno združenje, ustanovljeno leta 2005 in aktivno po vsej državi. Enercoop je edini kooperativni oskrbnik s 100% obnovljivo električno energijo, ki prihaja neposredno od proizvajalcev. Ustanovila ga je delovna skupina, sestavljena iz akterjev na področju obnovljive energije, društev občanov in subjektov SSE, ki so se na sestanku leta 2004 dogovorili, da bodo izumili nov model oskrbe z energijo. Enercoop sodeluje z lokalnimi akterji pri zagotavljanju produkcijskih kapacitet (od naprav do postrojenj) in same proizvodnje, hkrati pa podpira lokalno zaposlovanje. Električno energijo kupuje od 14 proizvajalcev (7 hidroelektrarn, 1 elektrarna na biomaso, 3 vetrne in 3 fotovoltaične elektrarne). Kooperativa si prizadeva nuditi občanom priložnosti, da prispevajo k lokalni proizvodnji energije prek regionalne mreže kooperativ (v nenehnem nastajanju) in se tudi vključijo v procese njihovega upravljanja. Gre jim za dostop do energije po najkrajši oskrbni poti. Enercoop Languedoc-Roussillon organizira debate in konference za promocijo svojega modela. S tem, da predlaga in uveljavlja rabo energije, ki ne onesnažuje in je dosegljiva po kratki oskrbni poti, pozitivno vpliva na okolje regije.

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža pomagajo skupnostim in okolju tako, da prispevajo k varčevanju energije in naravnih virov. Najučinkovitejši način zmanjševanja količine odpadkov je, da se jih že na začetku ustvari čim manj. Izdelava nekega novega izdelka zahteva veliko materiala in energije, ekstrakcijo surovin iz tal, samo proizvodnjo in potem transport na želeno lokacijo prodaje. Krčenje in ponovna uporaba prispevata k ohranjanju naravnih virov, varovanju okolja in denarnim prihrankom.

Na **Cipru** je najstarejša solidarnostna organizacija Anakyklos Perivalontiki, ki sicer ni kooperativa. V zadnji petih letih nenehno raste. Odgovorila je na ekonomsko krizo tako, da je svoje aktivnosti pospešila; pogosto prevzame vodilno vlogo pri zagotavljanju financiranja. Organizacija uveljavlja največ različnih načel SSE. Konkretno se ukvarja z zbiranjem oblačil, čevljev, torbic in gospodinjskih tekstilij. Prihodke ustvarja iz preprodaje in reciklaže, ob tem pa uveljavlja določene socialne namene – skupnostim pomaga pri zagotavljanju nekaterih osnovnih potreb in financira skupnostne projekte.

UpCycle je še ena inovativna in trajnostno naravnana praksa v **Franciji**, podjetje, ki si je zagotovilo priznanje »vodilnega podjetja s socialnim obrazom« (ESUS). UpCycle predlaga razvoj inovativnega ekonomskega modela: krožnega gospodarstva, prilagojenega urbanem vrtnarjenju in zasnovanega z upoštevanjem zahtev in potreb urbanega okolja. Njen posel v glavnem temelji na predelavi kavni ostankov: zbira jih na področju Pariza in reciklira v posebno sorto gob »pleurotes Monte Cristo«. Zbrane kavne ostanke predelujejo v delavnicah Ateliers sans frontières, ki zaposlujejo nekvalificirane ljudi. Pridobljen izdelek prodajajo predvsem profesionalnim vrtnarjem. Ob tem nudijo t. i. boîtes à champignons, komplet za vgojo gob namenjen vsakomur, ki želi gojiti gobe doma. Gobe potrebujejo gnojilo, ki ga UpCycle prav tako nudi in s tem zapira krog potrošnje, vendar na trajnostni način.

Inovativne pobude za socialno vključevanje

Socialna ekonomija in socialno podjetništvo sta razumljeni predvsem kot pobudi za zaposlovanje deprivilegiranih družbenih skupin. »Integracijska socialna podjetja« so instrument za reševanje lokalnih težav, njihov globalni potencial pa ostaja neizkoriščen. Pozornost, ki jo mnoge prakse posvečajo socialni vključenosti je pomemben dejavnik. Tovrstne prakse v **Španiji**, **Italiji** in **Franciji** imajo velik vpliv in pomen, igrajo pa tudi pomembno vlogo pri izobraževanju in usposabljanju, kar

je priložnost za povezovanje konkretnih potreb s SSE.

V sektorju hrane sta primera Colombini iz **Italije** in Cooperative Terrabona iz **Španije**. Njuna aktivnost je ekološko poljedelstvo, cilj pa krepitev socialne in delovne integracije gibalno oviranih, mentalno bolnih in priseljencev. Za nekatere med njimi, ki se sicer soočajo dnevno z diskriminacijo zaradi svoje nacionalnosti ali invalidnosti, je to prva izkušnja povezanosti s skupnostjo, povezana z občutkom, da so del »nečesa večjega«. Tovrstna prakse se soočajo z vsakdanjimi izzivi, predvsem finančne narave. Sama proizvodnja ekoloških izdelkov ne zadostuje za kritje potreb socialnih projektov, ki jih izvajajo v podporo rehabilitacije in vključevanja na trg dela velikega števila ranljivih posameznikov, zato potrebujejo dodatno financiranje.

Mreženje v akciji: območja in grozdi

Zaznali smo precej zanimivih primerov organiziranih mrež, ki jih opisujejo kot »grozde solidarnostne ekonomije« ali »okraje solidarnostne ekonomije«: so mreže združenj, proizvajalcev in potrošnikov, ki izmenjujejo blago in storitve po načelu solidarnosti. Njihova razširjenost je raslična. Od neformalnih mrež do krovnih organizacij, aktivne so v več sektorjih, toda vse jih združuje težnja po vzpostavljanju tesnejših odnosov, partnerstev in kooperacij med lokalnimi organizacijami, skupinami in oblastmi, s ciljem uveljavljanja inovativnih oblik lokalnega vzdržnega razvoja. Čeprav so s pravnoformalnega vidika organizirane različno, skupno jim je močno prizadevanje za promocijo inovativnih oblik proizvodnje in potrošnje ter sposobnosti za zagotavljanje izdelkov, podpornih in drugih storitev, ki so v skladu s potrebami in dinamiko inovativnih malih podjetij.

V **Italiji** je leta 2006 bil ustanovljen REES Marche. Ustanovila ga je neformalna struktura Regionalna miza solidarnostne ekonomije, da bi omogočila napredno definicijo pogojev za razvoj »od spodaj«, to je za novi ekonomski in socialni sistem osredotočen na ekologijo, skupne dobrine, pravico, solidarnost in resnično demokracijo v regiji Marche. REES je hkrati združenje (društvo) in mreža, saj želi združevati mnoge različne akterje v mreži za ekonomsko in kulturno menjavo ter s tem uveljavljati skupni projekt novega, boljšega gospodarstva in družbe. Še več, želi si postati mreža mrež prek vključevanja drugih mrež za socialno preobrazbo (okoljskih, kulturnih, ekonomskih, prostovoljskih, sindikalnih, nevladnih itd.). REES ima trenutno okoli 200 članov (podjetij, kooperativ, društev, SNS-jev, NVO-jev in lokalnih teles) in si prizadeva za ustanovitev območij socialne ekonomije v različnih okrajih po državi prek vključevanja odločevalcev, združenj in institucij, ki delujejo na različnih področjih. V zvezi s tem prizadevanjem so najočitnejše aktivnosti mreženja, kulturne aktivnosti, zagovorništva, sponzorskega sodelovanja in promocije novega ekonomskega sistema.

Na območju Salenta v Italiji deluje neformalna mreža, ki združuje več dobrih praks poljedelskega sektorja. Razumemo jo lahko kot območje SSE, ki sklepa harmoničen krog od proizvodnje do distribucije. V njem so udeleženi Casa delle Agriculture »Tullio e Gina« (Castiglione d'Otranto), OltreMercatoSalento (Lecce) in projekt društva MeditFilm (Galatina) imenovan Salento Km0. Skupina predstavlja osnovno trajnostno, etično in solidarnostno naravnano prehransko oskrbno verigo. Njena skupna vizija je lokalni razvoj, ki temelji na prehranski neodvisnosti. Mreža se širi po vsej provinci Lecce (Salento), njene povezave segajo tja do dobrih 60 kilometrov naokrog. Elemente mreženja in povezovanja najdemo tudi pri drugih dobrih praksah obravnavanega ozemlja. To so pilotske prakse, pri katerih lokalni subjekti iz več različnih sektorjev, tudi iz javnega ali pa iz lokalnih uprav, izvajajo aktivnosti in širše agende, upoštevajoč nekatera skupna načela:

- ekonomija mora bitu pravična in socialno odgovorna: udeleženci se obnašajo v skladu s pravili za doseg pravičnosti in medsebojnega spoštovanja; upošteva se pomen delovnih pogojev, zdravja, izobrazbe, socialne vključenosti, zagotavljanja osnovnih dobrin in storitev;
- podjetja se spodbuja k enakopravni distribuciji rezultatov njihove gospodarske dejavnosti (tudi k vlaganjem v dobrobit delavcem, tako lokalnim kot tistim na globalnem Jugu), kriteriji

- vrednotenja blaga in storitev pa so pri tem transparentni;
- mreže in grozdi SSE prispevajo k multiplikaciji kontaktov in izmenjave med različnimi praksami, v smeri popolne zagotovitve lokalnih zahtev pri varovanju okolja;
- mreže in grozdi SSE eksperimentirajo pri podpori lokalnim pobudam tako, da preizkušajo organizacijske oblike, ki še niso uradno veljavne; njihovi cilji so zadovoljitev osnovnih človekovih potreb, promocija človekovih pravic in zagotavljanje dostojnih življenjskih razmer za vse prebivalce.

Vzhodna Evropa

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami

Prakse SSE na ozemlju vzhodne Evrope si prizadevajo najti svoje mesto v gospodarstvih svojih držav. V nekaj primerih je videti, da je SSE marginalizirana, morda zaradi določene podobnosti s »socialističnim modelom«, ki je od padca berlinskega zidu manj priljubljen. To je tudi razlog, da je najbolj razširjen tradicionalni model »socialne ekonomije«: deluje lokalno, v imenu blaginje v povezavi s socialno vključenostjo. Nedavni poskusi regulacije sektorja so pomembni znaki, da se čedalje resneje pristopa k opredelitvi pomena SSE.

Na **Madžarskem** ni zakona na temo socialnih podjetij in solidarnostne ekonomije, čeprav je bilo v obdobju 2006–2013 izdanih več odločb za različne sektorje, kot so OCD, prostovoljske aktivnosti v javnem interesu, kooperative in socialne kooperative. Socialna podjetja so lahko profitna ali neprofitna; slednja lahko izvajajo tržne dejavnosti le, če ta ne sodijo v njihovo osnovno dejavnost. Socialna podjetja pridobijo lahko različne koncesije in so lahko izvzeta iz sistema obdavčitve in upravnih taks.

Bolgarija je pred kratkim sprejela akcijski načrt za socialno ekonomijo. Oktobra leta 2014 je bila podpisana deklaracija, iz katere je razvidno, da socialna podjetja lahko igrajo pomembno vlogo pri trajnostnemu razvoju. Istega leta je izdan tudi priročnik »Promocija in razvoj socialnega podjetništva v Bolgariji«. Trenutno poteka raziskava o vseh subjektih, ki so aktivni na tem področju.

Na **Češkem** je izrazita centraliziranost pobud za socialno ekonomijo, to je neprofitnih in socialnih podjetij, ki so predvsem v Pragi. Ta so sicer precej raznolika, ni pa jasnega razlikovanja med definicijo socialnega podjetja in organizacije, ki se osredotoča na solidarnostno načelo. Poleg tega ni povsem jasno, kje je meja med NVO in socialnim podjetjem.

V državi je sicer 22149 neprofitnih subjektov (fundacij, upokojenskih skladov, dobrodelnih organizacij, društev, cerkva, koordinacij in drugih organizacij). Tako profitne kot neprofitne (socialne) organizacije podpirata dva ministrstva, ob podpori nekaterih mednarodnih bank. Celo univerze se zanimajo za ta sektor, izvajajo tudi raziskave in analize različnih z njim povezanih vprašanj. Namen večine socialnih podjetij je vključitev telesno oviranih posameznikov v zaposlitev. Posledično je socialna ekonomija oz. podjetništvo na Češkem razumljeno predvsem kot mehanizem za zaposlovanje teh ljudi; socialna podjetja so tako predvsem podjetja za delovno integracijo. Socialno podjetništvo je bolj instrument za reševanje težav kot pa možnost celostnega pristopa k ekonomiji.

V **Romuniji** je veliko praks SSE. V Bukarešti deluje mnogo socialnih podjetij in razvija različne zanimive prakse, medtem ko so tovrstne prakse v večini ruralnih območij omejene.

Na **Slovaškem** socialni sektor vključuje sindikate, kooperative in druge oblike socialnega podjetništva, podpirne skupine, lokalne OTS, združenja delavcev neformalne ekonomije, NVO, finančne programe in mnoge druge aktivnosti.

Na **Hrvaškem** je socialna ekonomija povezana z nekaterimi oblikami socialnih podjetij, skupnostnih organizacij in »tretjim sektorjem«. Solidarnostna ekonomija ni blizu relevantnim akterjem, aktivistom ali javnosti. SSE je prisotna le bežno; javne oblasti jo marginalizirajo, kar je

razvidno iz nacionalnih dokumentov, kjer je SSE omenjena zgolj v Nacionalni strategiji za razvoj civilne družbe 2006–2011. Strategija razvoja socialnega podjetništva (2014–2020) se izvaja zelo počasi, šibkosti sektorja pa so razvidne iz pogovorov z odločevalci iz okrožja Dubrovnik Neretva. Edina oblika socialnega podjetništva, ki ima institucionalni in pravni okvir je shema za kooperative, ki je opisana v zakonu o kooperativah. Da bi se dosegel potencialen razvoj socialnega podjetništva bi bilo treba definirati pravni in institucionalni okvir za socialna podjetja in solidarnostno ekonomijo, v kombinaciji z omenjeno nacionalno strategijo; tako bi lahko prišlo do odločnega zagona razvoja SSE na Hrvaškem.

V **Sloveniji** je definicija »socialne ekonomije« malo znana, splošna javnost je bolj seznanjena s »socialnim podjetništvom«. Do januarja leta 2015 je bilo za sektor pristojno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, trenutno pa je pristojno Ministrstvo za ekonomski razvoj in tehnologijo. V uradnih dokumentih so pobude s tega področja opisane kot »inovativne oblike podjetništva z visokim občutkom odgovornosti do družbe in ljudi. Motiv za poslovanje socialnega podjetništva je reševanje socialnih, ekonomskih, okoljskih in drugih težav družbe na inovativen način. Osnovni namen teh alternativnih oblik podjetništva je funkcionalni trg, ki pa upošteva načeli socialnega podjetništva: ustvarjanje delovnih mest za ranljive družbene skupine in izvajanje družbeno koristnih dejavnosti. Kot običajne družbe, tudi socialne podjetja delujejo na trgu, razlika pa je, da se pridelanega dobička ne deli med lastniki (in zaposlenimi), temveč se ga vrača v delovanje podjetja. Socialno podjetništvo je povezovalni dejavnik, saj krepi udeležbo ljudi in prostovoljcev, s čimer krepi solidarnost v družbi.«

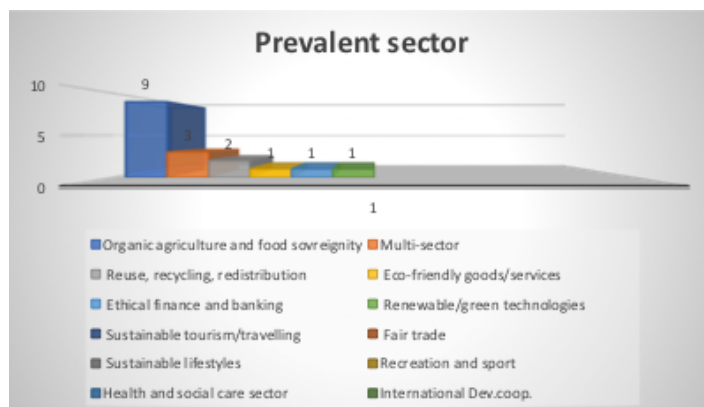
Analiza podatkov

V tem razdelku predstavljamo nekaj kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov, ki smo jih izluščili iz informacij zbranih v poročilih, da bi bralcu postregli s primerljivimi podatki o identificiranih dobrih praksah. Kvalitativni kazalniki temeljijo na skupnih kriterijih SSE, ki so: okoljski vpliv, socialni vpliv, sodelovanje (udeležba), samoupravni/upravni delež, možnost mreženja in pozornost namenjena komunikaciji in zagovorništvu. Ko gre za kvantitativne kazalnike, analiza zajema sektorje in aktivnost SSE, upošteva število ljudi, ki so posredno ali neposredno udeleženi v praksah (zaposleni, člani, prostovoljci), promet ustvarjen iz izvajanih aktivnostih in pravno obliko oziroma neformalno strukturo praks.

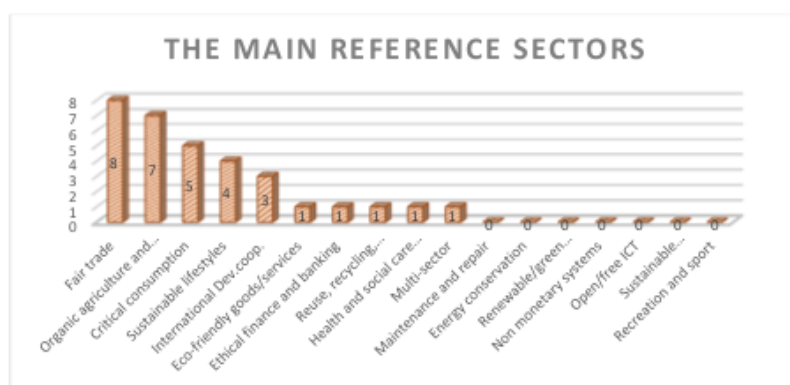
Prek teh kazalnikov je možno vzpostaviti učinkovit opazovalni in ocenjevalni sistem za obravnavane prakse, z namenom ne le narediti vzorec iz aktualnih podatkov, temveč tudi poiskati načine krepitve procesa, ki bi pripeljal k večji učinkovitosti analiziranih komponent.

Sektorji

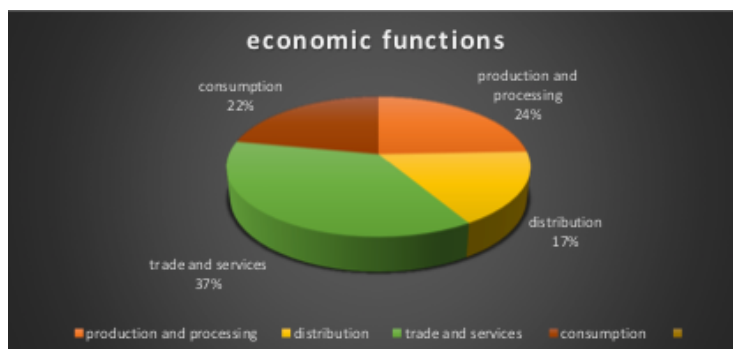
11 izbranih dobrih praks so aktivne v različnih sektorjih ali področjih SSE. Analiza pokaže, da jih je največ v **sektorju hrane**, zlasti **ekološko prijaznega blaga/storitev** (5 praks), in **pravične trgovine** (2 praksi). Drugi sektorji so redistribucija, ponovna uporaba in reciklaža (2 praksi) in trajnostni življenjski slog z ekološkim poljedelstvom in prehransko neodvisnostjo (1 praksa). Največji del praks se osredotoča na catering in storitve, kar omogoča vključitev drugih sektorjev SSE.

Z analizo različnih aktivnosti identificiranih praks smo ugotovili, da so najbolj referenčni sektorji SSE tile: **eko-prijazno blago in storitve**, **trajnostni življenjski slog** in **kritično potrošništvo**. Pravična trgovina in poljedelski ter subjekti ekološke pridelave so dobro zastopani, prav tako izkušnje ponovne rabe in reciklaže; nekaj pozornosti se namenja trajnostnemu turizmu. Ni praks direktne akcije mednarodne solidarnosti v zvezi z etičnimi financami in obnovljivo energijo. Kategorizacija je sicer očitno omejena in sintetična, saj nekatere prakse hkrati izvajajo aktivnosti v več različnih področjih.

Poskusi povezovanja med organizacijami SSE niso pogosti. Povezovanje se zdi najnujnejši cilj organizacij SSE. Namen pričujoče raziskave je, da pospeši njihovo sodelovanje in skupno agendo delovanja ter s tem prispeva k večjemu socialnem učinku. Edini poskus sistematičnega skupnega delovanja je delno prisoten v sektorju eko-prijaznih dobrin in storitev.

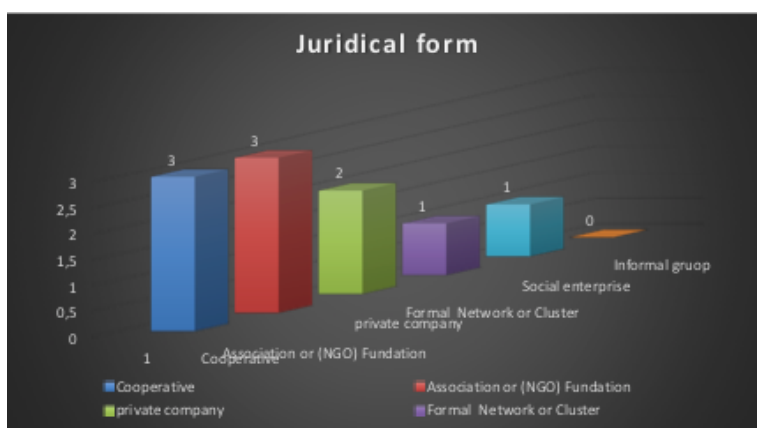

Med tradicionalnimi ekonomskimi funkcijami izbranih praks prevladujejo trgovina in storitve (43%), ki jima sledijo proizvodnja in predelava (35%), poraba (13%) in distribucija (9%). Ta statistika je odsev prevlade prehranskega sektorja.

Soudeležba

Vzhodnoevropske prakse SSE na različne načine vključujejo tisoče posameznikov, kar kaže na velike zmožnosti angažmaja, a tudi na moč, potrebno za gradnjo resnično alternativne ekonomije, za ustvarjanje delovnih mest, zagotavljanje pravic, širjenje individualnega in kolektivnega zavedanja o tekočih socialnih ter ekonomskih procesih, razmišljanje o skupnosti ljudi in ne le potrošnikov, strank in proizvajalcev. Na tem geografskem območju je v subjektih SSE na različne načine vključeno več kot 500 ljudi, ocenjeno pa je, da je jih več kot 150 posredno ali neposredno zaposleno pri teh subjektih. Zmožljivosti za ustvarjanje delovnih mest so različne: tako npr. bolgarska fundacija Banka hrane (BFB) podpira 22500 oseb.

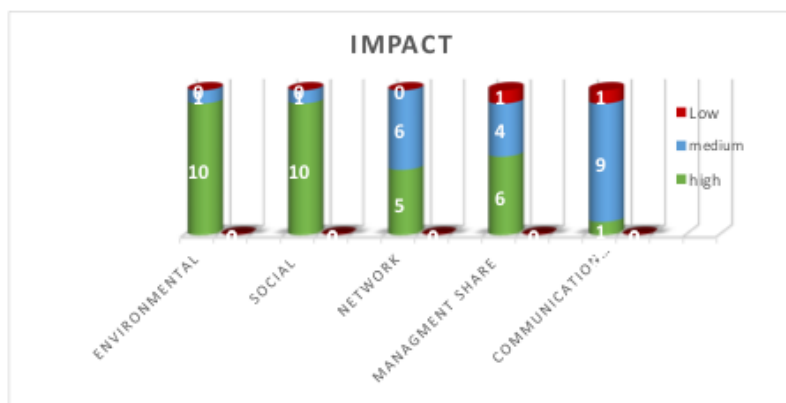
Glede pravnega statusa je zanimiva ugotovitev, da sodi večina praks med **društva, nevladne organizacije ali fundacije** (3), **kooperative** (3) in zasebna podjetja (2), le eno pa je socialno podjetje. K temu je treba dodati eno mrežo.

Vpliv

Kot že pojasnjeno pri severni in osrednjeevropski regiji, prakse SSE se generalno obračajo k ciljem v skupnem interesu. Večji del teh praks je osredotočen na razvoj pobud posvečenih proizvodnji in izmenjavi blaga in storitev, delujejo pa po načelih sodelovanja, recipročnosti, odgovorne razpršenosti odgovornosti, vzdržnosti in energetske okoljske kompatibilnosti.

Naslednja preglednica pokaže vpliv nekaterih vrednost znotraj praks. Vidimo na primer visoko stopnjo relevantnosti družbene in okoljske razsežnosti večine analiziranih praks.

Poudariti je treba okoljski in družbeni vpliv praks, ki se prepletata na različne načine. Če prakse dobro vplivajo mreženje in samoupravljanje, je treba izpostaviti šibkost, ki se kaže kot pomanjkanje kompetenc za zagovorništvo in komunikacijo, ki sta sicer razumljena kot precej pomembna dejavnika. Vse to je treba imeti v mislih v primeru prihodnjih sodelovanj v smislu usposabljanja ali vključevanja v druge faze projektov.

Promet

Možno je le približno predvideti promet, saj podatki niso popolni niti ustrezno definirani, govorimo pa vsekakor o več kot 2 milijonih evrov. To območje ima najnižji ekonomski obseg SSE. Posebnost v smislu primerljivo velikega prometa je bolgarska Banka hrane (BFB).

Rešitve proti ekonomski krizi

Glede na rešitve, ki se pojavljajo v zvezi s trenutno ekonomsko in socialno krizo, se organizacije SSE odzivajo različno. Svojo vlogo po eni strani uveljavljajo z neposrednim izvajanjem svojih poslanstev, npr. socialnih in ekonomskih nalog znotraj svojega neprofitnega ali klasično poslovnega delovanja. Največji subjekti SSE so ključni podporniki nadaljnega razvoja organizacij SSE na lokalni ravni. Njihova podporna vloga vključuje različne oblike financiranja, svetovalnih storitev, sponzorstev, pravne zaščite, mentorstva, raziskovanja, izobraževanja in ozaveščanja javnosti.

Posebnost je, da mnoge prakse posvečajo izrazito pozornost socialni vključenosti.

V **Romuniji**, **Bolgariji**, **Sloveniji** in na **Hrvaškem** je nekaj praks, ki dosegajo relevanten vpliv pri izvajanju podpore za ranljive družbene skupine. Promovirajo zaposlovanje, izobraževanje in usposabljanje, v skladu z interventnim načrtom, ki je lahko model za podobne potrebe drugih območij.

V zvezi z migracijsko situacijo v Evropi, **slovenska** praksa SKUHNA ali Svetovna kuhinja po slovensko je inovativen projekt socialnega podjetništva, ki vključuje priseljence in begunce. Namenjena je izboljšanju njihovega socialnega položaja in bogatenju družbe. Ideja o projektu izhaja iz povezave med ljudmi in njihovimi osnovnimi potrebami: hrano in prehranjevanjem.

Bolgarska fundacija Banka hrane prav tako posveča pozornost priseljencem in beguncem. Ob klasičnem pristopu zagotavljanja osnovne skrbi in prehrane za migrante povezuje industrijo hrane z organizacijami, ki nudijo podporo znotraj in izven begunskih zatočišč. V letu 2014 je oskrbela več kot 3480 beguncev, vključno s 150 družinami, ki so nameščene v samostojnih nastanitvah.

Izmenjave sever-jug

V vzhodni Evropi je manj neposrednih povezav z globalnim Jugom. Nekaj praks izvaja povezane projekte, predvsem s področja sodelovanja za razvoj. Pravična trgovina je zastopana pri dveh praksah na Češkem (Fair & Bio Pražirna) in Slovaškem (Lyra Chocolate sro), ki se ukvarjata s predelavo kakava in kave. Kavno zrno prihaja iz Latinske Amerike in Afrike (Gvatemala, Nikaragva, Honduras, Uganda), kakav pa pošiljajo družinsko vodene obrti v Kolumbiji in Dominikanski republiki. Pravična trgovina se zoperstavlja globalni revščini na način, da daje prostor zavednim potrošnikom, ki s svojimi odločitvami neposredno vplivajo na delovne in življenjske razmere proizvajalcev. Zavoljo svojih ciljev in vizije jo lahko razumemo kot most med SSE in sodelovanjem za razvoj.

Tudi **slovenska** SKUHNA je neke vrste poskus vzpostavitve mostu med priseljenci, begunci in lokalnimi skupnostmi. Uspešna integracija je ključ za maksimalni izkoristek pridobitev, ki izhajajo iz imigracije. Praksa je konkretno videti takole: glavni kuharji in natakariji, ki sodelujejo v projektu so priseljenci in begunci, ki prihajajo z različnih koncev sveta; SKUHNA ponuja različne jedi, ki so značilne za osrednjo in južno Ameriko, Azijo in Afriko. V prostoru restavracije se izvajajo tudi določene kulturne dejavnosti. Delavci so za svoje delo primerno plačani. Ob tem se vzpostavljajo raznolike povezave, v smislu sodelovanja in solidarnosti, med okolji, iz katerih sodelujoči prihajajo, in okoljem, v katerem sedaj dejansko živijo.

Kritični vidiki

Definicija SSE

Termin »socialna in solidarnostna ekonomija« se sploh ne uporablja. Uveljavljena sta termina »socialna ekonomija« in »socialno podjetje«.

Socialna ekonomija je pogosto razumljena kot »tretji sektor«, ob »prvem sektorju« (zasebnem, dobičkonosnem) in »drugem sektorju« (javnem, ki temelji na načrtovanju). Tretji sektor vključuje kooperative, vzajemne, društva in fundacije. Ti subjekti so kolektivno organizirani in usmerjeni k socialnim ciljem, ki imajo prednost pred dobičkom in nagradam delničarjem. Osnovna skrb teh subjektov kot združenj ljudi in ne kapitala je, da namesto maksimiranja dobička dosegajo socialne cilje (dobiček pri tem ni izključen, vendar je ponovno vložen v proces).

Komunikacija in zagovorništvo

Kot smo že ugotovili, komunikacija in zagovorništvo sta pogosto šibki točki pri izvajanju mnogih praks, čeprav so tudi na tem področju izjeme. Nekaterе prakse ju razumejo kot aktivnosti, ki pomagajo pri umeščanju na trg lokalne SSE. Komunikacija in zagovorništvo bi morali biti veliko bolj poudarjeni, da bi lahko zares promovirali logiko solidarnostne ekonomije v službi spremembe nacionalne ekonomske slike. Pri tem je ključna interakcija med lokalnimi oblastmi, univerzami in javnimi organizacijami za MSP, ter specifičnimi subjekti SSE.

Odsotnost tovrstne interakcije zavira razvoj trajnostnih modelov oziroma njihovo opaznejši vpliv, pa naj gre za gibanje, podjetje ali organizacijo. V odsotnosti skupne mreže nastajajo številna majhna podjetja oziroma posli. Povezovanje uspešnih iniciativ je zato ključnega pomena; prenos izkušenj in tehnološka izmenjava lahko premagata geografske ovire.

Strateške ekonomske politike

V večini držav se ni možno sklicevati na neko javno politiko, ki bi odgovarjala na potrebe različnih sektorjev SSE. V nekaterih državah so aktualne določeni regulacijski ukrepi v podporo sektorjem SSE oziroma specifičnim aktivnostim. Prva smernica za bližnjo prihodnost je, da bi bilo zelo zaželeno, da vlade in lokalne oblasti pripravijo javne regulacijske ukrepe, ki bi spodbujali ustvarjanje novih poslov SSE, hkrati pa podpirali obstoječe aktivnosti, ki se jih sicer – kot izvirne in zanimive – lahko posnema v drugih državah. Nekaj praks denimo že zagotavlja tehtne rešitve socialnih problemov, vezanih na posamezno lokalno okolje.

Predlog, ki izhaja iz raziskave: elaborirati regulacijski okvir SSE upoštevajoč obstoječe in potencialne aktivnosti, pri tem pa si zelo pazljivo ogledati aktualne izkušnje v drugih evropskih državah s podobnimi kulturnimi tradicijami. Primer dobrih ukrepov je ustvarjanje zaposlitev za ranljive družbene skupine v okviru programov za okoljsko vzdržnost in migracije. Tovrstni ukrepi lahko neposredno povezujejo evropske države z državami, ki si še vedno prizadevajo iznajti lastno strategijo trajnostnega razvoja. Neposredna podpora je lahko nudenje pomoči med zgodnjimi fazami mreženja in ustvarjanja oskrbnih verig za podjetja SSE, v smeri povezovanja obstoječih dobrih praks, krepitve njihove multiplikacije in horizontalne integracije. Jasno je, da bodo regulacijski ukrepi sprejeti le, če bodo sami subjekti SSE dovolj močno pritisnili na mehanizme odločanja in se pri tem sklicevali na nujnost ukrepanja, tudi glede na okoljske razmere na planetu in stanje na področju socialne vključenosti.

Interesna področja

Izpostavljamo nekaj idej in premišljevanj, nastalih v času raziskave.

Inovativne in eko-prijazne proizvodne dejavnosti

Nekaj inovativnih praks je s področja eko-prijazne hrane in drugega blaga, v socialnem in razvojnem kontekstu. Pekarniški socialni klub v Bolgariji in Pekarna Concordia v Romuniji, poleg izdelovanja kruha in peciva, organizirata socialne in izobraževalne programe za mlade in ostale. Gre za promocijo socialne in profesionalne integracije mladih ljudi v skupnosti, ki pa poteka na različne načine. Pri tem se pozornost posveča čim večji uporabi lokalnih surovin (več kot 80% jih prihaja z lokalnega trga) in čim krajšemu prevozu materialov, s čimer se zmanjšuje onesnaževanje okolja oz. se zmanjšujejo emisije škodljivih plinov. Obe praksi delujeta v smislu obujanja regionalne kulturne in kulinarične tradicije ter nudita kakovostne zdrave izdelke. Upoštevajoč to dodano vrednost izdelkov, potrošniki zavestno prispevajo k ustvarjanju pogojev za dostojno življenje marginaliziranih posameznikov in tudi k splošni blaginji lokalne skupnosti. »Krušna terapija« je tako osnovno orodje družbenih sprememb. Ekonomska vzdržnost dveh praks je zagotovljena s proizvodnjo kruha, ki je pač vsakdanja potreba, in obujanjem starih receptov, ki so privlačni za ljudi s srednjimi in višjimi prihodki.

Češka kooperativa ROH s svojo kafeterijo in Skuhna v **Sloveniji** s svojo svetovno kuhinjo spodbujata inovativne načine druženja ob svojih alternativnih storitvah ter na ta način ustvarjata prostor srečevanj ljudi iz različnih družbenih skupin. V tem prostoru lahko delijo svoje ideje in debatirajo o domačih in globalnih zadevah.

Podoben primer je kmečka tržnica Szimpla na **Madžarskem**. Zelo priljubljena tržnica pravične trgovine v centru Budimpešte zagotavlja možnost lokalnim pridelovalcem, da ob sprejemljivih najemninah za uporabo stojnic prodajajo svoje izdelke, občanom pa omogoča nakupovanje le teh. Glavni cilj projekta je zagotoviti majhnim lokalnim pridelovalcem stabilno in poceni možnost za prodajo njihovih izdelkov, promovirati kratke prehranske oskrbne verige in lokalno trajnostno naravnano poljedelstvo, ter nenazadnje omogočiti kupcem zaupanje v hrano, ki jo kupujejo.

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža odpadkov so načini zmanjševanja končno odvrgnenih odpadkov, ohranjanja naravnih virov, prostora, energije in varčevanja denarja. So najboljši pristopi za ohranjanje okolja. Izdelek, ki ga je mogoče reciklirati se vrne v obliki surovine za izdelavo nekega novega in drugačnega izdelka. Zbiranje in preprodaja blaga, odloženega med urbane odpadke, sta neke vrste »naravna« socialna zaščita in tudi vir prihodkov marginaliziranih segmentov družbe, zlasti v ekonomsko težavnem obdobju. Reciklaža že uporabljenih objektov prispeva k zmanjševanju trajno odloženih odpadkov, s čimer se blaži lokalna okoljska kriza. Na tem področju je nekaj odličnih pobud, ki se kažejo kot socialno inovativne. Takšni sta socialna kooperativa Prijateljica na **Hrvaškem** in Ateliere fără Frontiere v **Romuniji**. Obe naslavljata problematiko socialne izključenosti; spodbujata zaposlovanje invalidov in drugih izključenih skozi izdelovanje in prodajo izdelkov iz gline, cementa, recikliranega parafina in tekstila, ali pa prek zbiranja, ponovne uporabe in reciklaže električne ter elektronske opreme.

Kooperativi na ta način aktivno prispevata k trajnostnemu razvoju lokalnih skupnosti, varovanju okolja, zmanjševanju revščine in dvigu samozavesti ter kakovosti življenja ljudi s telesnimi ovirami in njihovih družin.

V zvezi z odpadno hrano se moramo zavedati dejstva, da se veliko ljudi ne zaveda, koliko hrane dejansko vsak dan odvrže, od ostankov do pokvarjenih izdelkov. Okoli 95% odvrgne hrane konča na deponijah ali v sežigalnicah. V letu 2015 je bilo na ta način odvrgneno več kot 37 milijonov ton odpadne hrane. Hrana se na deponijah razgradi v metan, ki ima slab vpliv na klimatske spremembe.

Bolgarska fundacija Banka hrane dela na zmanjševanju količine odvrgne hrane.

Trajnostnost aktivnosti

Kot je bilo že poudarjeno, vse analizirane prakse pomembno vplivajo na globalno in lokalno vzdržnost. Mnoge so dejansko okoljsko, socialno in ekonomsko vzdržne. Ne uporabljajo kemičnih dodatkov, genetsko spremenjenih organizmov, so majhnega obsega in niso usmerjene v maksimiranje dobička, temveč v zadovoljstvo ljudi in zadovoljevanje potreb narave. Urbano poljedelstvo promovira ponovno odkritje samoorganizacije in samoupravljanja, predstavlja pa tudi močan element socialnega vključevanja. Tržnica Szimpla na **Madžarskem** je odličen primer medsektorskega sodelovanja za promocijo SSE, ki širi sporočilo praks med drugimi akterji ter afirmira prednosti participatornega pristopa. Projekt aktivno prispeva k trajnostnemu razvoju majhnih kmetovalcev in lokalnih skupnosti, promovira kratke oskrbne verige, lokalno trajnostno poljedelstvo in zagotavlja kupcem zanesljive vire hrane. V tem prepletu se spodbuja in neguje tudi kultura varovanja okolja in zmanjševanja revščine.

Izbrani primeri pokažejo, da pobude SSE zahtevajo visoko raven politične zrelosti, vizije in strategije.

Pravična in solidarnostna trgovina ter socialna vključenost

Vloga pravične trgovine pride do izraza v praksah iz **Češke** (Fair & Bio pražirna) in **Slovaške** (Lyra Chocolate sro). Zavestna povezava češke kooperative z državami globalnega Juga je posebnost, saj se druga socialna podjetja ukvarjajo izključno z lokalno naravnanimi dejavnostmi.

S promocijo mreženja malih proizvajalcev, z dajanjem pomena vloženemu delu, varovanju okolja in odnosu do potrošnikov, pravična trgovina vzpostavlja boljše podporno okolje za vse deležnike v procesih proizvodnje, prodaje in porabe. Po več kot štiridesetih letih od svojih začetkov se sektor pravične trgovine še vedno širi in ostaja formula za sodelovanje z južno poloblo (različno artikulirano v različnih državah). Na ta način se lahko vzpostavi intra-nacionalno sodelovanje, v imenu solidarnosti znotraj mednarodnih trgovskih tokov.

Kontekst SSE v državah z dobrimi praksami

Tu govorimo o med seboj zelo oddaljenih državah z različnimi kulturnimi tradicijami. Četudi so si posamezni projekti videti podobni, dejansko imajo malo skupnega.

V Latinski Ameriki na primer koncept »solidarnostne ekonomije« pomeni neko drugo perspektivo od »socialne ekonomije«, ki je v Evropi širše sprejeta mainstreamovska definicija. Fokus evropske paradigme je na organizacijskih oblikah (kooperative, vzajemne, društva), latinskoameriške pa bolj bistvo – kako so lahko različni akterji vključeni v gospodarstvo. Solidarnostna ekonomija je tako alternativna oblika ekonomije, v teoriji in praksi močno povezana s socialnimi in ekonomskimi spremembami. Tovrstna vizija izhaja iz obdobja, ko so **Bolivijo**, **Brazilijo** in **Ekvador** vodile sile povezane z ljudskimi gibanji.

Bolivija je videti precej organizirana, z močno in celostno institucionalno navzočnostjo SSE.

Skupnostne ekonomske dejavnosti so prepoznane s strani države (še posebej tiste znotraj dveh kmetijskih organizacij, Oecas in Oecom), pri čemer se redno zbirajo podatki, izdelujejo analize in industrijske strategije ter udeležajo večletni načrti in podporne intervencije.

V **Braziliji**, ki je med najaktivnejšimi in najnaprednejšimi državami z vidika SSE, so prve prakse SSE začele delovati v začetku 1980-tih, sektor je postal deležen politične pozornosti že desetletje za tem, sredi 1990-tih pa je bil eksplicitno prepoznan, kar je sprožilo pomnoženi učinek pri rehabilitaciji podjetij, ki jih neposredno soupravljajo zaposleni. Ena izmed najučinkovitejših podpornih/koordinacijskih organizacij je z javnim financiranjem podprt Brazilski forum za socialno ekonomijo (FBES), ki povezuje proizvajalce, podjetja, društva, NVO-je in njihove mreže.

Brazilija je država, ki zagotavlja najrazličnejše javne ukrepe za promocijo solidarnostne ekonomije. Prva tovrstna praksa je bila na Univerzi Porto Alegre, podprla sta jo lokalna in nacionalna vlada.

Leta 2004 je vlada pod vodstvom Lule da Silva ustanovila Sekretariat za solidarnostno ekonomijo pri Ministrstvu za delo. Namen Sekretariata je »promocija krepitve in širjenja ekonomske solidarnosti s ciljem zagotovitve zaposlitev in prihodkov, socialne vključenosti in pravičnega razvoja«, deluje pa kot koordinacija podjetij, poslovnih združenj, trgovskih sejmov in distribucijski mrež pravične trgovine.

Trenutno je več kot milijon delavcev del samoupravljanjih podjetij. V obdobju 2004–2013 je v državi registrirano 33518 podjetij SSE.¹³

V **Urugvaju** so gibanja za SSE doživela razcvet po izbruhu finančne krize leta 2001. Mreže SSE so sestavljene iz neformalnih skupin, majhnih obrtniških ali eko-poljedelskih kooperativ, ki so tudi zelo aktivne na področju odgovornega turizma in pravične trgovine. SSE izvajajo tudi OCD, kot so društva, NVO-ji in univerze. Nedavna univerzitetna raziskava je identificirala okoli 600 praks solidarnostne ekonomije (60% neformalnih in 40% kolektivnih), ki vključujejo več kot 5000 oseb. Obstaja nekaj kanalov za dialog z nacionalnimi in mestnimi institucijami, v nekaterih regijah pa imajo tudi pri lokalnih vladah posebne oddelke za podporo SSE.

Prva trgovina z ekološkimi izdelki je bila odprta leta 2005, leta 2007 prva pravična trgovina, leta 2008 pa je bila ustanovljena nacionalna koordinacija za solidarnostno ekonomijo, z nalogo, da promovira dogodke in tržnice SSE po državi. Gibanje je danes do neke mere skrčeno in bolj osredotočeno na ekološko poljedelstvo in odgovorno potrošnjo. V zadnjih letih je postalo vprašanje samoupravljanja vroča tema družbenih gibanj.

V Aziji je ogromno raznolikih praks, gibanja za SSE pa so pogosto malo znana in izrazito lokalnega značaja. V **Indiji** imajo organizacije SSE, glede na načela, ki se jih držijo, velik pomen za velik delež deprivilegirane populacije z omejenim dostopom do virov, zlasti denarnih, saj jim omogoča, da postanejo lastniki majhnih

¹³ Secretaria Nacional de Economía Solidária (SENAES), La Economía Solidaria en Brasil: un análisis de datos a nivel nacional (2013)

podjetij. Ta se pogosto združujejo pri naslavljanju institucij; kooperative in mreže zagotavljajo enakopravnost in pravično upravljanje znotraj participatornega sistema vodenja. V socialnih in solidarnostnih aktivnostih sodeluje skoraj 300 milijonov ljudi, združenih predvsem v kooperative; dve tretjini sta aktivni v kmetijstvu (predvsem proizvodnji sladkorja in mlečnih izdelkov), pri čemer je udeležba žensk omejena. V 1990-tih, v času globalne liberalizacije financ, je bil uveden program s fokusom na kooperativah, ki je vključeval tudi subjekte SSE, ki niso bili nujno specifično opredeljeni in definirani. V državi poteka intenzivna aktivnost na področjih pravične trgovine in ekološkega kmetovanja.

Malezija ima širok spekter SSE, razdeljen na štiri sektorje: kooperative, socialna podjetja, etične finance in OCD. Slednje so pogosto nosilci samo-vzdržnih ekonomskih dejavnosti. Iniciative za pravično trgovino se načeloma ne čutijo povezane s širšim gibanjem. Inicativ za etične finance in vzajemnih je okoli 3800, a je zelo malo dostopnih podatkov o podrobnostih njihovih aktivnosti. OCD, NVO in neprofitni subjekti se širijo kljub zamudi, nastali zaradi nekaterih restriktivnih ukrepov. V Afriki je v zadnjih dvajsetih letih opazen rast praks in vpliva SSE.

Mavricij nima posebne uradne ali neuradne definicije, ki bi odražala navzočnost koncepta SSE. Čeprav delujejo zelo zanimive prakse, podatki o njih manjkajo. SSE se deli na tri glavne sektorje: kooperative, OCD in neprofitna podjetja. Več kot 30 socioekonomskih dejavnosti zagotavljajo kooperative.

Kooperative, ki jih je 1052, imajo 95012 članov, ki ustvarijo za okoli 5,5 bilijonov INR prometa (več kot 70 milijonov EUR). Njihove glavne dejavnosti so proizvodnja in trženje sladkorne pese (10% nacionalne proizvodnje), vzgoja krompirja (45%), čebule (70%), sveže zelenjave (80%) in ribe, storitve avtobusnega prevoza in vodenja prodajaln ter obrtniške in posojilno-varčevalne storitve. Mnoge OCD in dobrodelne institucije podpirajo različne ekonomske aktivnosti, kot na primer proizvodnjo patchworka (Magic Finger Association), razglednic (Centre d'Accueil de Terre Rouge) in spominkov (Medine Horizon), ali pa zbiranje denarnih prispevkov (Caritas in druge NVO); ni pa sistematičnega beleženja in statističnega poročanja o rezultatih tovrstnih aktivnosti. Pojavljajo se nove zanimive prakse v povezavi s kmetijskimi kooperativami, ki sprožajo procese prehoda na ekološke metode, tudi pod vplivom uvoznikov iz sistema pravične trgovine, ki čedalje bolj zahtevajo ekološke certifikate za kmetijske pridelke.

V **Palestini** ni jasne vizije o SSE. Družbo zaznamuje kronična politična nestabilnost, ekonomska odvisnost od okupatorja in mednarodne pomoči. Vidno je tudi, da prihaja do poslabšanja stanja, ko govorimo o solidarnosti in socialnih vrednotah. Manjka učinkovita javna politika, ki bi se soočala s strukturnimi težavami, ki zadevajo gospodarske sektorje in trg dela. Kljub tem trendom in splošnim razmeram, še vedno lahko identificiramo nekaj dobrih praks kot značilnih poskusov odpora z ustvarjanjem alternativnih načinov produkcije, delovnih mest, vlaganja itd. Takšni primeri so neprofitne organizacije, ki si prizadevajo za opolnomočenje kooperativ in neformalnih skupin v ekološkem kmetijstvu.

V **Tuniziji** je malo praks, ki bi jih lahko uvrstili v SSE, medtem ko je civilna družba strukturirana in aktivna na različnih področjih, ki pa so povezano tudi s SSE. Po podatkih iz marca leta 2015, 18000 organizacij deluje v kontekstu SSE v lokalnih skupnostih, čeprav niso vse zares aktivne. Najmanj 80 mednarodnih NVO-jev izvaja projekte, ki so močno odvisni od tujih donatorjev, pri čemer si prizadevajo ustvariti stabilne zaposlitve in zaposlitvene priložnosti v kontekstu, v katerem same delujejo. Obstaja tudi pomembno število neformalnih skupin, aktivnih večinoma v ruralnih in suburbanih območjih, ki po nekaterih ocenah tvorijo dobro tretjino lokalnega gospodarstva. Prevladujejo sektorji trgovine, obrti, poljedelstva in tradicionalne gastronomije. Ti subjekti niso uradno priznani, a zagotavljajo kontinuiteto tradicionalnih likalnih solidarnostnih praks. Zakon iz leta 2005 varuje določene skupne aktivnosti na področju kmetijstva in z njim povezanih poslov.

V **Mozambiku**, državi na jugovzhodni obali Afrike, je poljedelstvo osrednja gospodarska dejavnost. O Mozambiku se govori kot o eni izmed najslabše razvitih držav na svetu kljub obilnim naravnim virom. Poleg poljedelskih resursov, zemlje, gozdov in vode, ima tudi minerale, premog, zemeljski

plin in grafit. Mineralno bogastvo ne prispeva veliko k splošni blaginji, saj bi za to bila potrebna večja vlaganja v državno infrastrukturo. Poljedelstvo in ribištvo prispevata okoli 25% v BDP države. Okoli 80% državljanov dela v teh sektorjih, večina na majhnih družinskih kmetijah, ne večjih od dveh hektarjev. Te kmetije proizvedejo skoraj vso svežo hrano v državi.

Prakse SSE delujejo predvsem v kooperativah, ki se soočajo s pospešeno industrializacijo in standardizacijo poljedelstva/kmetijstva. V sektorju obstajajo različni pogledi in pristopi glede vprašanja trajnostnega modela in izboljšanja dostopa do hrane. Vlada verjame, da bi morale bolj priti do izraza korporacije, medtem ko kmetijske organizacije in kooperative zahtevajo izboljšave političnega okvirja in več podpore za male proizvajalce. Prihodnost poljedelstva je tako na prelomnici. Mozambiške nevladne organizacije in združenja kmetovalcev, kot je União Nacional dos Camponeses (UNAC), so zelo kritične do Nove zaveze za varnost hrane in prehranjevanje in PNISA. Predlagajo modele, ki bi omogočile krepitev regionalnih ekonomskih tokov prek delovanja poljedelstva majhnega obsega, z namenom, da bi prehranska neodvisnost postala realnost.

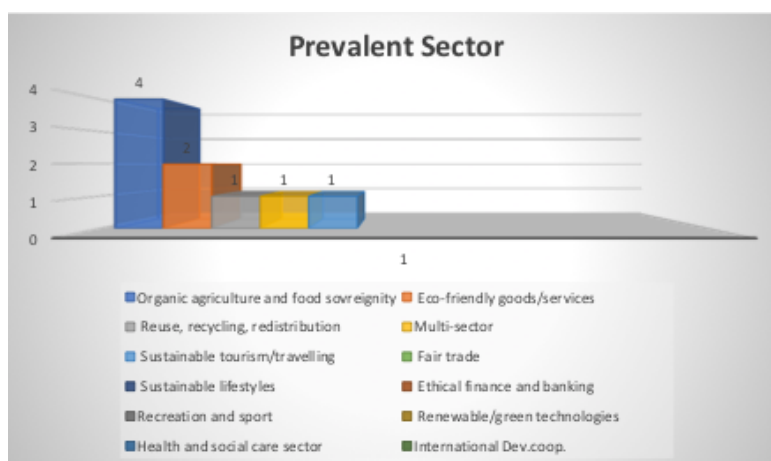
Analiza podatkov

V tem razdelku predstavljamo nekaj kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov, ki smo jih izluščili iz informacij zbranih v poročilih, da bi bralcu postregli s primerljivimi podatki o identificiranih dobrih praksah. Kvalitativni kazalniki temeljijo na skupnih kriterijih SSE, ki so: okoljski vpliv, socialni vpliv, sodelovanje (udeležba), samoupravni/upravni delež, možnost mreženja in pozornost namenjena komunikaciji in zagovorništvu. Ko gre za kvantitativne kazalnike, analiza zajema sektorje in aktivnost SSE, upošteva število ljudi, ki so posredno ali neposredno udeleženi v praksah (zaposleni, člani, prostovoljci), promet ustvarjen iz izvajanih aktivnostih in pravno obliko oziroma neformalno strukturo praks.

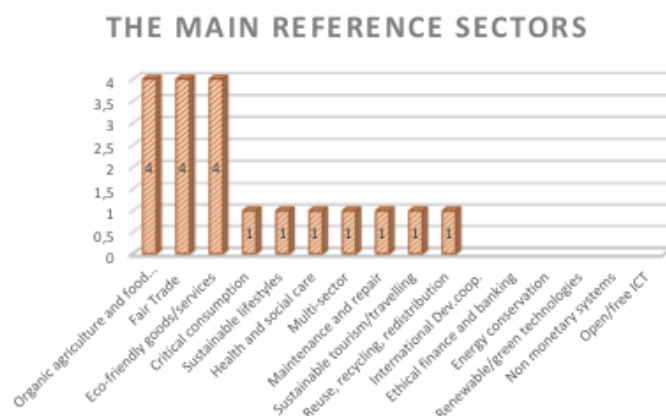
Prek teh kazalnikov je možno vzpostaviti učinkovit opazovalni in ocenjevalni sistem za obravnavane prakse, z namenom ne le narediti vzorec iz aktualnih podatkov, temveč tudi poiskati načine krepitve procesa, ki bi pripeljal k večji učinkovitosti analiziranih komponent.

Sektorji

Devet izbranih praks deluje v različnih sektorjih ali kompetenčnih področjih SSE. Prevladujejo prakse v **poljedelskem/prehranskem sektorju** (4 prakse) in eko-prijaznem obrtništvu (2 praksi). Sledijo ponovna raba in reciklaža, trajnostni turizem in potovalne storitve in multisektorske storitve.

Poljedelski sektor ostaja osnova vključujočega razvoja in je, v primerjavi z drugimi sektorji, učinkovitejši pri zmanjševanju revščine. Prisotna pa je skrb, da konvencionalno poljedelstvo povzroča onesnaževanje tal in vode ter veliko prispeva k slabim izpustom, zmanjšuje biološko raznolikost, zlasti v deževnih območjih. Med tem tudi narašča dvom potrošnikov glede kvalitete in varnosti konvencionalno pridelane hrane. Zato je nujno potrebna temeljna preusmeritev k alternativni produkciji, ki bi bila bolj okoljsko in klimatsko prijazna ter vključujoča. Ekološko kmetovanje je tako dobilo veliko pozornosti v zadnjih desetih letih, njegovo rast prikazujejo dvomestne številke. Konkretna praksa deluje v skladu s temi pričakovanji. Med njimi so mnoge v procesu transformacije v ekološko pridelavo. Ob tem je bilo zaznано veliko skupnostnih praks, ki temeljijo na kakovosti hrane in neposrednih odnosih med poljedelci in potrošniki. Ustanovitev obrtniških dejavnosti, procesov ponovne rabe in reciklaže surovin – to je dejavnosti, usmerjenih v osnovno potrošnjo – je vezana na zmanjševanje obsega rudarjenja in ukrepe ustvarjanja delovnih mest, kar je posebej pomembno v nedavno industrializiranih območjih. Z analizo različnih dejavnosti izbranih praks smo ugotovili, da so glavni sektorji **ekološko poljedelstvo in hrana, pravična trgovina in ekološko prijazno obrtništvo**, sledijo jim kritično potrošništvo, ponovna raba, reciklaža, multisektorske prakse ter klasični proizvodni in storitveni sektor. Kategorizacija je sicer očitno omejena in sintetična, saj nekatere prakse hkrati izvajajo aktivnosti v več različnih področjih.

Glede na heterogenost konteksta, v katerem delujejo prakse, ni možno posploševanje njihove zmožnosti sistematičnega medsebojnega povezovanja. V državah, kjer oblike SSE obstajajo že mnogo desetletij, npr. v Latinski Ameriki, so se metode mreženja že dobro prijele. Drugače je v afriškem in azijskem kontekstu, kjer je SSE novejši koncept, zato so poskusi povezovanja pogosto v preliminarinih fazah. Med tradicionalnimi gospodarskimi funkcijami pri izbranih praksah prevladujejo **trgovina in storitve** (44%), sledijo jima proizvodnja in predelava (17%), potrošnja (33%) in distribucija (6%).

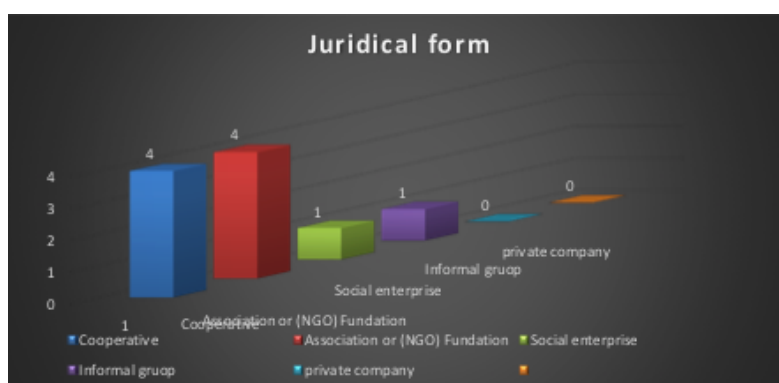
Večja pozornost v primerjavi z drugimi ozemlji je namenjena proizvodnji in predelavi.

Soudeležba

Prakse iz Latinske Amerike, Afrike in Azije na različne načine vključujejo tisoče ljudi, ki izkazujejo veliko zmožnost angažmaja, hkrati tudi zmožnost, da zgradijo alternativno ekonomijo, ustvarijo zaposlitve, zagotovijo pravice, razširijo individualno in kolektivno zavedanje o trenutnih socialnih in ekonomskih procesih ter premišlujejo o skupnosti občanov in ne potrošnikov, strank in proizvajalcev. Več kot 100000 oseb je na različne načine vključeno, približno več kot 558 jih je neposredno ali posredno zaposlenih. Na tem ozemlju je višje število vključenih oseb, medtem ko kapacitete za ustvarjanje zaposlitev variirajo: nekateri subjekti imajo zgolj nekaj zaposlenih, drugi več, kot npr. Petite Savanne Cooperative Credit Society, ki zaposluje 274 oseb, ali pa Central Cooperative, ki jih zaposluje 150. **Mozambiško** Nacionalno združenje kmetov ima 100000 članov, organiziranih znotraj okoli 2500 kmečkih društev ali kooperativ; to je primer vpliva široko zastavljenega stanovskega združevanja na ustvarjanje široke baze podpornikov.

Glede na pravno obliko sodi večina praks med **kooperacije** (4), **društva**, **NVO**-je in **fundacije** (4) ter socialna podjetja (1). Ena tuniška neformalna skupina prav tako sodi med dobre prakse.

Vpliv

Prakse SSE so obrnjene k ciljem v skupnem interesu. Vse analizirane prakse se osredotočajo na odnose med različnimi subjekti, pravično distribucijo virov, spoštovanje in varovanje okolja ter uveljavljanje socialnih ciljev. Prav tako jih zanima razvoj pobud posvečenih proizvodnji in izmenjavi blaga in storitev, delujejo pa po načelih sodelovanja, recipročnosti, odgovorne razpršenosti odgovornosti, vzdržnosti in energetske okoljske kompatibilnosti.

Naslednja preglednica pokaže vpliv nekaterih vrednot znotraj praks. Vidimo na primer visoko stopnjo relevantnosti družbene in okoljske razsežnosti večine analiziranih praks. Velika pozornost je namenjena tudi vidiku upravljanja znotraj procesa odločanja in izmenjave mnenj. Vse prakse poskušajo izboljšati kolektivne pobude in kapacitete za sodelovanje med različnimi organizacijami. Opažamo relativno šibkost na področju zagovorništva in komunikacije, čeprav jima nekaj praks posveča večjo pozornost, še posebej s ciljem obrambe pravic vključenih oseb, ali pa vplivanja na nacionalne politike, povezane z okoljskimi in socialnimi vprašanji.

Promet

Možno je le približno predvideti promet, saj podatki niso popolni niti ustrezno definirani, govorimo pa vsekakor o več kot 4 milijonih evrov. To območje z najvišjim ekonomskim obsegom.

Posebnost v smislu primerljivo velikega prometa je indijska Central Cooperative, s prometom v višini 3900000 evrov.

Rešitve proti ekonomski krizi

Na globalnem Jugu je vedno več delovno aktivnih ljudi, ki se zaposlujejo v neformalnih vejah gospodarstva, pogosto pod prekernimi delovnimi pogoji. Prevlada neformalnega zaposlovanja ne vpliva le na trenutni življenjski standard populacije, temveč je tudi resna ovira prizadevanjem za izhod iz revščine.

82% delež skupnih zaposlitev pripada ne-poljedelskemu zaposlovanju v južni Aziji, 66% v podsaharski Afriki, 65% v vzhodni in jugovzhodni Aziji (razen Kitajske) in 51% v Latinski Ameriki. Vloga in razvoj SSE v teh območjih je vitalna v smislu varovanja pred padcem v revščino, urbano marginalizacijo, visoko brezposelnost, okoljske in druge slabe vplive krize.

SSE ponuja načine za naslavljanje brezposelnosti ranljivih skupin, pa tudi za premostitev prehoda iz neformalne v formalno ekonomijo pod spodobnimi zaposlitvenimi pogoji – z omogočanjem institucionalnega okolja, socialnega dialoga in delovnih standardov, ki so v skladu z delavskimi pravicami in socialnim varstvom. Organiziranje delavcev in proizvajalcev neformalnega gospodarstva, bodisi v obliki kooperativ ali združenj, igra pomembno vlogo pri naslavljanju »napak« trga. Te organizacije lahko pospešijo dostop do financiranja, informacij o trgu, o potrebnih vložkih v dejavnost, o tehnologijah, nudijo lahko podpirne storitve in spodbujajo akterje k pogajanjih za boljše cene in večje prihodke. Pobude SSE lahko blažijo asimetričnost moči znotraj trga dela in trga nasploh, s tem prispevajo k višini in rednosti prihodkov. To je posebej pomembno v sektorjih kot sta prehranski in poljedelski, kjer sta sicer, na globalni ravni, prisotna tekmovalnost in negotovost. Dejstvo, da je za ustanovitev določenih vrt kooperativ potrebna le manjša količina kapitala lahko pomeni spodbudo za neformalne delavce, iščejo angažma in podjetniške aktivnosti. S splošnega vidika so kooperative med največjimi zaposlovalci v mnogih državah, tako na globalnem severu kot tudi jugu. Institucija za solidarnostno mikrofinanciranje in skupine za samopomoč pogosto spodbujajo dostop do resursov, ki so ključnega pomena za začetek in razvoj dejavnosti, ki generirajo prihodke. Solidarnostna ekonomije je npr. v Latinski Ameriki v devetdesetih letih doživela razcvet, to je v času, ko so bile tamkajšnje države soočene z ekonomsko krizo in visokimi deleži brezposelnih. Ljudi so se tako v iskanju alternativnih prihodkov zatekali v skupine, kooperative in društva. Ta model sicer ni dovolj znan, je pa opazna rast zanimanja, **Brazilijska** pa postaja vodilna v tem novem gibanju. Država ima 20000 podjetij, ki delujejo po tem modelu; glede na vladne podatke, 1,8 milijonov ljudi dela v SSE. V Braziliji je zelo

pomembna praksa SSE Coopamare v São Paulu, saj je pionirska v smislu vzpostavitve terena za nadaljnje aktivnosti. 5% oseb znotraj SSE v Braziliji dela v organizacijah, ki se ukvarjajo z zbiranjem. Dva glavna izziva sta doseči zadostne prihodke (»generation of income«), ki je osrednji izziv za 74% delavcev v SSE, in vzdrževanje tržne tekmovalnosti, ki je pomembna za 64% delavcev.¹⁴

Prakse v poljedelskem sektorju v **Boliviji, Mozambiku, Mavriciju in Palestini** kažejo, da imajo politike, ki stremijo k neodvisnosti prehranjevanja in agroekologiji, potencial, da vzpostavijo prehranske in poljedelske sisteme, ki so pravični in delujejo v harmoniji z okoljem. Fokusrane so na večino akterjev v svetovni proizvodnji hrane: majhne kmetovalce. Da bi razumeli, zakaj potrebuje to območje povezovanje z mednarodnim razvojem in raziskovanjem, je treba pogledati v njegov trenutni sistem gospodarjenja s hrano, v katerem imajo vso besedo korporacije – od proizvodnje in predelave do distribucije, ki gredo z roko v roki z izkoriščanjem ljudi in okolja. Kljub endemični revščini in lakoti, mali kmetovalci v **Mozambiku** utirajo poti za izhod iz teh razmer, k čemur pritrjujejo mnoge študije uspešnih primerov. Kot del kolektivnih združenj kmetovalcev, organizacij proizvajalcev in znotraj političnih kampanj, izražajo svojo pravico do organiziranja lastnih sistemov delovanja na način, ki jim omogoča dostojno življenje in preživetje. Na ta način se soočajo tudi z izzivi lakote in revščine, kot tudi uničujočim vplivom klimatskih sprememb v državi z gospodarstvom, ki je močno odvisno od poljedelstva. Kljub dokazani učinkovitosti agroekoloških metod, ki kmetom omogoča, da pridobijo nazaj svojo avtonomijo in se prilagodijo v smislu zaščite lokalnih ekosistemov in omejevanja okoljske škode, njihove vlade še naprej promovirajo industrijsko poljedelstvo, ki služi dobičkonosnim interesom agrobiznisa.

Kmetovalci se npr. znotraj združenj proizvajalcev organizirajo, da zagotovijo dostop do svoje zemlje ali da razširijo območja, ki jih uporabljajo za svoje potrebe. Z medsebojno podporo in pomočjo med zagotavljanjem orodij in resursov, kot so regionalna semena, prispevajo k dvigu svojega življenjskega standarda; tako npr. deluje União Nacional dos Camponeses. Lokalne razmere se izboljšujejo zavoljo povečane oskrbe z živili. Model je uspešen zavoljo izvajanja prilagojenih načinov kultivacije tal, ki vključuje uporabo ekoloških gnojil, izogibanje pesticidom in drugim škodljivim ukrepom. Večina tehnik je testirana na demonstracijskih poljih, kar lahko spremljajo vsi člani združenja in jih potem lahko prenesejo na lastna polja, po sistemu »kmet kmetu«. Združenja prav tako pomagajo, da se vzpostavijo neodvisno vodeni predelovalni obrati in novi lokalni in regionalni trgi za izdelke. To članom omogoča, da se premaknejo iz povsem subvencioniranega načina in začnejo ustvarjati prihodke iz prodaje svojih presežkov, v večji meri neodvisno od donatorske pomoči in zunanjih projektov.

Zanimiv predlog za »reševanje krize« na področju lokalne trgovine izhaja iz malezijskega in tuniškega konteksta. Tako neformalno kot formalno gospodarstvo temelji na lokalnih trgovskih kanalih, odvisnih od uvoza blaga, toda vključuje tudi oblike odpora proti invaziji tujih izdelkov, ki so sicer konkurenčni, a ponujajo zelo malo s socialnega in okoljskega vidika (glede na način, kako so bili izdelani), ter skoraj nič koristi za lokalno ekonomijo.

14 Secretaria Nacional de Economía Solidária (SENAES), La Economía Solidaria en Brasil: un análisis de datos a nivel.

Izmenjave sever-jug

Samo tri prakse imajo neposredni stik s Severom, prek projektov pravične trgovine. Pravična trgovina igra nedvomno veliko vlogo pri naslavljanju različnih razvojnih vrzeli v mnogih državah globalnega Juga in jo lahko razumemo kot osrednje področje SSE, denimo v **Mavriciju**, **Boliviji** in **Maleziji**, kjer jo razumejo kot del sodelovanja za razvoj. »Namen povečanih premij za blago pravične trgovine je izboljšanje slabih delovnih pogojev in dvig mezd, da bi s tem potegnili posameznike in skupnosti iz revščine, ustavili zlorabo otroškega dela in omejili okoljsko škodo. Nekateri od teh ciljev so doseženi preprosto po zaslugi višjih cen in premij, namenjenih skupnostnim projektom. Drugi cilji so del pogodbe o certifikaciji. Udeleženi kmetovalci tako na primer morajo poskrbeti za vpis svojih otrok v šole. To zagotavlja, da bodo pridobili izobrazbo, a tudi, da ne bodo delali v poljih.«¹⁵

Pravična trgovina prek svojih mehanizmov izboljšuje stabilnost dejavnosti majhnih kmetov na različne načine: »prvič, višje cene in posledično višje plačilo kmetom zagotavlja večjo finančno stabilnost. Drugič, sistem pravične trgovine teži k ustvarjanju in kreptitvi dolgoročnih povezav med proizvajalci in kupci. Od kupcev se pričakuje neka zaveza, ne le enkratni priložnostni odnos. Tretjič, sistem si prizadeva, da kmetovalcem zagotovi boljši dostop do posojil. Od kupcev je zahtevano 'up-front' posojilo – do 60% končne cene –, če proizvajalci potrebujejo podporo. Kooperative prav tako nudijo posojilo svojim članom, del premije pa je pogosto usmerjen v opisan namen. Četrto, cenovni prag zagotavlja minimalno ceno, pod katero certificirani izdelek pravične trgovine ni možno prodajati. /.../ Cenovni prag je morda najpomembnejše orodje, s katerim pravična trgovina zagotavlja večjo stabilnost kmetovalcem oziroma varno okolje v primeru, da cene občutno padejo. Vendar, čeprav so cene izdelkov pravične trgovine v tem smislu zavarovane, ni zagotovila, da bo zares možno prodati npr. kavo z oznako Fair Trade. Dobro vemo, da zastavljanje cene pod ravniyo tržne cene pomeni kopičenje zalog izdelkov. Ko je cena določena s cenovnim pragom, je nevarnost, da se to zgodi; količina izdelkov je večja od povpraševanja po le teh.«¹⁶ Dobre prakse v **Mozambiku**, **Mavriciju** in **Boliviji** se ukvarjajo z mednarodnim sodelovanjem, skupna pa jim je podpora trajnostnim poljedelskim projektom, tako na Severu kot na Jugu. Nekateri projekti so dejansko nastali kot alternative na Severu in so bili preneseni v države Juga, prek dogovorov o sodelovanju, zlasti upoštevajoč že razvito pridelavo lokalnih rastlin, a tudi obstoječe procese onesnaževanja okolja.

Izkušnja odgovornega turizma v **Urugvaju** je priložnost za kulturno izmenjavo med Severom in Jugom, prek vzdržnih turističnih aranžmajev, ki temeljijo na novih načinih srečevanj, ob podpori namenjeni marginaliziranim skupnostim.

15 S. Harvey, Fair Trade: History, Purpose, and Why You Should Support it – <http://gogreenplus.org/green-sustainable-business-tips-resources-ideas/fair-trade/>

16 R. Dragusanu, D. Giovannucci and N. Nunn, The Economics of Fair Trade (2014)

Kritični vidiki

Definicija SSE

Raziskovalci poročajo, da je dojemanje SSE različno. Temina »solidarnostna ekonomija« in »kooperativa« sta Latinski Ameriki relevantnejša kot v Afriki in Aziji, kjer sta v širši javnosti bolj znana »socialna ekonomija« in »socialno podjetje«. Vsi subjekti SSE, ki delujejo na teh celinah so močno povezani z lokalnimi konteksti, a vseeno delijo isto zavezanost, da zadovoljijo socialne potrebe in prispevajo k razvoju lokalnih skupnosti.

Komunikacija in zagovorništvo

Pozitivni učinki SSE niso preveč znani splošni javnosti, saj jih mainstreamovski mediji tudi pogosto spregledajo; prav tako manjka prizadevanj za lastno promocijo.

Javna administracija pogosto ne zagotavlja ustrezne podpore za informacijske in izobraževalne aktivnosti, medtem, ko si socialna podjetja borijo za obstoj na trgu. Prakse imajo težave s komunikacijskimi kampanjami, ki bi se zoperstavile negativnim učinkom javne politike, hkrati pa ugotovile, katere so nove oblike produkcije, distribucije in potrošnje, ki bodo omogočile lokalnim populacijam, da dosežejo otipljive prihodke in razvijejo participatorne delovne priložnosti.

Komunikacija in zagovorništvo bi se morali zelo okrepiti; za to so potrebna skupna prizadevanja različnih subjektov, kot so lokalne oblasti, univerze, javna telesa in organizacije SSE, s ciljem večjega vpliva SSE na nacionalni ravni.

Vizije in ekonomske strategije

Za večino držav velja, da se ne moremo sklicevati na njihovo javno politiko v zvezi s potrebami različnih sektorjev SSE. V nekaterih državah so nedavno sprejeti ukrepi v podporo nekaterih aktivnosti. Za vlade in lokalne oblasti bi bilo zelo smiselno, da pripravijo pravni okvir, ki bi spodbujal ustanavljanje novih organizacij, pa tudi podpiral aktivnosti obstoječih. Prakse SSE že ponujajo dobre rešitve socialnih težav, v povezavi s specifikami lokalnih okolij.

Dolgoročno je pomembno delo z lokalnimi skupnostmi, skozi katero se lahko pride do alternativnega predloga gospodarskega vzorca. V državah, ki so pod ekonomskim pritiskom mednarodnega kapitala, ki še naprej vsiljuje »business as usual«, lahko konkretne prakse in boj lokalnih skupnosti, ob podpori vlad, igrajo pozitivno vlogo pri ekonomsko neodvisnih in inovativnih procesih.

Glavna pot do uspeha je tista, ki jo utirajo lokalne skupnosti, ki lahko preverijo ustrezne pristope k sodelovanju za razvoj in razvijejo trajnostna orodja, v prizadevanju za povezovanjem med Severom in globalnim Jugom in varovanjem naravnih virov in dediščine ter promociji gospodarskih dejavnosti, ki zares na dolgi rok podpirajo lokalno razvojno strategijo. Za vse to je nujna zmožnost vlade, da razvije politike in strategije, ki podirajo protagoniste tovrstnih procesov, pa tudi, da spremlja izvajanje vsakega posega v izogib napakam. Tovrstni idealni pogoji so daleč od realnega stanja, vendar že ugotovitev, kaj so možne smernice pomeni prvi korak k ustreznim rešitvam, glede na specifične razmere.

Interesna področja

Izpostavljamo nekaj idej in premišljevanj, nastalih v času raziskave.

Politike, ki podpirajo neodvisno zagotavljanje hrane in ekološko poljedelstvo

Metode industrijske obdelave zemlje izčrpavajo tla, zmanjšujejo biološko raznovrstnost in ustvarjajo veliko metana, dušikovega oksida in ogljikovega dioksida, kar prispeva h klimatskim spremembam. Nadaljevanje tega proizvodnega sistema je nevarno za države, ki bi si želele večje neodvisnosti od multinacionalnih oskrbnih verig. Še danes je okoli 1,7 bilijonov malih kmetovalcev zaslužno za proizvodnjo večjega dela svetovne hrane. Če želimo zadovoljiti človekove prehranske potrebe tako danes kot v prihodnosti, na način, ki je socialno pravičen in okoljsko vzdržen, moramo

zahtevam in potrebam malih pridelovalcev omogočiti osrednjo vlogo pri prav vseh oblikah poljedelskih, trgovskih in razvojnih politik. Pri tem je ključno prepoznati način, kako njihove prakse prispevajo k trajnostnemu prehranskemu sistemu – v smislu prehranske neodvisnosti, v povezavi z ekološkimi metodami kmetovanja –, in na podlagi tega zagovarjati ustrezne ukrepe na političnih ravneh.

Pomembno je omeniti, da vse obravnavane prakse temeljijo na alternativni ekonomiji in projektih, na ekoloških izdelkih in cenovnem vrednotenju izdelkov, ki upošteva potrebe kmetovalcev, proizvajalcev in potrošnikov. Strategije in politike, ki smo jih zaznali pri praksah, so navdihnjene z načeli prehranske neodvisnosti in ekološkega kmetovanja. Zagovarjati prehransko neodvisnost pomeni prizadevati si za ozaveščanje ljudi o njihovi pravici do zdrave, primerne in trajnostno proizvedene hrane. Države, regije in predvsem lokalno prebivalstvo je zmožno neodvisnih odločitev o izvedbenih vidikih svojih poljedelskih in prehranskih sistemov, namesto prepuščanja odločanja v roke globaliziranega trga in interesov multinacionalk. Takšen pristop postavlja v središče ljudi, ki proizvajajo, predelujejo in uporabljajo hrano. Pravični dostop do virov kot so voda, zemlja in semena pomeni osnovo, ki zagotavlja gospodinjstvom možnost, da proizvajajo socialno pravično in okoljsko trajnostno hrano. Varovanje in spodbujanje lokalnega trga hrane – namesto enostranske odločitve za globalni trg – pomeni ključno komponento dolgoročne strategije za učinkovito naslavljanje lakote in revščine. Trajnostni razvoj lokalne proizvodnje in predelave hrane zahteva, da ostanejo ruralna območja nedotaknjena, pri tem pa ustvarja nove zaposlitvene priložnosti. To tudi pomeni politično nasprotovanje prehranskemu in poljedelskemu sistemu, ki izrablja ljudi in okolje. Agroekologija je gibanje, znotraj katerega se izvajajo preverjene poljedelske prakse, a tudi znanstvena disciplina, ki upošteva trajnostno načrtovanje agrokulturnih sistemov. Agroekologijo pogosto zamenjajo za ekološko kmetovanje ali pa z idejo »trajnostne intenzifikacije« (proizvodnje večjih količin z manj uporabljenih virov). Koncept agroekologije temelji na bogastvu izkušenj in tradicionalnega poznavanja metod malih kmetovalcev. Agroekologija torej ni pristop, ki bi ga lahko uporabili povsod; izhaja namreč iz prepričanja, da so agroekološki sistemi kompleksni in se razlikujejo od lokacije do lokacije.

Prakse v **Mozambiku**, **Palestini**, **Boliviji** in **Mavriciju** se soočajo s problematiko trajnostnega poljedelstva in lokalne neodvisnosti. Te prakse zaznamuje ista odločitev, ki se izvaja v različnih kontekstih: vse v ospredje postavljajo razvojne strategije socialnih akterjev za lokalne spremembe, vlagajo v poljedelstvo in krepitev odnosov med lokalno proizvodnjo in lokalnim potrošništvom, gradijo zaupanje in vzajemno znanje med že obstoječimi projekti v različnih območjih, ter spodbujajo lokalno in nacionalno agendo (pravni okvir) za organizacije izvajalke.

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža lahko pomagajo skupnostim ter boju zoper revščino

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža pomagajo skupnostim in okolju tako, da prispevajo k varčevanju energije in naravnih virov. Najučinkovitejši način zmanjševanja količine odpadkov je, da se jih že na začetku ustvari čim manj. Izdelava nekega novega izdelka zahteva veliko materiala in energije, ekstrakcijo surovin iz tal, samo proizvodnjo in potem transport na želeno lokacijo prodaje. Krčenje in ponovna uporaba prispevata k ohranjanju naravnih virov, varovanju okolja in denarnim prihrankom. Danes imata ponovna raba in reciklaža glavno vlogo pri obvladovanju svetovne okoljske krize. Dokler bo potrošniška družba proizvajala na milijone ton odpadkov ne da bi jih ustrezno dokončno odložila, bo ključnega pomena ukvarjanje s tem problemom že na začetku cikla ustvarjanja odpadkov. Socialna ekonomija v tej perspektivi mora upoštevati dva osnovna vidika: zavest potrošnika, ki lahko pomaga pri zmanjševanju odpadkov že s tem, da jih doma ločuje; cikel odpadkov na trgu ponovne uporabe in reciklaže.

Posebej je pomembna vloga zbiralcev odpadkov: najmanj 4 milijona jih je organiziranih v društvih in kooperativah. Odlična pobuda, ki deluje na teh načelih in promovira veliko družbeno inovacijo je kooperativa Coopamare v **Braziliji**, pa tudi nasploh iniciative SSE, ki se ukvarjajo z zbiranje reciklažnih materialov. Aktivnosti kooperativ kot je Coopamare so osrednjega pomena za

gospodarski in okoljski razvoj. Reciklaža odpadkov je zelo pomembna naloga, saj pomeni alternativo veliko manj okoljsko vzdržnim praksam, kot je sežiganje odpadkov ali odlaganje na deponije. Vladna agencija IPEA ocenjuje, da 80% vseh recikliranih odpadkov v državi zberejo zbiralci, ki s tem odigrajo zelo pomembno vlogo za trajnostni razvoj. Opolnomočenje izključenih oseb, v smislu preobrazbe družbenih odnosov, je osnovni dosežek zbiralcev, ki delujejo znotraj sektorjev SSE. Coopamare igra posebno vlogo v gibanju zbirateljev, saj je pionirska iniciativa za zagotavljanje boljših delovnih pogojev, boljših cen materialov za prodajo, in tudi pri boju za pravice in socialni status zbiralcev.

Primer pokaže, kako strategija, ki vključuje to zvrst delavcev, odločno vpliva na zmanjševanje revščine, ki je osnovni razvojni cilj večine vlad v zadnjih letih. Najpomembnejše področje, kjer je bil vpliv zbiralcev najbolj opazen je novi zakon o trdih odpadkih (PNRS), ki ji zasnovan na participatorni metodi, pri kateri so zbiralci najvplivnejša skupina.

V **Braziliji** so zbiralci upoštevani ne le v zakonu iz leta 2010, temveč se jih tudi vključuje v samo izvajanje politik. PNRS (uradni dokument pod št. 12305 z dne 2. avg. 2010) ureja načela, cilje, instrumente in direktive integriranega upravljanja z odpadki, vključno z odgovornostmi ustvarjalcev smeti in javnih teles.

Trajnostnost aktivnosti

Vse analizirane prakse pomembno vplivajo na globalno in lokalno vzdržnost. Mnoge so dejansko okoljsko, socialno in ekonomsko vzdržne. Ne uporabljajo kemičnih dodatkov, genetsko spremenjenih organizmov, so majhnega obsega in niso usmerjene v maksimiranje dobička, temveč v zadovoljstvo ljudi in zadovoljevanje potreb narave. Urbano poljedelstvo promovira ponovno odkritje samoorganizacije in samoupravljanja, predstavlja pa tudi močan element socialnega vključevanja.

Samoupravne in kolektive pobude

Mnoge prakse so kolektivno vodene in pri svojem posebej poudarjajo pomen skupnosti. Kolektivno lastništvo se opisuje z različnimi termini v različnih državah, pri vseh praksah pa gre za demokratični pristop, ki ljudi postavlja v središče. Ker je kolektivno lastništvo in upravljanje glavna vrednota SSE, s postavlja vprašanje, ali naj bo tudi samozaposlitev vključena v širšo kategorijo SSE, ko so samozaposlitvene dejavnosti v sozvočju z načeli SSE, a delujejo na drugih področjih, kot so prevoznništvo, turizem, čistini servisi itd.

Enakost med družbenimi spoli

Temeljna vrednota SSE je enakost spolov, tako z vidika plač kot z vidika možnosti kariernega napredovanja. V tem razdelku posvečamo posebno pozornost temu vprašanju.

V **brazilskem** primeru Coopamare je bilo to vprašanje vzeto resno. Brazilske podminister za SSE Paul Singer je v intervjuju, narejenem v povezavi s to raziskavo, navedel, da so »danes ženske avantgarda gibanja«. To še posebej velja v primeru zbiranja reciklažnega materiala, ki ga v 70% primerov opravljajo ženske. Pri organizaciji Coopamare je žensk 62% od celotnega števila zaposlenih, ki tudi vzdržujejo posel, saj je večja verjetnost, da bodo ostale zaposlene dlje časa kot moški. En izmed intervjuvancev je opisal, v zvezi z upoštevanjem posebnih potreb nekaterih žensk – kot je omogočanje nekaj časa za posvečanje družini –, da je organizacija SSE v tem pogledu veliko bolj prijazna od konvencionalnega podjetja. Upoštevanje ravnotežja med delom in življenjem je lahko pomemben razlog za aktivnejšo vlogo žensk.

V **Boliviji**, tudi po zaslugi demokratičnih struktur kooperative Agrocaïne, se ženske zares udeležujejo pri odločanju in njihovi glasovi v procesih odločanja veljajo enako kot moški. To dejstvo prispeva k dobri sliki o lokalni proizvodnji, ki jo lokalno prebivalstvo in turisti spoštujejo, pa tudi prispeva k omejevanju preseljevanja iz ruralnih v urbana območja.

V **Maleziji** je praksa H.Gareh zaščitni znak, ki zastopa tradicionalna znanja tkalk iz skupnosti Iban

v Rumah Garie. Zaščitni znak je narejen, da bi se ohranile intelektualne pravice proizvajalcev ibanskega tradicionalnega tekstila pua kumbu. Ta organizacija ima 35 aktivnih tkalk, ki ročno izdelujejo naravno barvano tkanino. Niso najete, temveč delajo neodvisno in lahko svobodno prihajajo in odhajajo. Odločitve znotraj skupnosti so kolektivne, izhajajo pa iz diskusij ožjih skupin, ki se določijo cene in obseg proizvodnje. Tkalke brez izkušenj se udeležijo pripravnosti, učijo jih izkušene mojstrice tkanja. Opolnomočenje žensk skupnosti Rumah Garie je možno po zaslugi stalnih prihodkov in pravične cene pri prodaji blaga pua kumbu.

Lokalni trgi

Lokalni projekti so vedno (in na različne načine) oblika odpora proti prevladi sil mednarodne trgovine, z namenom varovanja legitimnih pravic delavcev, da sami odločajo o lastni prihodnosti. Toda lokalno ni nujno majhno, šibko ali zaprto v ozek kontekst. Koncept lokalnega upošteva potrebe in omejitve določenega ozemlja in jih poskuša uskladiti z njegovo socialno in ekonomsko dinamiko.

Dober primer tega je praksa iz **Malezije**, kjer so ženske tkalke neposredno povezane s tržno platformo rhgareh.com, kjer je tudi možno naročiti blago, ki ga izdelujejo. Blago pua kumbu je visoko cenjeno v tujini, lokalno pa ne, saj je žrtev nepoštenih konkurence izdelkov, ki so barvani s kemičnimi postopki in jih prodajajo po nizkih cenah pod pretvezo avtentičnega tekstila.

»Fair share« je alternativni pristop v primerjavi s konvencionalnim trgovanjem in pravično trgovino, temelji pa na partnerstvu znotraj verige dobaviteljev surovin, tkalk, distributerjev in načrtovalcev prodaje. Slednji ima ključno vlogo, saj imajo tkalke le osnovno izobrazbo ter nezadostno kapaciteto za mreženje in razumevanje dostopa do širših tržnih poti. Načrtovalec razvija podporno okolje za povečanje produktivnosti, izboljšave kakovosti izdelka ter sledi odzivom in zahtevam trga. Projekt stremi k temu, da samim tkalkoam zagotovi možnost samostojnosti in neposrednega dostopa do trga.

V **Indiji** je praksa z Andamanovih in Nicobarovih otokov, Central Cooperative Marketing Society, prva in edina plemenska kooperativna skupnost, ki deluje na več področjih: marketing, proizvodnja blaga, industrija malega obsega, ribištvo, transport, posojila, supervizija, kooperativno izobraževanje in usposabljanje, poštne storitve, turizem, gradbeništvo, rekreacijske dejavnosti itd. To pomeni lokalni integralni trg partikularnih interesov, ki pa ga v veliki meri nadzorujejo kooperative z velikimi prihodki, ki jih vračajo in redistribuirajo v skupnost.

Ohranjanje dediščin in kultur

Odgovorni turizem sovпада z načeli socialne in ekonomske pravičnosti ter spoštuje okolje in kulture. Prepoznava osrednji pomen lokalne skupnosti in njeno pravico, da deluje kot protagonist pri razvijanju trajnostnega in odgovornega turizma. Odgovorni turizem želi spodbuditi pozitivno interakcijo med turistično industrijo, lokalnimi skupnostmi in potniki. Za njegov razvoj je nujna udeležba vseh relevantnih subjektov, pa tudi močna politična volja, ki zagotavlja široko udeležbo in konsenz.

Praksa iz **Urugvaja** doseže te cilje in je dober primer, kako odgovorni turizem lahko trajnostno preobrazi lokalni kontekst, ko omogoči lokalnim skupnostim priložnosti za povezovanje s svetom in hkrati ohranitev njihovih kulturnih vrednot, identitete in pravice do samostojnega odločanja.

Po svetu raste povpraševanje po tej vrsti turizma. Dokler turistične agencije niso zainteresirane za lokalni razvoj, ki vključuje tudi interese prebivalcev, ima mreža za odgovorni turizem, ki pa neposredno povezuje interese turistov in lokalnega prebivalstva, možnost širjenja.

Na območjih, kjer se izvaja odgovorni turizem, opazamo pozitivne ekonomske in kulturne eksternalije. Ekonomsko marginalizirana gospodinjstva lahko gostijo turiste, hkrati pa delijo z gosti in tudi ohranjajo svojo kulturno dediščino in tradicijo. Pravni okvir je potreben tudi v tem kontekstu, da gospodinjstvom zagotovi izhod iz neformalnih oblik tovrstnih dejavnosti in jim pomaga, da jih ne zbršeje navidezne ekološke turistične destinacije, za katerimi stoji veliki kapital.

Dobra praksa iz **Tunizije** si prizadeva posodobiti obrtništvo in tradicionalno dediščino okraja Kasserine, prek zaščite in izboljšanja lokalnih obrtniških tradicij. Želi si narediti kolekcijo ročno izdelanih izdelkov in jih tržiti tako v samem okraju kot izven države. Gre za iniciativo, ki upošteva lokalne specifičnosti v povezavi s turizmom, temveč ima tudi ambicijo, da jih naredi opazne in pri tem zavaruje prastare tradicije ruralnih območij.

Pravična in solidarnostna trgovina in mednarodne pravice do neodvisnosti zagotavljanja hrane

Vloga pravične trgovine pri preobrazbi načinov trgovanja je posebej vidna pri mozambiški dobri praksi. Termin pravična trgovina je nastal v severni Evropi kot poskus uvajanja pravičnosti in solidarnosti v trgovino med severnimi in južnimi državami. Za tisoče proizvajalcev v južnih državah pomeni izvrstno priložnost, da ohranijo boljšo kakovost izdelkov, boljše cene, boljše delovne pogoje in izboljšajo kakovost svojih življenj in življenj svojih družin. Pravična trgovina bi ne smela biti reducirana na preprosto strategijo prodaje, saj so njeni cilji trajnostna lokalna proizvodnja, dostojno delo, enakopravni odnosi med spoloma itd.

Zaključki

Nastajajoči modeli, ki delujejo

Nekatere modele intervencije smo v tem poglavju poskušali povezati z njihovo perspektivo v prihodnosti.

Inovativno poljedelstvo

Skupnostno podprto poljedelstvo (SPP) je inovativni način poljedelstva, ki zagotavlja harmonijo med proizvajalci, potrošniki in naravo. SPP je partnerstvo med kmetovalci in potrošniki, ki si delijo odgovornost, tveganje in nagrade. SPP pomaga pri naslavljanju rastočih skrbi zaradi pomanjkanja transparentnosti, trajnosti in obnovljivosti naših prehranskih sistemov. V primeru SPP se hrano ne distribuira prek trga, temveč znotraj ločenega ekonomskega cikla, ki ga organizirajo in financirajo njegovi udeleženci.

Tržnice so javni prostori, kjer se kmetovalci združujejo za potrebe neposredne prodaje svojih izdelkov potrošnikom. Upravljajo jih lahko lokalne skupnosti ali zasebniki. Lahko so sezonskega ali celoletnega značaja. V Italiji deluje mreža Oltre Mercato Salento v Salentu, v Španiji v Zaragozi pa MAZ. Ti praksi podpirati kratke distribucijske kanale prek vzpostavljanja neposrednih odnosov med proizvajalci in potrošniki. Hkrati potekajo mnoge dejavnosti, ki prispevajo k njihovi implementaciji: delavnice, preizkušanje hrane, informativni dnevi o lokalnih izdelkih in biološki raznolikosti regije. Podoben primer je tržnica Szimpla na Madžarskem, zelo priljubljena tržnica pravične trgovine v središču Budimpešte, ki lokalnim kmetovalcem zagotavlja priložnost, da svoje izdelke prodajajo na stojnicah s sprejemljivo najemnino, lokalnim prebivalcem pa možnost nakupa tovrstnih izdelkov.

Urbane vrtove, deljene vrtove in kolektivne kmetije ustvarjajo in vzdržujejo združenja sosedov, na malih obdelovalnih površinah, ki jih zagotavlja mesto, ali pa so zagotovljene z zasedbo zemljišča. Te aktivnosti generirajo prostore za tkanje družbenih in kulturnih povezav, tudi situacije za psihofizično sprostitev, obenem so pa priložnost za vzgajanje zdrave zelenjave.

Spreminjanje praks prehranjevanja in zmanjševanje količin zavržene hrane. V poljedelskem sektorju delujejo določene prakse, ki intervenirajo v škodo – nastalo pri ljudeh, živalih in v okolju –, ki jo povzroča globalni prehranski sistem temelječ na ekonomskih interesih globalnih družb.

Koncentracija tržnih deležev in moči v poljedelskem sektorju prispeva k nadaljnje poglobitvi prepada med bogatimi in revnimi, med globalnim Severom in Jugom. Da bi dosegli spremembo prehranskih in poljedelskih politik, se moramo soočiti z izzivom: zagotoviti, da bo proizvodnja, distribucija in odlaganje odvržene hrane okoljsko vzdržno in socialno pravično. Na delu so številni nepravilni in škodljivi mehanizmi, predvsem tisti, ki žetve usmerjajo v industrijsko predelavo in uporabljajo kemična gnojila ter so posledično nezdravi za potrebe prehranjevanja ljudi in živali. Odpadne hrane je samo v Evropi za 88 milijonov ton,¹⁷ ne le iz naslova verig supermarketov in restavracij, temveč tudi iz domačih ali skupnostnih (npr. bolnišnice) naslovov.

Tovrstne prakse generirajo inovativni socialni pristop in politično apropiacijo lokalnih javnih prostorov za potrebe socio-ekološke tranzicije. Ta čas se ustvarja trajnostni ekonomski kontekst, ki omogoča samozaposlitev mnogim malim lokalnim in regionalnim proizvajalcem. Trajnostna in etična proizvodnja se je izkazala kot uspešna. Njen učinek je tudi dajanje prednosti ekološkim in naravnim modelom proizvodnje, ki lahko spremenijo mainstreamovske sheme proizvodnje in prodaje. Tovrstne prakse gradijo nove ekonomske odnose, ki temeljijo na zaupanju in neposredni menjavi, s čimer pozitivno vplivajo na ozaveščanje vloge občana pri varovanju okolja in proaktivnem udejstvovanju v lokalnem razvoju. Vse to dviguje raven socialnega kapitala in spodbuja socialno inovativne procese.

Energetska trajnostnost

Večina dobrih praks je dejansko ekološko, socialno in ekonomsko trajnostna. Izogibajo se rabi kemičnih substanc, genetsko spremenjenih organizmov, so majhnega obsega in niso usmerjene v maksimiranje profita, temveč k zadovoljevanju osnovnih potreb prehranskih potreb ljudi, upoštevajoč pri tem potrebe narave. Samostojne so pri upravljanju in delujejo v skladu z možnostmi sodelujočih.

V Franciji npr. deluje Enercoop, kooperativna in participatorna organizacija, ustanovljena leta 2005, aktivna po vsej državi. Enercoop je edini dobavitelj 100% obnovljive energije, ki je v direktnem kontaktu z njenimi proizvajalci. Ustanovila ga je delovna skupina, ki jo sestavljajo subjekti s področja obnovljive energije, združenja občanov in SSE. Ustanovitelji so Greenpeace, Biocop, Hespul. The CLER, Friends of the Earth in La Nef.

Kot nekaj drugih alternativnih dobaviteljev energije, zagotavlja pregled nad celotnim ciklom proizvodnje, hkrati pa spodbuja lokalno zaposlovanje. Prav tako organizira debate in konference s ciljem ozaveščanja občanov o tematici. S tem, da predlaga in uveljavlja rabo energije, ki ne onesnažuje in je dosegljiva po kratki oskrbni poti, pozitivno vpliva na okolje regije.

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža

Krčenje, ponovna uporaba in reciklaža pomagajo skupnostim in okolju tako, da prispevajo k varčevanju energije in naravnih virov. Najučinkovitejši način zmanjševanja količine odpadkov je, da se jih že na začetku ustvari čim manj. Izdelava nekega novega izdelka zahteva veliko materiala in energije, ekstrakcijo surovin iz tal, samo proizvodnjo in potem transport na želeno lokacijo prodaje. Krčenje in ponovna uporaba prispevata k ohranjanju naravnih virov, varovanju okolja in denarnim prihrankom. SSE deluje v sektorju reciklaže, kjer dodaja socialno dimenzijo pri zagotavljanju osnovnih potreb skupnosti in financiranju skupnostno vodenih projektov. Dejavnosti kooperativ

17 Evropska komisija, »Stop food waste«, http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/stop_en.

zbiralcev so zelo pomembne, kar je razvidno iz ocene brazilske vladne agencije IPEA: 80% vseh recikliranih odpadkov v državi zberejo zbiranci reciklažnih materialov, ki s tem odigrajo zelo pomembno vlogo za trajnostni razvoj v Braziliji. Opolnomočenje izključenih oseb, v smislu preobrazbe družbenih odnosov, je osnovni dosežek delovanja zbiralcev.

Samoupravljanje skupnosti

V zadnjih letih je v Evropi na delu množična privatizacija in outsourcing javnih servisov, v povezavi z varčevalnimi ukrepi. V Združenem kraljestvu je to po eni strani izzvalo veliko nezadovoljstva med mnogimi državljani, ki so zaskrbljeni zaradi zmanjševanja kakovosti storitev in poslabšanja odnosa do zaposlenih in uporabnikov storitev, po drugi strani pa je sprememba odprla priložnosti za ustanavljanje vzajemnih institucij, kooperativ in socialnih podjetij kot alternativ tradicionalnemu dobičkonosnemu zasebnemu biznisu.

Med varčevalnimi ukrepi in privatizacijo so mnoge lokalne oblasti in javne institucije raje *outsorcale* kooperative ali vzajemne institucije zaradi njihovega demokratičnega pristopa, ki postavlja človeka v ospredje, kot pa naslavlja tradicionalna podjetja, osredotočena na ustvarjanje dobička.

Zaposleni lahko prispevajo v procesu odločanja, kar vpliva na njihov položaj pri delu, in so tudi upravičeni do deljenja dobička, glede na uspešnost in skupne dosežke.

Urbano vrtnarstvo promovira krepitev samoorganizacije in samoupravljanja ter pomeni močan dejavnik za socialno vključenost.

Izbrani analizirani primeri jasno pokažejo, da tovrstne pobude zahtevajo visoko raven politične in javne angažiranosti pri razvoju SSE.

Upravljanje in kakovost zaposlovanja

Kolektivno lastništvo se opisuje z različnimi termini v različnih državah, pri vseh praksah pa gre za demokratični pristop, ki ljudi postavlja v središče. Ker je kolektivno lastništvo in upravljanje glavna vrednota SSE, s postavlja vprašanje, ali naj bo tudi samozaposlitev vključena v širšo kategorijo SSE, ko so samozaposlitvene dejavnosti v sozvočju z načeli SSE, a delujejo na drugih področjih, kot so prevoznništvo, turizem, čistini servisi itd.

Poudariti je treba tudi zavezanost h kakovosti dela, ki je temeljni dejavnik v smislu omogočanja ljudem, da postanejo protagonisti lastnega ekonomskega in socialnega življenja. Delo znotraj SSE ustvarja vključenost, določene prednosti v zvezi s socialnim varstvom, enakost, upošteva okoljsko razsežnost in prinaša družbeno inovativnost.

Etično financiranje

Etično financiranje in solidarnostno vlaganje zagotavljata finančne servise in poslovno podporo v prid izboljšanja življenjskih razmer in standardov deprivilegiranih skupnosti v nekaterih najrevnejših državah. Organizacije, ki ga izvajajo promovirajo pravičen, kooperativen pristop k financiranju in si prizadevajo za uveljavitev trajnostne strategije investiranja, ki zagotavlja pozitivni izkupiček za kmetovalce in vlagatelje. Ta se osredotoča na dolgoročno posojila in podporo proizvajalcem ter zagotavlja, da se posojen denar izide v nekaj oprijemljivega, kar bo pomagalo proizvajalcem, da zgradijo trajnostno in uspešno poslovanje. Dobrodelne organizacije, kot je Shared Interest Foundation v Združenem kraljestvu, prinašajo osnovno usposabljanje za kooperative v zametku, predvsem v Afriki, jim pomagajo zgraditi znanje in veščine, kot na primer računovodske ali pa v povezavi z mreženjem.

Transformativni vpliv v državah globalnega Juga je opazen kot izboljšanje življenjskih razmer proizvajalcev, ki jih podpira tovrstni subjekti, in dvig zaupanja oziroma dostojanstva kmetovalcev, ki so deležni kreditiranja. Ponosni so lahko na dejstvo, da so oni sami tisti, ki prinašajo denar svojim družinam in niso več odvisni od dobrodelnih prispevkov ali donacij.

Inovativna socialna vključenost

Namen večine socialnih podjetij je vključitev telesno oviranih posameznikov v zaposlitev. Posledično je socialna ekonomija oz. podjetništvo razumljeno predvsem kot mehanizem za zaposlovanje teh ljudi; socialna podjetja so tako predvsem podjetja za delovno integracijo. Socialno podjetništvo je bolj instrument za reševanje težav kot pa možnost za celosten pristop k ekonomiji. Mnoge prakse so pozorne na socialno vključenost. V Sredozemlju in vzhodni Evropi je veliko različnih vplivnih izkušenj z dajanjem podpore marginaliziranim skupinam. Vse te prakse igrajo pomembno vlogo, ko gre za izobraževanje in usposabljanje, ki sta lahko priložnost za povezovanje SSE s potrebami posamičnega ozemlja.

Mreženje v akciji: območja in grozdi

Zaznali smo precej zanimivih primerov organiziranih mrež, ki jih opisujejo kot »grozde solidarnostne ekonomije« ali »okraje solidarnostne ekonomije«: so mreže združenj, proizvajalcev in potrošnikov, ki izmenjujejo blago in storitve po načelu solidarnosti. Njihova razširjenost je različna. Od neformalnih mrež do krovnih organizacij, aktivne so v več sektorjih, toda vse jih združuje težnja po vzpostavljanju tesnejših odnosov, partnerstev in kooperacij med lokalnimi organizacijami, skupinami in oblastmi, s ciljem uveljavljanja inovativnih oblik lokalnega vzdržnega razvoja. Čeprav so s pravnoformalnega vidika organizirane različno, skupno jim je močno prizadevanje za promocijo inovativnih oblik proizvodnje in potrošnje ter sposobnosti za zagotavljanje izdelkov, podpornih in drugih storitev, ki so v skladu s potrebami in dinamiko inovativnih malih podjetij.

Nekatere lokalne mreže se trenutno ukvarjajo z ustanavljanjem okrajev solidarnostne ekonomije prek angažiranja ekonomskih subjektov, združenj in institucij delujočih na različnih področjih. Njihove najočitnejše aktivnosti so mreženje, kulturne dejavnosti, poskusi vzpostavitve ekoloških območij, zagovorništvo, sponzorstvo in promocija novega gospodarskega sistema. Obstajajo tudi neformalne mreže, ki povezujejo različne pobude na poljedelskem področju, s čimer ustvarjajo novo povezavo med proizvodnjo in distribucijo. Te mreže pomenijo osnovo za trajnostno, etično in solidarnostno naravnano oskrbno verigo, ki ima skupno vizijo lokalnega razvoja temelječega na prehranski neodvisnosti.

Enakost med družbenimi spoli

Temeljna vrednota SSE je enakost spolov, tako z vidika plač kot z vidika možnosti kariernega napredovanja.

SSE lahko prispeva k trajnostnem razvoju in postane alternativa trenutni ekonomski logiki s ponujanjem inovativnih oblik proizvodnje, potrošnje, izmenjave in financiranja; če pa pri tem naslavlja reorganizacijo družbene reprodukcije, integracijo političnih prizadevanj za enakost med družbenimi spoli in nasploh enakopravnejše odnose moči, je lahko resnično transformativna. Brazilske podminister za SSE Paul Singer je v intervjuju, narejenem v povezavi s to raziskavo, navedel, da so »danes ženske avantgarda gibanja«. To še posebej velja v primeru zbiranja reciklažnega materiala, ki ga v 70% primerov opravljajo ženske.

Po zaslugi demokratičnih struktur večine subjektov SSE, se posveča posebna pozornost enakosti med družbenimi spoli; ženske dejansko sodelujejo v procesih odločanja in imajo pri tem enak vpliv kot moški. Te elemente najdemo pri praksah v Boliviji, Tuniziji in Maleziji oz. povsod, kjer je proces odločanja strukturiran na participatoren način, ki pa se uveljavlja tudi skozi krepitev vpliva žensk, tudi po zaslugi uvajanja novih veščin in pravičnejšega razporejanja prihodkov, ki ga ustvarjajo ženske.

Lokalni trgi

Lokalni projekti so vedno (in na različne načine) oblika odpora proti prevladi sil mednarodne trgovine, z namenom varovanja legitimnih pravic delavcev, da sami odločajo o lastni prihodnosti. Toda lokalno ni nujno majhno, šibko ali zaprto v ozek kontekst. Koncept lokalnega upošteva potrebe in omejitve določenega ozemlja in jih poskuša uskladiti z njegovo socialno in ekonomsko dinamiko.

Ohranjanje dediščin in kultur

Odgovorni turizem sovпада z načeli socialne in ekonomske pravičnosti ter spoštuje okolje in kulture. Prepoznava osrednji pomen lokalne skupnosti in njeno pravico, da deluje kot protagonist pri razvijanju trajnostnega in odgovornega turizma. Odgovorni turizem želi spodbuditi pozitivno interakcijo med turistično industrijo, lokalnimi skupnostmi in potniki.

Za njegov razvoj je nujna udeležba vseh relevantnih subjektov, pa tudi močna politična volja, ki zagotavlja široko udeležbo in konsenz. Po svetu raste povpraševanje po tej vrsti turizma. Dokler turistične agencije niso zainteresirane za lokalni razvoj, ki vključuje tudi interese prebivalcev, ima mreža za odgovorni turizem, ki pa neposredno povezuje interese turistov in lokalnega prebivalstva, možnost širjenja.

Še ena zanimiva opcija, ki jo ponuja SSE je spodbujanje obrtništva in tradicionalne dediščine različnih skupnosti prek ohranjanja in izboljševanja lokalnih obrtniških tradicij.

Izzivi bližnje prihodnosti

Raziskava SSEDAS, med svojimi različnimi cilji, mora določiti akcije, ki bi okrepile obravnavane prakse SSE, nasploh pa promovirati posamične razvojne modele, ki so alternativa dominantnemu sistemu. Rezultati raziskave so zdaj dostopni, na projektnih partnerjih iz različnih držav pa je odločitev, kako bodo uporabili dobre in slabe izkušnje. Opisane izkušnje obravnavanih praks so lahko vodič in spodbuda za vse, ki se soočajo s podobnimi težavami in ovirami. Projekt je izbral 55 posebej zanimivih in socialno relevantnih novih realnosti med predhodno identificiranim in preiskanim veliko večjim skupnim številom praks SSE, ki so prisotne v državah vključenih v projekt. Evropska unija sedaj ima podroben zemljevid množice dejanskih alternativ, majhnih in velikih, ki delujejo upoštevajoč kriterije, ki jih ne moremo odmisлити ali zavrniti, saj gre za visoko humane in kolektivne vrednote, pogosto enake na različnih ozemljih. Začenši z bazo znanja tega projekta se odpirajo nove poti in steze za spremembe in izboljšave na področju posamezne države ter na vseh področjih raziskave, ki lahko pomagajo pri vodenju študij, raziskav, diseminacij in promocij ali pa pri ustanavljanju »start up« podjetij.

Nekatere izmed analiziranih praks se sklicujejo na pomen mreženja, s ciljem povezovanja podjetij, delujočih na različnih področjih, in izmenjavi informacij o delu in sprejetih metodah. Pri tem ne gre le za potrebo po komunikaciji, temveč po stalnem in sistematičnem povezovanju, ki izboljšuje in spodbuja aktivnosti vsake skupine, v prizadevanju po preseganju vrzeli, ki zavirajo nadaljnji razvoj pobud; gre tudi za zvišanje ravni ozaveščenosti različnih akterjev iz javnega in zasebnega sektorja. Mreže sebe vidijo kot povezave temelječe na skupnih načelih, ali kot verige, ki združujejo aktivnosti različnih iniciativ.

Poleg mrež so prisotni konzorciji, federacije, in druge oblike, nekatere med njimi imajo tudi zastopniško vlogo na ravni države, regionalnih institucij ali mednarodnih organizacij, vključno z Evropsko unijo.

Dodatna potencialna raven sodelovanja na posameznih ozemljih, za dosego ciljev, ki jih ni moč vnaprej zastaviti, upošteva možnost ustanavljanja subjektov sodelovanja ter medosebne odnose, ki združujejo akterje z istimi cilji. Tovrstni integrirani sistemi imajo lahko različne oblike, od solidarnostnih ekonomskih območij do lokalnih poljedelskih razvojnih načrtov, ki lahko delujejo v

smeri resničnih alternativnih modelov lokalnega razvoja. V trenutnih razmerah podaljšanje večstranske krize raste število območij, v katerih le koordinirana akcija socialnih kooperativ, dejavnosti socialne ekonomije, neformalnih skupin in pobud občanov lahko naslavlja težave skupnosti, ki padajo v revščino.

Konkretnije, analizirane prakse promovirajo »nesporadične« akcije v podporo lokalnim skupnostim med njihovimi prizadevanji za varovanje skupne dediščine in zagotavljanje prihodnosti njihovim otrokom, še posebej, ko so njihove vlade odtujene ali posvečene predvsem mednarodnim konfliktom. Potreba po nujnem zagonu različnih akcij (npr. za spopadanje s klimatskimi težavami ali z begunci) postaja vedno večja, v nekaterih državah pa so v tej smeri delujoče prakse edini način za poskus izhoda iz globalne krize.

Zbrali smo, opisali in ovrednotili podatke o zakonih in regulativah, ki vplivajo na socialne in solidarnostne dejavnosti, tudi tiste povezane z mednarodnim sodelovanjem; mnoge države še vedno nimajo ustrezne zakonodaje, a na ravni regionalnih javnih institucij je mogoče pridobiti precej celovito zbirko pravnih okvirjev. Država, ki želi posvojiti specifični okvir v podporo SSE naj pogleda ponujene primere v kontekstu lastne pravne tradicije; naj sprejme ekonomske ukrepe v skladu s specifičnim kontekstom, ob seznanjanju z informacijami, ki izhajajo iz že preverjenih zakonodaj.

V začetni fazi preiskave so raziskovalci pogosto poudarjali spontan in izviren značaj skoraj vseh praks; potrjujejo ga tudi izbrane dobre prakse.

Zaradi podaljšane krize prihaja do zamude pri naslavljanju okoljskih problematik, medtem je vedno bolj opazna rastoča revščina, celo v državah z visokimi prihodki. Jasno je torej, da je treba promovirati in krepiti alternativne aktivnosti, ki pa so dosegle fazo zrelosti in bi morale čim prej postati hitro rastoči fenomen, zavoljo preobrazbe trenutnih oblik družbene marginalizacije in izključenosti ter reševanja okoljskega vprašanja. Refleksija o metodah, ki bi bile primerne se šele začne, toda v naslednjih letih mora priti do konkretnih predlogov. Projektno gradivo je prispevek k določanju najustreznejših in najučinkovitejših strategij.

SSE in skupna vizija za vse

Iz rezultatov projekta je mogoče slutiti vizijo uresničitve družbenega in humanega interesa, dosegljivo v bližnji prihodnosti. Napaka bi bila, da dovolimo, da pade v pozabo. Tako ugotavljanje in mapiranje obstoječih realnosti, kot tudi primerov solidarnosti in mednarodnih odnosov, ter analiza, v katero so bili vključeni tako raziskovalci partnerskih organizacij, kot tudi izkušeni posamezniki iz sektorja SSE, so razkrili potencial za razvoj modela v njegovi zgodnji fazi. Nabor nastavkov, ki že obstajajo, četudi v obliki zametka, bi lahko bili osnova za prihodnji razvoj nove evolucijske linije, ki upošteva družbo kot celoto. SSE očitno ni natančno zamejen projekt, posebej kot ga primerjamo v različnih kontekstih, na različnih ozemljih in v različnih državah, ki so med seboj oddaljene ne le v geografskem smislu. Vendar ne moremo spregledati dejstva, da so podobne organizacije vzniknile v nekaj letih v teh med seboj oddaljenih družbah; njihove aktivnosti sledijo človeškim vrednotam, tako na ravni vsebine kot tudi zastavljenih ciljev. Vse gradijo medčloveške in kolektivne odnose, ki so v svojem bistvu isti v različnih delih sveta. SSE, ki nekonvencionalna in ranljiva, a tako zelo enostavna za deljenje/širjenje navzlic jezikovnim in kulturnim oviram, je zadeva različnih realnosti v njihovih lokalnih družbenih kontekstih. Njihov obstoj poudarja navzočnost pomembnih stičnih točk, v pomenu vrednost in transformativnih vizij, ki so jim alternativni ekonomsko socialni modeli cilj.

Že imamo zametek socialnega modela, ki je zmožen odgovoriti na vrsto človekovih potreb, ki so bile dolgo spregledane. Sledenje tem potrebam je v kratkem času pripeljalo do ukrepov, akcij, dejavnosti, novih delovnih mest in sprememb, ki nikoli prej niso bile dosežene. Za izvajanje SSE ne zadostuje podpora teoretskemu in političnemu elaboriranju ali pa izumljanju novih form odnosov

med javnimi oblastmi in družbenimi potrebami. SSE pazljivo odkriva povezovalne procese; s posnemanjem, reprodukcijo in multiplikacijo dobrih praks, ki so že pokazale, kako preživeti in se razvijati celo v težavnih in antagonističnih okoljih. Takšen alternativni potencial postane lahko predmet nadaljnjih refleksij. Noben »model« razvoja ne more priti »od zunaj«, še težje ga je vsiliti, nastane pa lahko s spontanim razvojem praks, ki so se izkazale za plodne in uporabne. Že sam prikaz dobrih praks in njihovih multiplikacij na obravnavanih ozemljih vzpostavlja zelo trdno osnovo za potencialne nove »modele« razvoja. A potencial, ki ga najdemo v interakciji in izmenjavi izvirnih praks je edini, ki si ga lahko predstavljamo. Podpora in krepitev tega potenciala je neizogibna perspektiva.